

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ana Maria ZAFRA

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNİN İSPANYOL
BASININDA TEMSİLİ

Gazetecilik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ana Maria ZAFRA

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNİN İSPANYOL
BASININDA TEMSİLİ

Danışman

Dr.Öğr.Üyesi Onur ÖKSÜZ

Gazetecilik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ana Maria ZAFRA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Tuba LİVBERBER

(İmza)

Üye (Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi ONUR ÖKSÜZ

(İmza)

Üye: Doç.Dr. Mehmet GÜZEL

(İmza)

Tez Başlığı:

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin İspanyol basınında temsili

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21/10/2024

Mezuniyet Tarihi : 11/12/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin İspanyol basınında temsili” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir, bunu şerefimle doğrularım.

Ana Maria Zafra

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

23 / 10 / 2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Ana Maria Zafra
Öğrenci Numarası	202152051502
Anabilim Dalı	Gazetecilik
Programı	Gazetecili (YL)
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Onur Öksüz
Dönem Projesi Başlığı	Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin İspanyol basınında temsili
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	
Rapor Tarihi	
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 1 Alıntılar dahil: % 6
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait dönem projesi çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 100 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Dönem Projesi Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Dönem Projesi Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	ii
ÖZ	iii
SUMMARY	iv
TEŞEKKÜR.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Avrupa Birliği’nin kuruluşu, gelişimi ve antlaşmaları	4
1.2. Avrupa Birliği'nin yasama süreci ve yeni üyeleri bünyesine katmanın zorlukları.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

2.1. Üyelik sürecinin başlaması ve Ankara Anlaşması	20
2.2. Helsinki Zirvesi	23
2.3. Müzakerelerin başlaması	24
2.4. Müzakerelerin dondurulması	26
2.4.1. Kıbrıs’ta çözümsüzlük, üyelik belirsizliği	29
2.4.2. Mülteci kabulü	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇERİSİNDE TÜRKİYE İSPANYA İLİŞKİLERİ

3.1. İspanya İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiler	36
3.2. Modern tarihteki yakınlıklar ve İspanya’nın Türkiye’nin üyeliğini desteklemesi.....	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSPANYOL BASININI TEMSİLEN SEÇİLEN GAZETELERDE TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİNE ÜYELİK SÜRECİ İLE İLGİLİ HABERLERİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

4.1. AB-Türkiye Helsinki Anlaşması: 10-12 Aralık 1999	49
4.2. AB-Türkiye hükümetlerarası müzakerelerin başlaması: 3 Ekim 2005.....	57
4.3. Avrupa Parlamentosu’ndan Türkiye ile katılım müzakerelerinin dondurulması kararı: 16 Haziran 2018.....	74

SONUÇ	80
--------------------	-----------

KAYNAKÇALAR	82
--------------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ	94
-----------------------	-----------

KISALTMALAR LİSTESİ

ABADAvrupa Birliği Adalet Divanı

AB Avrupa Birliği

ABD Amerika Birleşik Devletleri

AET Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGIT Türkiye ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansı

AİHS Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi

AİHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AKÇT Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu BAB Batı Avrupa Birliği

BM Birleşmiş Milletler

ESA Eleştirel söylem analizi

EURATOM Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

GB Gümrük Birliği

GSYH Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

HDP Halkların Demokratik Partisi

KKTC Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

NATO Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organisation)

OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı ve Avrupa Güvenlik (Organization for Economic Cooperation and Development)

PKK Partiya Karkerên Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ÖZ

Bu tezin amacı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde İspanyol gazetelerindeki temsilini incelemektir. Yenilikçi olarak nitelendirilen El País gazetesi ile muhafazakâr olarak nitelendirilen El Mundo gazetesinde bu katılım süreciyle ilgili çıkan tüm haberler analiz edilmiştir. Örnekleme, Helsinki Zirvesi'nde imzalanan anlaşması, 2005 yılında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında katılım müzakerelerinin başlaması ve bu müzakerelerin Avrupa Parlamentosu tarafından askıya alındığının açıklanması sürecinde yayımlanan haberlerden oluşmaktadır. Bu amaçla, bu araştırmanın örneklemini oluşturan medyada kelime ve tarihlere göre filtrelenmiş haberlere erişilebilen MyNews aracı kullanılmıştır. Kullanılan metodoloji Eleştirel Söylem Analizi (ESA)'dır.

Bu çalışmanın sonucu, Türkiye'nin özellikle fotoğraflar aracılığıyla zaman zaman “geri kalmış, muhafazakâr ve dindar” bir ülke olarak tasvir edildiğini göstermektedir. El País'in yazarları başta olmak üzere söz konusu haberlerin yazarları, Türkiye'nin AB'ye katılımına yönelik olumlu bir dil kullansalar da haberlerin çoğunda yer alan görseller önyargılıdır ve ülkeyi tarafsız bir şekilde tasvir etmekte başarısız olmuşlardır. Öte yandan, Ankara Antlaşması gibi önemli konular yeterince açıklanmamış ve haberlerde diplomatik müzakerelere ve siyasi gelişmelere odaklanılmıştır. Kullanılan kaynaklar çoğunlukla Avrupa kaynaklıdır ve Türkiye'nin lehine argümanlar sunulduğunda kaynak belirtilmemesi dikkat çekicidir. Türk kaynakları ise genellikle devlet yetkililerinin açıklamalarıyla sınırlıdır.

Bu yüksek lisans tezi, dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Avrupa Birliği'nin tarihsel gelişimi ele alınmakta, bu sürecin önemli aşamaları ve dönüm noktaları ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. İkinci bölümde, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler, 20. yüzyılın ortalarındaki diplomatik başlangıçtan günümüze kadar olan süreç kapsamında değerlendirilmekte ve bu ilişkilerin evrimi analiz edilmektedir. Üçüncü bölüm, İspanya'nın imparatorluk döneminden itibaren Türkiye ile olan ilişkilerine odaklanmakta ve iki ülke arasındaki tarihi ve siyasi bağlar incelenmektedir. Son olarak, dördüncü bölümde Eleştirel Söylem Analizi yöntemine dayalı olarak yürütülen araştırmanın metodolojisi detaylandırılmakta ve bu analize dayalı bulgular ve sonuçlar kapsamlı bir şekilde sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, İspanya, Avrupa Birliği, üyelik, medya

SUMMARY

“Representation of Turkey's accession process to the European Union in the Spanish press”

The objective of this thesis is to examine the representation of Turkey's accession process to the European Union in Spanish newspapers. Specifically, the analysis focuses on news coverage related to this process in the progressive newspaper El País and the conservative newspaper El Mundo. The sample includes news articles published during key moments of Turkey's EU accession process, including the agreement signed at the Helsinki Summit, the initiation of accession negotiations in 2005 following, and the subsequent suspension of these negotiations by the European Parliament. To gather the relevant news items, the MyNews tool was employed, allowing access to filtered news content based on keywords and dates.

The methodological framework of this study is Critical Discourse Analysis (CDA). The findings reveal that Turkey is often portrayed as a "backward, conservative, and religious" country, a representation particularly emphasized through the use of photographs. While the authors of many of the articles, especially those from El País, employ positive language regarding Turkey's EU accession, the accompanying images frequently convey a biased view, failing to depict the country in a neutral manner. Additionally, significant topics such as the Ankara Agreement are inadequately covered, with the media focusing predominantly on diplomatic negotiations and political developments. The sources cited in these articles are primarily European, and arguments in favor of Turkey's accession are often presented without attribution. Turkish sources, when used, are typically limited to statements from government officials.

This thesis is structured into four main chapters. The first chapter addresses the historical development of the European Union, offering a detailed analysis of the key stages and milestones in this process. The second chapter examines the evolution of Turkey-EU relations, tracing their diplomatic origins in the mid-20th century to the present. The third chapter explores Spain's relationship with Turkey, from the imperial period to the present day, and investigates the historical and political connections between the two nations. Finally, the fourth chapter outlines the research methodology, grounded in Critical Discourse Analysis, and presents the findings and conclusions derived from this analysis in a thorough and comprehensive manner.

Key words: Turkey, Spain, European Union, membership, media

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimi yazarken bana ve anadilim olmayan Türkçeme karşı son derece sabırlı davranan danışmanım Onur Öksüz'e desteğinden dolayı teşekkür ederim. Kendisi bana her zaman yardımcı oldu, onun iş birliği olmadan bu çalışma mümkün olmazdı.

Ayrıca, 2021 yılında Türkçe hakkında hiçbir fikri olmayan 17 milletten ve 23 öğrenciden oluşan bir sınıfa ders veren Prof. Dr. Aykut Çelik'e de teşekkür ederim. Dokuz ay sonra hepimiz Türkçeyi çok iyi bir şekilde anlayıp konuşabiliyorduk. Bu süre içinde kendisi kültür şokuyla ve değişikliklerle başa çıktı, her bir öğrencisini güler yüzüyle ve sevgiyle karşıladı.

Eşim Samuel'e. Kendisiyle 6 Şubat 2023'teki korkunç depremde gönüllü olduğumuzda tanıştık. O günden beri bana hep inandı.

Son olarak, bu ülkeye. Türkiye'ye gelmek hayatımın en zenginleştirici ve değerli deneyimiydi. Türkiye beni kollarını açarak karşıladı. Akademik kariyerimde olduğu kadar özel hayatımda da Avrupa'daki insanların bu ülke hakkındaki tüm önyargılarını yıkmak için elimden geleni yapacağım.

GİRİŞ

Türkiye, Avrupa Birliği'nin öncüsü olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik için resmî başvurusunu 1987 yılında yapmıştır. Ancak Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde adaylık statüsü verilmiştir. Müzakerelerin başlaması ise 2005 yılında gerçekleşmiştir. Bugün bile, neredeyse yirmi yıl sonra, iki gücün çıkarlarını bölen anlaşmazlıklar nedeniyle katılım sağlanamamıştır. Diğer konuların yanı sıra, Kıbrıs'taki durum, Yunanistan ile deniz anlaşmazlıkları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin pozisyonlarını önemli ölçüde farklılaştırmıştır, bu yüzden katılım süreci fiilen dondurulmuş durumdadır.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2. maddesine göre AB, “İnsan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlık hakları dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kurulmuştur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliği ile karakterize edilen bir toplumda üye devletler için ortaktır”. AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 49. maddesine göre, “2. maddede belirtilen değerlere saygı duyan ve bunları desteklemeye kararlı olan her Avrupa devleti birliğe üye olmak için başvuruda bulunabilir”.

Ancak Türkiye'nin üyelik süreci, dini statüsü nedeniyle sürekli olarak aksamalara uğramıştır. Başta Avusturya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi, Müslüman bir ülkenin, “Hristiyan Kulübü” olarak gördükleri bir birliğe katılmasını kabul etmemiştir. Avrupa düzeyindeki tartışmalarda çeşitli gerekçeler öne süren bu devletlerin gerçek ret nedeni, Türkiye'nin entegrasyonunun toplumsal kabulünün düşük olması ve bu durumu siyasi fırsatçılık amacıyla kullanmalarıdır. Öte yandan, İspanya gibi ülkeler, Türkiye'yi laik bir ülke olarak görmüş ve Recep Tayyip Erdoğan'ı jeopolitik açıdan AB için iyi bir müttefik olabilecek ılımlı bir İslamcı lider olarak değerlendirmiş, bu yüzden katılım sürecine destek vermiştir. Bu yaklaşım, 2005 yılında müzakerelerin başlamasıyla birlikte, ABD'nin de arabuluculuk yaparak diğer AB liderleriyle uzlaşma sağlama çabalarında ortaya çıkmıştır.

Bu tezin teorik temelleri Frankfurt Okulu ve diğer eleştirel düşünce akımlarına dayanmaktadır. Yirminci yüzyılın başında, hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de Avrupa'da kitle iletişim araçları güçlü bir ekonomik, siyasi ve sosyal kurum olarak kabul

edilmiş ve kitle iletişiminin toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu akademik olarak savunulmuştur. Ancak iki Dünya Savaşı ve ardından gelen Soğuk Savaş, kitle düşüncesini kontrol etmek için organize propagandanın doğmasına zemin hazırlamıştır. Yirminci yüzyıldaki bu jeostratejik değişimler, bazı araştırmacıları, medyanın egemen sınıflar tarafından toplumsal meşruiyet kazanmak için kullanılan bir araç olarak rolünü analiz etmeye yöneltmiştir. Yeni binyıla girilmesiyle birlikte, Körfez işgalleri, 11 Eylül saldırıları ya da Avrupa'daki İslamcı saldırılarla, ABD ve Avrupa toplumları, medya ve siyasi liderler, Müslümanları “Biz ve Onlar” şeklinde damgalamışlardır. İletişim çalışmaları kapsamında, medya metinleri ile sosyopolitik ve kültürel bağlamlar arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu nedenle, bu tez 1980’lerin ortalarında Fairclough, van Dijk ve Wodak gibi yazarların öncülüğünde başlayan bir yöntem olan Eleştirel Söylem Analizi (ESA)’nden oluşan bir metodoloji kullanmaktadır. Eleştirel Söylem Analizi (ESA) “sosyal eşitsizliği, dilin kullanımı yoluyla ifade edildiği, işaret edildiği, oluşturulduğu, meşrulaştırıldığı vb. şekliyle eleştirel olarak inceler”. Eleştirel akademisyenler, söylem ve iktidar arasında bir ilişki olduğunu ve siyaset veya medya gibi belirli söylem biçimlerine erişimin kendisinin bir iktidar kaynağı olduğunu savunmaktadır.

Avrupa Konseyi, Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerinde birkaç kilit an ya da dönüm noktası ayırt etmektedir. Bunlardan ilki Aralık 1999’da, ikincisi Ekim 2005’te ve üçüncüsü Kasım 2016’da gerçekleşmiştir. Bu tarihler sırasıyla Helsinki Antlaşması’na, AB-Türkiye Hükümetlerarası Konferansı’ndaki müzakerelerin başlamasına ve Avrupa Parlamentosu tarafından müzakerelerin tek taraflı olarak dondurulduğunun açıklanmasına işaret eder. Bu nedenle, bu olayların önemi ve katılım süreci boyunca temsili göz önüne alındığında, bu çalışmanın analizi için bu tarihlere denk gelen haftalar seçilmiştir. Kullanılan metodoloji Eleştirel Söylem Analizi’dir.

Bu yöntem, dilin nasıl kullanıldığına dair kritik bir duruş sergileyen tartışmacı bir analizden oluşmaktadır. Bunu, altta yatan ideolojileri ve değerleri belirlemek amacıyla metinleri ve diğer söylem biçimlerini analiz ederek yapar. İnsanların söylemlerini kullanma biçimlerini analiz ederek, herhangi bir kurumsal ve sosyo-tarihsel bağlamda çıkarları ve güç ilişkilerini ortaya çıkarmayı amaçlar. Örneklemin seçildiği tarihler, İspanyol basınındaki söylemler aracılığıyla tam da bu kurumsal ve sosyo-tarihsel bağlamları yansıtmaktadır.

Çalışmada, ulusal basın pazarında en yüksek tiraja sahip olan ve aynı zamanda karşıt editoryal çizgilerle özdeşleştirilen iki İspanyol gazetesi analiz edilmiştir: Yenilikçi olarak nitelendirilen El País ve muhafazakâr olarak nitelendirilen El Mundo. Örneklem; 10-11 Aralık

1999 haftası, 3 Ekim 2005 haftası ve 24 Kasım 2016 haftasında Türkiye'nin AB'ye katılım süreciyle ilgili yayımlanan haberler kullanılarak oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Avrupa Birliği’nin kuruluşu, gelişimi ve antlaşmaları

20. yüzyılda Avrupa Birliği toprakları iki dünya savaşına sahne oldu. Birinci Dünya Savaşı 1914-1918 yılları arasında gerçekleşirken İkinci Dünya Savaşı 1939’dan 1945’e kadar sürdü. Ölü ve yaralı sayısı bakımından en kanlı savaş olan İkinci Dünya Savaşı, istikrarlı ve kalıcı bir barış arayışında olan dönemin Avrupalı liderlerinin bugün Avrupa Birliği olarak bildiğimiz yapının inşası sürecine rehberlik etmelerinin nedenidir (Borchardt, 2010: 21).

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte dünya, hayali bir çizgi boyunca ikiye bölündü. Bir yarısına Amerika Birleşik Devletleri (ABD), diğer yarısına ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) hâkim oldu. İki blok arasında hükümet biçimi, ekonomi türü ve sosyal dağılım açısından farklılıklar vardı. Batı bloğu ABD liderliğinde liberal demokrasiye, piyasa ekonomisine ve bireyci toplumlara bağlıyken Sovyetler Birliği ve etkilediği ülkeler tek parti hükümetleri, planlı ekonomiler ve toplumlarının inşasında sosyalizmin teorik etkisi ile yönetiliyordu.

Bugün AB’nin bir parçası olan ülkelerin birçoğu 1939-1944 yılları arasında SSCB tarafından işgal edilmiş (Litvanya, Letonya, Estonya gibi), İkinci Dünya Savaşı’nın galiplerinin ya da Batı Avrupa’nın sınırları dönemin SSCB lideri Stalin’in yayılmacı politikalarına maruz kalmıştır. Fransa ve Birleşik Krallık tarafından 4 Mart 1947 tarihinde imzalanan Dunkirk Antlaşması, SSCB’den algılanan tehdide karşı Batı Avrupa’nın ilk tepkisi olarak görülebilir. Antlaşma, Batı Avrupa’da kolektif bir güvenlik yapısı inşa etme sürecini başlatmıştır. Ancak bu güvenlik yapısı, Avrupa kıtasındaki Batılı liderler arasında SSCB’yi caydıracak ekonomik ve askeri kapasiteye sahip tek gücün ABD olduğu algısının giderek artması nedeniyle Amerikan çıkarlarına ve hegemonyasına bağlı hâle geldi (Serra, 1988:15-33).

Yunanistan’daki iç savaş ve İngiltere’nin nüfuzunu koruyamaması, ABD’yi bölgedeki İngiliz sorumluluğunun bir kısmını üstlenmeye zorladı. Sovyet komünizmine karşı mücadelesiyle tanınan Başkan Harry Truman, SSCB’yi kilit jeopolitik noktalardan caydırarak kontrol altına almaya dayanan ve “Truman Doktrin” olarak bilinen planı uygulamaya koydu. Bu plan çerçevesinde 1947 yılında, savaş sonrası durumları özellikle hassas olan iki ülkeye, Yunanistan ve Türkiye’ye yardım paketi onaylandı. İlkinde monarşik hükümet 1946’dan beri

komünist gerillalara karşı bir iç savaş yürütüyordu. İkincisinde ise ABD, SSCB'nin Karadeniz ile Akdeniz arasındaki bağlantı noktası olan stratejik Türk Boğazlarının kontrolünü ele geçirmesinden korkuyordu (Gómez, 2022).

Truman Doktrini, Soğuk Savaş'ın başlangıcına ve ABD'nin kendisini askeri ve ekonomik olarak demokratik ülkelerin savunulmasına ve komünizmin kontrol altına alınmasına adanmasına işaret ederek Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'nün kurulmasıyla ve ABD'nin dünya genelindeki çıkarlarının ve taahhütlerinin genişlemesiyle sonuçlandı. Ancak bu politikaya yönelik eleştiriler ve ABD'nin çeşitli bölgelerdeki çatışmaların karmaşıklığını anlama becerisine ilişkin endişeler de vardı.

Avrupalı müttefikler Brüksel Antlaşması aracılığıyla kolektif bir savunma sistemi geliştirmeye çalışmışlardı ancak gerekli askeri kapasiteden yoksundular. Amerika Birleşik Devletleri Batı Avrupalı liderlerin güvenini ve Batı Avrupa vatandaşlarının kalbini kazanmıştı. Berlin ablukası (1948-1949) sırasında Amerikalı pilotların uçaklarından küçük paraşütlerle attıkları çikolata, şekerleme ve diğer nesnelerin Batı Berlinli çocuklar tarafından hayranlıkla karşılanması buna örnek olarak gösterilebilir (Kaplan, 2004: 88-80).

Nihayetinde ABD'nin askeri gücü Batı Birliği'nin kolektif savunma örgütüne bağlanarak Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması'nın imzalanmasına yol açtı. Bu antlaşma ABD'nin Batı Avrupa'yı Sovyet saldırısına karşı koruma ve savunma taahhüdünü temsil ediyordu. Kuzey Atlantik Antlaşması, imzalayan tarafları çatışmaları barışçıl yollarla çözmek, Birleşmiş Milletler'in amaçlarına aykırı bir şekilde güç kullanımından kaçınmak, dostane ilişkiler geliştirmek ve ekonomik iş birliğini teşvik etmekle yükümlü kılıyordu. Nitekim antlaşmanın V. maddesi, Avrupa ya da Kuzey Amerika'da bir ya da daha fazla tarafa yapılacak silahlı bir saldırının tüm taraflara yapılmış sayılacağını belirtiyor ve silahlı güç de dahil olmak üzere gerekli eylemlerde bulunma sözü veriyordu. O dönemde bu, ABD'nin Batı Avrupa'nın kolektif savunmasına yönelik resmî bir taahhüdü olarak algılanmıştı (Merrill, 2006: 29-32).

Ancak anlaşma aynı zamanda Sovyetlerin Avrupa'ya hâkim olmasının küresel güç dengesini ABD'nin ulusal güvenlik çıkarları aleyhine değiştireceğini ve Batı Yarımküreyi saldırıya maruz bırakacağını ileri sürerek artan Sovyet-Amerikan karşıtlığını da kabul ediyordu. Avrupalı müttefikler kara kuvvetleri sağlarken ABD bombardımanlara, hava desteğine ve deniz şeridinin korunmasına odaklanmıştı (Delage, 1997).

Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa toprakları üzerindeki etkisini göstermesinin bir başka yolu da, çatışmaya dahil olan ülkelerin üretken dokusunu ve ekonomilerini restore etmek için AB'ye gönderdiği mali yardımlardır. 5 Haziran 1947'de Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Marshall Planı olarak bilinen Avrupa'nın toparlanmasına yönelik bir plan açıkladı. Bu plan, Avrupa devletlerinin ekonomik ihtiyaçları üzerinde anlaşmalarını ve Amerikan yardımı almak için ortak bir program hazırlamalarını öneriyordu. Böylece, bu girişim ABD'de demokrasileri güçlendirmeyi ve komünizmin yayılmasını önlemeyi amaçlayan çevreleme politikası ile desteklenirken; Avrupa'da bu duyuru Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin kuruluşunun ve Avrupa entegrasyon sürecinin başlangıcına işaret ediyordu.

Planın hazırlanmasında, her biri Avrupa ekonomilerinin entegrasyonu ile ilgili olan üç önemli katkı tespit edilebilir. Bunlardan ilki ABD Dışişleri Bakanı Acheson'un 8 mayısta yaptığı ve kamuoyunu durumun ciddiyeti hakkında bilgilendirmeyi amaçlayan konuşmadır. Acheson, ayrıca, Avrupa ekonomisinin farklı parçaları bir bütün olarak uyumlu bir şekilde birlikte çalışana kadar toparlanmanın tamamlanamayacağına dikkat çekmiştir. İkinci olarak, yeni oluşturulan Politika Planlama Personeli'nin direktörü olarak görev yapan George Kennan'ın çalışmaları vurgulanmaktadır. Mayıs ayında yazdığı notlarda entegrasyon için net bir görüş ortaya koymuştur. Yardım programının Batı Avrupa ülkeleri arasında bir ekonomik işbirliği programını tamamlaması ve Batı Avrupa devletleri arasında bölgesel bir siyasi ortaklığı teşvik etmesi gerektiğini belirtmişler. George Kennan; psikolojik, siyasi ve ekonomik nedenlerle uluslararası düzeyde kabul edilmesi gerektiğini savunduğu ortak bir programın uygulanmasını önermiştir (Schain, 2001: 11-25).

Üçüncüsü Clayton'ın Mayıs memorandumudur. Clayton yardımın bir Avrupa projesine ve Belçika, Hollanda ve Lüksembur'un gümrük birliğine benzer bir Avrupa ekonomik federasyonuna dayanması gerektiğini savunuyordu. Ona göre, ekonomisi küçük ölçekli silolara bölünmüş hâlde kalırsa Avrupa'nın toparlanması ve bağımsızlığına geri dönmesi engellenecekti. Yaz boyunca Paris'te, 16 katılımcı devlet yeniden yapılanma planını oluşturmak üzere müzakerelere başladı. Dışişleri Bakanlığı en başından itibaren entegrasyonun önemini vurgulayıp İngiltere'nin müzakerelere öncülük etmesi beklentisiyle bir gümrük birliğine doğru ilerleme hedefini önerdi. Ancak bu dönemde İngilizler özellikle ödemeler dengesine ilişkin zorluklarla karşılaştı. İngiliz Milletler Topluluğu ile ticaretleri üzerindeki potansiyel etkiden endişe duydukları için gümrük birliği önerisine karşı çıktılar (Warner, 1974:82-92).

Ayrıca, diğer Avrupalılarla aynı şekilde muamele görmek istemiyorlardı ve Amerikalılar tarafından önerilen entegrasyon politikasının Britanya İmparatorluğu'nun

karmaşıklığını dikkate almadığını savunuyorlardı. İşçi Partisi hükümeti, istihdamı bir öncelik olarak görüyor ve ortaya çıkabilecek olası etkilerden de endişe duyuyordu. Öte yandan Fransa, Alman sanayi üretimini arttırmaya yönelik Amerikan önerisini tartışıyordu. Fransa gümrük birliği seçeneğini değerlendirmeye daha açıldı; İtalya ve Benelüks ülkeleri de kendi ulusal çıkarlarını göz önünde bulundurmakla birlikte bu öneriyle ilgileniyordu. Eylül ayında Avrupalılar, büyük bir faturanın ödenmesini içeren bir plan aracılığıyla ulusal ihtiyaçların uzun bir listesini ele almayı kabul ettiler. Bunun ardından, yeni kurulan OECD, ulusal sınırlarla kısıtlanmaksızın faaliyete geçirilecek üretim tesislerini seçebilmesi için önemli yetkiler verilmesi kararlaştırıldı. Ancak Birleşik Krallık başta olmak üzere bazı Avrupa devletleri, bunun egemenliklerinin azalmasına yol açacağını belirterek aynı fikirde olmadıklarını ifade etmişler (Merrill, 2006).

Sonuç olarak, 1949 yılı boyunca ABD Dışişleri Bakanlığı, İngiltere'nin Avrupa entegrasyon sürecinde lider olamayabileceği ve diğer olasılıkların araştırılması gerektiği ihtimalini göz önünde bulundurmaya başladı. Fransa'nın böyle bir rolü oynama kabiliyeti ve diğer ülkelerin bunu kabul etme istekliliği konusundaki belirsizliklere rağmen, bu olasılık zemin kazandı ve ABD'nin desteğini aldı (Melisse, 1990: 227-250). Birkaç ay sonra, 9 Mayıs 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Fransa ve Almanya'nın kömür ve çelik üretimlerini ortak bir otorite altında toplamalarını öneren bir bildiri yayımladı. Jean Monnet tarafından kaleme alınan bu öneri, Avrupa Topluluğu fikrinin kökeni olarak kabul edilmektedir. O tarihten bu yana 9 Mayıs, "Avrupa Günü" olarak kutlanmaktadır.

Bu deklarasyona yol açan olaylar, bugün Avrupa Birliği olarak bildiğimiz yapının oluşmasına yol açan faktörlerden birinin, Avrupa devletlerinin egemenliklerini ulusal bir mesele olarak görmekten vazgeçmeleri olduğu sonucuna götürmektedir. Böylece, vatandaşların, şirketlerin, hükümetlerin ve kurumların uymak zorunda oldukları hem ekonomik hem de siyasi bağlayıcı davranış kurallarını belirleyen bir dizi anlaşma ortaya çıktı. Avrupa'da birleşmeye yönelik çeşitli hareketler böylece OECD, NATO, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi karmaşık bir dizi örgütün ortaya çıkmasına neden olmuştur (Avrupa Birliği, t.y.).

Her ne kadar hepsi farklı sayıda üyeye sahip, birbiriyle bağlantısız örgütler olsalar da ortak noktaları, her birinin ortaya çıkışında ABD'nin çok etkili bir rol oynamış olmasıdır. Bugün Avrupa Birliği olarak bildiğimiz oluşum, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bölgeyi oluşturan ülkelerde barış ve birliği sağlamak amacıyla başlayan bir projenin giderek mükemmelleşen bir çerçevesinden ibarettir. İkinci Dünya Savaşı'nı yaşamış olan ve Avrupa'nın insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir barış için birleşmemesi hâlinde

katliamların tekrarlanacağını ilk elden bilen Winston Churchill, 12 Ağustos 1949'da Strazburg'da şu sözleri sarf etmiştir:

“Bizi tehdit eden tehlikeler büyüktür ancak gücümüz de büyüktür ve amaçlarımıza ulaşmamamız ve ahlaki kavramları insanlığın saygı ve takdirini kazanabilecek ve fiziksel gücü kimsenin geleceğe doğru barışçıl yolculuğunu engellemeye cesaret edemeyeceği birleşik Avrupa'nın yapısını kurmamamız için hiçbir neden yoktur” (Avrupa Konseyi, t.y.).

Her ne kadar Avrupa Konseyi'nin tüzüğünde bugün bildiğimiz anlamda bir federasyon ya da Birlik'e doğru ilerlemeye doğrudan atıfta bulunulmamış olsa da Konsey; kültürel, ekonomik, sosyal ve hukuki konularda geniş kapsamlı kararlar alan siyasi bir oluşumdur. Aslında, mevcut Avrupa insan hakları sisteminin gelişimi, 4 Kasım 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi'nin (aşağıda “Sözleşme” ya da AİHS diye anılmıştır) Avrupa Konseyi tarafından onaylanması sayesinde mümkün olmuştur. Sözleşme, Avrupa hukukunu şekillendiren hakların yasal olarak korunmasına yönelik bir sistemin kurulmasını mümkün kılmıştır. Bu, 1950'de kurulan ve diğer görevlerinin yanı sıra İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne (aşağıda “İnsan Hakları” diye anılmıştır) özel önem atfederek uluslararası hukuka uygun olarak antlaşmaları uygulamakla görevli olan ABAD tarafından ifade edilmektedir.

Bugün AB olarak bildiğimiz yapının inşasında kaydedilen çeşitli ilerlemeler, önceki yıllarda (I. ve II. Dünya Savaşı) yaşanan katliamlar göz önünde bulundurulduğunda, her zaman insan haklarını bölgenin temel bir parçası olarak içeriyordu. Ancak gerçek şu ki, Avrupa Projesi'nin “ilk tuğlası”, kömür ve çelik pazarını bütünleştirmeye yönelik ekonomik hedef doğrultusunda konuldu. Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Jean Monnet ile birlikte Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'nu kurmuştur.

Böylece AKÇT Antlaşması; Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın katıldığı Avrupa'daki ilk topluluğu oluşturmuştur. Bunlar aynı zamanda altı kurucu devlet olarak da bilinmektedir. Bu antlaşma, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom)'nu kuran Paris Antlaşmaları (1952'de yürürlüğe girmiştir) ve özellikle Roma Antlaşması (1958'de yürürlüğe girmiştir) ile Avrupa ekonomik iş birliğini daha da derinleştirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ancak kıtanın daha fazla bütünleşmesi ve daha sağlam anayasal devletlerin kurulması için gerçekten gerekli olan dönüm noktası 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıdır. Bu tarihi olay sadece iki Almanya'nın yeniden birleşmesini değil, aynı zamanda komünist siyasi rejim altında doğmuş ve eğitim görmüş

önemli sayıda Avrupa vatandaşının uzun bir asimilasyon sürecini de beraberinde getirmiştir (Petzina, vd., 1981:459).

Böylece, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından hemen sonraki yıllarda, Maastricht Antlaşması (1992) Avrupa vatandaşlığı ve ortak bir dış ilişkiler politikası gibi siyasi birliğin unsurlarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda Avrupa Para Birliği hazırlanmış, ortak karar alma prosedürü getirilerek ve Parlamento'ya karar almada daha fazla söz hakkı verilerek bugün bilindiği şekliyle Avrupa Birliği kesin olarak kurulmuştur. Maastricht, "Birlik vatandaşlığı" ile birlikte, ikamet edilen Üye Devlette, uyruğa bakılmaksızın belediye ve Avrupa seçimlerinde oy kullanma ve aday olma hakkı gibi bir dizi ilgili hakkın sağlanmasına da önayak olmuştur (Prutsch, 2017:21).

Maastricht (1992), 15 üyeden 27 veya daha fazla üyeye genişleyen bir Birlik'te AB'nin etkin eylem kapasitesini korumak amacıyla sırasıyla 1 Mayıs 1999 ve 1 Şubat 2003'te yürürlüğe giren Amsterdam ve Nice Antlaşmaları ile yeniden düzenlenmek zorunda kalmıştır (Avrupa Parlamentosu). Birliğin işleyişini düzenleyen mevcut Antlaşma, örgütsel ilkeleri federal bir devletinkine çok benzediği için "başarısız bir anayasa" girişimiydi ancak bu, AB'nin yöneldiği büyük rekabetçi ilerleme karşısında egemenliklerini risk altında gören Birleşik Krallık gibi birçok ülke tarafından kabul edilmemiştir. Bu nedenle ekonomik ve parasal entegrasyon ile piyasa entegrasyonu sağlandıktan sonra, bugün farklı ilkeler aracılığıyla gerçekleştirilmekte olan siyasi ve yasal entegrasyon aşamalı olarak takip edilmiştir (Borrell vd., 2003). AB'nin yasal ve hukuki entegrasyonunu yöneten ilkeler; bir yandan yetki ikamesi ve orantılılık, diğer yandan doğrudan etki ve önceliktir.

1.2. Avrupa Birliği'nin yasama süreci ve yeni üyeleri bünyesine katmanın zorlukları

Topluluğun ilk altı üyesi, birbirini izleyen yedi farklı genişleme süreciyle bugün yirmi sekize ulaşmıştır. Avrupa Birliği'nin ilk genişleme süreci 19 Ocak 1972 tarihli Komisyon Görüşü ile başlamış, bunu 22 Ocak 1972 tarihli Avrupa Toplulukları Konseyi Görüşü izlemiştir. Danimarka, İrlanda ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluğu'na katılımını resmileştiren ve Üye Devlet sayısını altıdan dokuzaya çıkaran Katılım Antlaşması, 1 Ocak 1973'te yayımlanmıştır. Norveç, başlangıçta dahil olmasına rağmen, olumsuz bir referandumun ardından çıkmıştır.

İkinci genişleme, Yunanistan'ın 23 Mayıs 1979 tarihinde Komisyon tarafından değerlendirilen Avrupa Toplulukları'na katılma başvurusunu takiben gerçekleşmiştir. Yunanistan, 1 Ocak 1981'de resmen katılarak onuncu Üye Devlet olmuştur. Üçüncü genişleme,

Komisyon'un 31 Mayıs 1985 tarihli görüşü ve bunu izleyen 12 Haziran 1985 tarihli Konsey Kararı ile başlayan bir süreçle İspanya ve Portekiz'i de içine almıştır. Her iki ülke de 1 Ocak 1986 tarihinde resmen Birliğe katılarak üye sayısını on ikiye çıkarmıştır.

Dördüncü genişleme, Haziran 1994'te Korfu Antlaşması ve 1 Ocak 1995'te Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılımını hazırlayan Maastricht Antlaşması'nın onaylanmasının ardından gerçekleşmiştir. Norveç, referandumun olumsuz sonuçlanması nedeniyle katılmamıştır. Bu genişleme Üye Devlet sayısını 15'e çıkarmıştır. Beşinci genişleme 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından Doğu Avrupa ülkelerinin katılımı için hazırlıkları tetiklemiştir. Resmi müzakereler Mart 1998'de ve diğer ülkeler için 2000 yılında başlamıştır. Aralık 2002'de, Kopenhag'da toplanan Avrupa Konseyi, bu aşamada Bulgaristan ve Romanya hariç olmak üzere on yeni devletin katılımını onaylamıştır (Hertz & Leuffen, 2011: 193-208).

1 Mayıs 2004 tarihinde, on Orta ve Doğu Avrupa ülkesi "büyük genişleme" olarak adlandırılan süreçte AB'ye katılmıştır. Beşinci genişlemede dışlanan Bulgaristan ve Romanya, altıncı genişlemede, 25 Nisan 2005 tarihinde, Katılım Antlaşması'nı imzalamış ve Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirdikten sonra 1 Ocak 2007 tarihinde AB'ye katılmışlardır. Yedinci ve şimdiye kadarki son genişlemede Hırvatistan üyelik başvurusunda bulunmuş ve Ocak 2012'de yapılan olumlu referandumun ardından 1 Temmuz 2013'te AB'ye katılarak 28. üye olmuştur. Bu genişleme, önceki genişlemelerin izinden gitmiş ve Hırvatistan'ın anayasal gereklilikleri nedeniyle referandumla onaylanmasını gerektirmiştir. Arnavutluk, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye hâlen aday ülkelerdir (Avrupa Birliği, t.y.).

Her halükârda, hâlihazırda kabul edilmiş olan herhangi bir üye devlet, AB Antlaşmasının 50. maddesi uyarınca kendi anayasal kurallarına göre Birlikten çekilmeye karar verebilir. Avrupa kuralına göre, çekilmeye karar veren bir devlet bu niyetini Avrupa Konseyi'ne bildirmelidir. Avrupa Konseyi'nin direktifleri temelinde Birlik, söz konusu devletle çekilme koşullarını belirleyecek ve Birlik ile gelecekteki ilişkilerinin çerçevesini ele alacak bir anlaşma müzakere edecek ve imzalayacaktır. Antlaşmalar, çekilme anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren veya bu mümkün değilse, söz konusu Devletin Konsey'e çekilme bildiriminde bulunmasından iki yıl sonra ilgili Devlet için geçerliliğini yitirecektir.

Buna örnek olarak Birleşik Krallık, Brexit olarak bilinen süreçte Avrupa Birliği'nden ayrılma talebinde bulunmuştur. 29 Mart 2017 tarihinde Birleşik Krallık, Haziran 2016'da yapılan referandumun ardından AB'den ayrılma niyetini Avrupa Konseyi'ne bildirmiştir.

Seçim sonucunda %51,9'luk bir kesim AB'den ayrılmayı desteklemiştir. Böylece Avrupa Birliği Antlaşması'nın 50. maddesinde öngörülen süreç başlatılmıştır. İlk defa mevcut bir ye devlet, Birlikten ayrılmış ve bu durum AB içinde gelecek, g ve devlet egemenliğinin kaybı konularında bir krize yol açmış, yeni siyasi partiler de Avrupa şpheciliğinin yükselişinden faydalanmıştır (Euronews, 2020).

Bu süreç, Aralık 2001'de Laeken Deklarasyonu ile resmen başlatılmış ve bir Anayasa nerisi hazırlamak üzere bir Avrupa Konvansiyonu ağrısı yapılmıştır. Son şekli verilen ve 2003-2004 Hükümetlerarası Konferansında tartışılan metnin; kuvvetler ayrılığı, uzlaşma ve ulusal egemenliğin ifadesi gibi ilkeleri bütünleştirerek Topluluk düzeni için temel bir norm olması amaçlanmıştır ancak bu ilkeler nihai metinde açıkça yansıtılmamıştır.

Sürecin en tartışmalı yönlerinden biri de gerçek bir halk katılımının olmamasıydı. Bu teknokratik yaklaşım ve demokratik olarak seçilmiş bir kurucu meclisin eksikliği, AB kurumları ve vatandaşları arasında algılanan kopukluğa katkıda bulunmuştur. Anayasal Antlaşma birçok ye ülkede referanduma sunulmuş ancak güçlü bir muhalefetle karşılaşmıştır. 2005 yılında hem Fransa hem Hollanda antlaşmayı ulusal oylamalarda reddetmiştir. Reddetme nedenleri; ulusal egemenliğin kaybına ilişkin endişeler, Avrupa entegrasyonunun ekonomik etkileri ve AB'nin siyasi elitlerine duyulan genel güvensizlik gibi çok çeşitliydi (Pribean, 2005).

Dolayısıyla, antlaşmanın teknokratlar ve hükümetler tarafından gerçek bir halk iştişaresi olmaksızın hazırlandığı algısı antlaşmanın meşruiyetini zayıflatmıştır. Kapsayıcı ve demokratik bir kurucu sürecin yokluğu kritik bir faktördü. Antlaşma sürecinin ve içeriğinin Avrupa vatandaşlarının endişeleri ve istekleri ile örtüşmediği, önerilen anayasanın vatandaşlarla duygusal bir bağ kuramadığı, vatandaşların anayasayı dışsal bir dayatma olarak algıladığı, anayasanın özellikle sosyal haklar pahasına büyük ekonomik çıkarları desteklediği algısı nedeniyle sosyal ve çalışma politikaları açısından anayasanın varsayımsal ekonomik etkisine ilişkin endişelerin arttığı eleştirileri yapılmıştır (Penagos Forero & Ramrez Castro, 2009:1-2).

Dahası, AB içindeki görüş çeşitliliği ve farklı ulusal çıkarlar geniş bir uzlaşı oluşturulmasını zorlaştırmıştır. Ulusal kimlikler ile Avrupa kimliği arasındaki gerilimler referandum sonuçlarında açıkça ortaya çıkmıştır. Avrupa anayasal projesinin onaylanmamasından bu yana Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD); 1952'de kurulmuş ve doktrini aracılığıyla ve ulusal ve uluslararası mevzuatın etkisiyle, AB'nin yasal ve hukuki entegrasyonunu yöneten ilkeleri geliştirmekten sorumlu olmuştur: Bu ilkeler bir yandan ikincillik ve orantılılık, diğer yandan doğrudan etki ve önceliktir. Bunların hepsi Antlaşmaların

ilerici reformlarına dahil edilmiştir ve Birliğin işleyişini yönetmektedirler. Ülkeler bunlara uymak zorundadır ve ulusal kurallar bu ilkelere tabidir (Broberg & Fenger, 2010).

Avrupa Birliği ve Üye Devletler bir yetki paylaşımı çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 2. maddesine göre, AB sadece antlaşmalarla kendisine verilen yetkilere sahiptir, dolayısıyla AB sadece Üye Devletler tarafından kendisine verilen yetkilerin sınırları dahilinde hareket edebilir. Lizbon Antlaşması'na göre yetkiler üç ana kategoriye ayrılmıştır: münhasır AB yetkileri (gümrük birliği, iç pazarın işleyişine ilişkin yetki kuralları, para politikası ve deniz biyolojik kaynaklarının korunması); ortak yetkiler (iç pazar, sosyal politika, ekonomik uyum, tarım ve balıkçılık, çevre, tüketicinin korunması, ulaştırma, trans-Avrupa ağları, enerji, Avrupa özgürlük alanı, güvenlik ve adalet, kamu sağlığı güvenliği, araştırma, teknolojik gelişme ve uzay, kalkınma iş birliği ve insani yardım) ve destekleyici yetkinlikler (insan sağlığının korunması ve iyileştirilmesi, sanayi, kültür, turizm, eğitim, mesleki eğitim, gençlik ve spor, sivil koruma ve idari iş birliği) (Avrupa Birliği Antlaşması, 2012).

AB'nin münhasır yetkiye sahip olmadığı alanlarda, ikincillik ve orantılılık ilkeleri AB'nin yetkilerinin kullanımını düzenler. Yetki ikamesi ilkesi, Üye Devletlerin karar alma ve eylemde bulunma kabiliyetlerini korumayı amaçlar ve bir eylemin hedeflerine Üye Devletler tarafından yeterince ulaşılamadığı, ancak “önerilen eylemin ölçeği ve etkileri nedeniyle” Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda Birlik tarafından müdahaleye izin verir (Avrupa Parlamentosu). Başka bir deyişle, bu ilkeler devletlerin egemenliklerini muhafaza etmelerini garanti altına almaktadır ki bu da çeşitli anlaşmalarda izlenen entegrasyon sürecinde bazı durumlarda sorgulanmıştır.

Avrupa Birliği Antlaşması Madde 5 (4) “Orantılılık ilkesi uyarınca, Birlik eyleminin içeriği ve şekli, Antlaşmaların hedeflerine ulaşmak için gerekli olanı aşmamalıdır” demektedir. Bu ilke, Komisyon'un mevzuat teklif etmeden önce geniş çaplı istişarelerde bulunmasını gerektirdiğinden, bu durum yasama tasarruflarının kabulü için de geçerlidir. Avrupa Komisyonu bir yasama girişiminin olası aktörlerini dikkate almalıdır: Üye Devletler, Avrupa Parlamentosu, ABAD, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası. Lizbon Antlaşması'ndan bu yana yasama süreci, Komisyon (yasa öneren) ile AB Konseyi ve Parlamento (bu önerileri değiştiren ve onaylayan) arasında bir tür “deneme tahtası” şeklinde işlemektedir. Bu nedenle, yetki ikamesi ve orantılılık ilkeleri temelinde, Komisyon, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, yasama tekliflerini ulusal parlamentolara iletmek zorundadır (Zarragoitia, 25:2009).

Komasyon'un bir teklif sunma ve teklifin konusunu, amacını ve içeriğini belirleme yetkisi önemli bir yetkidir ancak bu yetki Ordinaire Yasama Usulü uyarınca kabul edilen tüm yasama tasarruflarının Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in metin üzerinde tam mutabakatını gerektirmesi gerçeğiyle dengelenmektedir. Nihai teklif Parlamento ve Konsey Başkanları tarafından imzalanır ve bu da Avrupa politikasının oluşturulmasında yer alan tüm aktörlerin demokratik katılımını ve aralarındaki anlaşma ve mutabakatı yansıtır.

Ordinaire Yasama Usullerinin kabulü aşağıdaki şekilde organize edilir: (1) İlk okumada Konsey'in pozisyonu (2), ikinci okumada Parlamento'nun değişiklikleri (3) ve üçüncü okumada ortak metin (Barnard ve Peers, 2017). Bu ilke, orantılılık ilkesi ile birlikte, Birliğin her yasama tedbirini yönetmelidir. Yasama ve yargı işlemleri için bir kontrol parametresi olmasının yanı sıra, sübjektif hakların ve bir Temel Hakkın uygulanabilirlik kapsamını kısıtlayan veya çeşitli hak ve ilkeleri birbirlerine karşı dengeleyen kurumların işlemlerinde, bunları etkileyen kısıtlayıcı önlemleri sınırlamak için özellikle dikkate alınmalıdır. Borchardt'a göre:

“AB'de tamamen yeni olan ve onu alışlagelmiş uluslararası devletler birliği tipinden ayıran özellik, Üye Devletlerin egemenlik haklarının bir kısmını AB'ye devretmeleri ve Birliğe bağımsız hareket etme yetkisi vermeleridir. Bu yetkileri kullanırken AB, tek tek devletlerdeki yasalarla aynı güce sahip egemen yasalar çıkarabilmektedir” (2010:11).

Yetkiler dengesi ikincilik ve orantılılık ilkeleri sayesinde sağlanırken, Avrupa yetkilerinden kaynaklanan yasama tasarruflarının uygulanması doğrudan etki ve öncelik ilkeleri sayesinde mümkün kılınmıştır. Van Gend & Loos (1963) kararında ortaya konan doğrudan etki ilkesi, bireylerin Topluluk hukuku hükümlerini olağan mahkemeler önünde ileri sürme hakkına sahip olduklarını ve bu hükümlerden kaynaklanan doğrudan haklara da sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır. Dolayısıyla, bu kararda Avrupa hukukunun sadece Üye Devletler için yükümlülükler değil, aynı zamanda bireyler için de haklar yarattığı vurgulanmıştır.

Ayrıca, yargı yetkisine ilişkin konularda tüm Üye Devletlerin entegrasyonunu ve yeknesaklığını sağlamak amacıyla, van Gend & Loos kararından sadece bir yıl sonra, ABAD Costa kararında öncelik ilkesini ortaya koymuştur. Bu ilke, Üye Devletlere, Avrupa hukukunun, hükümden önce veya sonra gelmesine ve idari, düzenleyici veya anayasal nitelikte olmasına bakılmaksızın, tüm ulusal hukuktan üstün olmasını sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Dolayısıyla, antlaşmalardan veya Birliğin herhangi bir hukuki kaynağından alınan ve doğrudan etkiye sahip olan hükümler, ulusal hukukun tamamından önceliklidir.

Bu durum özellikle ilginçtir çünkü vatandaşlar Avrupa yasama tasarruflarına başvurabilir ve ilgili hükümetler Avrupa mevzuatından kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmedikleri zaman bu hükümetler tarafından tazmin edilebilirler. Van Gend & Loos davasında, antlaşmaların, herhangi bir takdire bağlı uygulama tedbirine bağlı olmayan, açık ve koşulsuz yükümlülükler olması koşulunun yerine getirilmesi hâlinde devletler üzerinde yükümlülükler doğurabileceğini belirtmesiyle başlayan süreçte, Divan'ın diğer kararları da bu ilke üzerine inşa edilmeye devam etmiştir. Costa davasında ABAD şunları belirtmiştir:

“Bağımsız bir hukuk kaynağı olan Antlaşmadan kaynaklanan hukuk, özel ve özgün niteliği nedeniyle, Topluluk hukuku niteliğinden yoksun bırakılmadan ve Topluluğun hukuki temeli sorgulanmadan, çerçevesi ne olursa olsun, iç hukuk hükümleri tarafından geçersiz kılınmaz”.

Variola kararında verilen görüşlerde:

“Topluluk tüzüklerinin, doğaları gereği, bütünüyle bağlayıcı ve her Üye Devlette doğrudan uygulanabilir oldukları; ayrıca, doğaları ve Topluluk hukukunun kaynakları sistemindeki işlevleri nedeniyle, bireylere ulusal mahkemelerin tanımak ve korumak zorunda oldukları haklar tanıdıkları”.

Birlik kurumlarının iç hukuk sistemleri üzerinde en fazla etkide bulunmasını sağlayan hukuki tasarruflar tüzüklerdir. Bu tür hukuki tasarrufları diğer uluslararası hukuk türlerinden ayıran iki özellik vardır. Bunlardan ilki “Topluluk doğası”, yani sınırlarına bakılmaksızın Birlik topraklarının tamamında uygulanmalarıdır (Borchardt, 2010:88). Üye Devletler bir tüzüğü kısmen uygulayamaz ya da tüzük hükümlerine uymaktan kaçınmak için iç hukuk hükümlerine başvuramazlar. Diğer uluslararası düzenlemelere kıyasla ikinci ayırt edici özelliği ise doğrudan uygulanabilir olmalarıdır. Ulusal hukuka uyarlanmaları veya aktarılmaları gerekmez ancak yürürlüğe girdikleri andan itibaren, ulusal hukuka göre ayırım yapılmaksızın Birlik vatandaşlarına haklar verir veya yükümlülükler yüklerler. Üye Devletlere bağlı tüm kurumlar (mahkemeler de dahil olmak üzere) doğrudan Birlik hukukuna tabidir ve ulusal hukukla aynı şekilde bu hukuka uymak zorundadır.

Bu iki ilkenin birleşimi olmasaydı Birliğin tüm vatandaşları arasında ne hak eşitliği ne de hukuki kesinlik garanti altına alınabilirdi. Bu kombinasyon Avrupa hukukuna yarı anayasal bir statü kazandırmaktadır. Bu iki ilke ile ilgili olarak ulusal yargıçların görevi, AB anlaşması Madde 19(1)(2)'den (paragraf 62) de anlaşılacağı üzere, doğrudan etkiye sahip kuralların tam etkinliğine engel teşkil edebilecek bir ulusal düzenleme veya uygulamayı iptal etmek için gereken her şeyi yaparak Birlik hukukunun doğru uygulanmasını sağlamak olduğundan, bunları işlerinde uygulamaktır. ABAD bunu Kreil Davası'nda da ortaya koymuştur: “AB Hukukunun

önceliği, ilk derece mahkemesinden yüksek yargıya kadar tüm ulusal yargıçlara uyumsuz ulusal yasaları iptal etme yetkisi verir”.

Avrupa hukuk düzeni, Üye Devletlerin hukukundan özerk ve bağımsızdır, ancak kısmen ondan esinlenmiştir. Avrupa hukukunun öznelere Üye Devletlerin vatandaşlarıdır ve tanınmış haklarını etkili bir şekilde ileri sürebilmeleri için doğrudan etki (hangi Devletten geldiklerine bakılmaksızın haklarını talep edebilmelerini sağlamak) ve öncelik (ulusal hukukun kendilerine uygulanmasını sağlamak) bunu başarmanın araçlarıdır. Bu, hangi ülkeden gelirlerse gelsinler ya da hangi ülkede olurlarsa olsunlar, kanun önünde eşitlik ve kesinliği garanti eder ve bir AB Anayasasının yokluğunda, bunlar ABAD tarafından dayatılan ve bölge içindeki yasal kesinliği yöneten ilkelerdir. Stiernstrom, ABAD’nın “Avrupa yasal entegrasyonu söz konusu olduğunda tüm Topluluk kurumları arasında en itici güç olduğunu” iddia etmektedir (Stiernstrom, 2005:11). Ancak bu durum, özellikle yeni ülkelerin katılımından sonra, bu ilkeler temelinde AB içinden belirli düzenleyici kararlar “empoze edildiğinde” egemenliklerini kaybettiklerini düşündükleri için çok sayıda soruna neden olmuştur.

Lizbon Antlaşması, kararları demokratikleştirmek ve her şeyden önce kolaylaştırmak için bir girişimde bulunmuştur. Bu nedenle nitelikli çoğunluk oylamasını genel oylama kuralı hâline getirmiştir. Nitelikli çoğunluk, iki koşulun aynı anda karşılanması halinde elde edilir: üye devletlerin %55’inin lehte oy kullanması ve teklifin toplam AB nüfusunun en az %65’ini temsil eden üye devletler tarafından desteklenmesi. Birliğin genişlemesinden sonra, AB kararları genellikle belirli çıkarları ilerletmek isteyen ulusal hükümetlerin bireysel vetoları ile engellenmiştir ancak Lizbon Antlaşması’nın bu yeni özelliği ile vetoların azaltılması için çalışılmıştır. Bununla birlikte, bu oylama yönteminin bazen Doğu Avrupa’dakiler gibi bazı “blok” ülkelere, ulusal parlamentolarında beyan edilen çıkarlara aykırı kararlar dayattığı yönünde eleştiriler de vardır.

Bunun bir örneği, 2015 yılında mültecilerin zorunlu dağıtımına ilişkin oldukça tartışmalı olan ve bazı Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin (Romanya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan) iradesi dışında kabul edilen ‘Qualified Majority Voting’dir. Yasal olarak bağlayıcı olmasına rağmen, ilgili üye devletlerin iş birliği yapmaması nedeniyle karar hiçbir zaman tam olarak uygulanamamıştır. Bu durum, AB içinde sığınma konusunda gediklerin açılmasına olumsuz bir katkıda bulunmuştur ve ‘sınırı olmayan diğer ülkelerin’ diğer sınır ülkelerini belirli sayıda mülteciyi kontrol etmeye ve kabul etmeye zorlayabileceği gerçeği, demokratik meşruiyet konusunda ciddi soru işaretlerine yol açarak bugün tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir.

Bu ülkelerdeki pek çok siyasi aktör, özellikle de aşırı sağcı partiler, bu durumun ulusal güvenliklerine zarar verdiğini savunmaktadır. AB, Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü nedeniyle sığınmacıları kabul etmekle yükümlüdür. Bu göç kararları çoğu zaman çok sayıda AB vatandaşı tarafından desteklenmemekte, bu da meşruiyet kaybına yol açmakta ve sınır ülkeleri oldukları için bu göç yükünden en çok etkilenen üye devletlerde AB'ye karşı siyasi bir argüman olarak kullanılmaktadır.

- **Laik bir Avrupa'da dinlerin bir arada yaşaması. Hristiyan Demokrat kökleri**

Laiklik, din ve devletin birbirinden ayrılmasını savunan ilkedir. Dini inanç ve uygulamaların devlet işlerinin dışında tutulması gerektiğini savunur. Bununla birlikte, bireylerin bir dini uygulayamayacağı anlamına değil, devletin müdahalesi veya kayırması olmayacağı garantisıyla kendi dinlerini uygulamakta veya hiçbir dini uygulamamakta daima özgür olacakları anlamına gelir. Laik bir toplumda devlet din konusunda tarafsızdır ve herhangi bir dini ya da inanç sistemini desteklemez ya da kayırmaz. Bu, yasaların ve politikaların doktrinlere veya diğer otoritelere değil, rasyonel değerlendirmelere dayanılarak yapıldığı anlamına gelir. Laiklik genellikle insan davranışlarına ve karar alma süreçlerine rehberlik etmede doğaüstü veya dini inançlardan ziyade akıl, bilim ve etiğin yaygınlığı ile ilişkilendirilir (Bermejo, 2016:132).

Bir Aydınlanma düşünürü olan Voltaire, “Traité Sur La Tolérance” (Hoşgörü Üzerine İnceleme) adlı eserinde dini hoşgörüsüzlüğün ve bundan kaynaklanan şiddetin topluma zarar verdiğini ve ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur. Voltaire'e göre dini hoşgörü, barış içinde bir arada yaşama ve toplumsal uyum için elzemdir: “Tüm insanları metafizik konusunda aynı şekilde düşünecek kadar sağlamaya çalışmak ahmaklığın zirvesi olacaktır. Tüm evreni silah zoruyla zapt etmek, tek bir köyün zihnini zapt etmekten daha kolay olacaktır” (Voltaire, 1763:199).

Moderniteden önce Avrupa'da Kilise, hem çok etkili bir siyasi ve ekonomik güce hem toprakların ve mülklerin büyük bir kısmına sahipti. Kilise vergiden muaftı ve sahip olduğu ayrıcalıklar, bunu adaletsiz olarak gören Fransız Devriminin birçok lideri arasında kızgınlığa yol açtı. Devrim sırasında devrimciler Kilise'nin gücünü, eğitim ve kültür üzerindeki etkisini sınırlamaya çalıştılar. Onlara göre eğitim dine değil, akla ve bilime dayanmalıydı. Bu pozisyonla ilgili olarak Villafañe, laikliğin tanımlarından birinin dinin radikal bir şekilde reddedilmesi ve bilim dünyasında artık geçerli olmayan kültürel bir olgu olarak görülmesi olduğunu söylemektedir (Villafañe, 1971:142).

Laiklik, din konusunda tarafsız olmakla birlikte hükümetin dine karşı düşmanca bir tutum içinde olmamasını gerektirir. Nsereko’a göre:

“Aksine, genel olarak dine karşı olumlu, dostane, hoşgörülü ve destekleyici bir duruş sergiler. Dolayısıyla tarafsızlığı iyi huyludur. Bu tür bir yönetimde hükümet, vatandaşların diğer temel haklarının yanı sıra vicdan ve din özgürlüklerini de gerçekleştirmelerini sağlayacak yasaları çıkarma ve uygulama sorumluluğunu da üstlenir” (2012:138).

Kilise ve devletin birbirinden ayrılması, özellikle Aydınlanma fikirlerinin ortaya çıkması ve Modern Çağ’ın başlamasından sonra Avrupa’da temel bir ilke olarak yerleşmiştir.

Ancak bu kavram yıllar içinde evrim geçirmiş ve Habermas gibi yazarlar Avrupa’da dinlerin kamusal alandaki rolüne ilişkin farkındalığın farklı faktörlerin etkisiyle değiştiğini düşünmektedir: (1) medya aracılığıyla yayınlanan “dini” şiddet, (köktendincilik, terörizm, dini aşırılığa atfedilen çatışmalar vb.) Avrupa seküler dünya görüşünün dini dünya görüşlerine kıyasla göreceliliğinin farkına varılmasına yol açması; (b) kürtaj, ötenazi, biyotıp vb. gibi genellikle etik, tartışmalı ve hassas içeriğe sahip kamusal alan konularında dinlerin oynadığı ilgili rol; ve (c) ev sahibi toplumlarda bir kimlik işareti olarak orijinal dini geleneklerini sürdüren grupların kitlesel göçü nedeniyle dini çoğulculuğun radikalleşmesi (Habermas, 2009: 68-69).

Avrupa’nın 20. ve 21. yüzyıldaki en etkili filozoflarından biri olan Habermas, iletişimsel eylem teorisini geliştirmiştir. Bu teori, iletişimin karşılıklı anlayış ve uzlaşmaya dayalı karar alma için temel olduğunu savunduğu için dini çatışmanın analizi için yararlıdır. Dini çoğulculuk bağlamında iletişim, çeşitli topluluklar arasında köprüler kurmak ve anlaşmazlıklara ve gerilimlere barışçıl çözümler bulmak için kullanılabilir. Dini topluluklar, yerleşik dogma ve inançları kabul etmek yerine hem kendi pozisyonlarını hem de karşıtlarınınkini eleştirmeye ve sorgulamaya istekli olmalıdır. Bu, kutuplaşmanın azaltılmasına yardımcı olabilir ve daha fazla karşılıklı anlayış ve saygıyı teşvik edebilir. Bu teori, Horkheimer ve Adorno’nun 1960’lardan Frankfurt Okulu’nun eleştirel felsefi akımına önemli katkılarda bulunmuştur (Habermas, 2029).

Onlara göre tek insani rasyonalite, stratejiler yoluyla çıkarlarını maksimize etmek için birbirlerini araçsallaştıran bireylerin rasyonalitesi değil, aynı zamanda birbirlerini geçerli muhataplar olarak tanıyanlar arasında diyalog ve karşılıklı anlayış yoluyla yaşamın inşasını teşvik eden iletişimsel bir rasyonalitedir. Daha önce de belirtildiği üzere laiklik, bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasına yardımcı olduğu ve bir dini grubun diğerleri üzerinde çok fazla güç veya etki sahibi olmasını engellediği için modern liberal demokrasilerin

temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Genel olarak, kilise ve devletin ayrılması Avrupa’da temel bir ilkedir ve birçok ülkenin anayasa ve yasalarına yansımıştır, dini liderlerin siyasi gücü yoktur ve hükümet kararlarını etkileyemezler. Ancak Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde İngiltere Kilisesi’nin devletle yakın bir ilişkisi vardır ve hükümdar kilisenin başıdır.

Avrupa sıklıkla “post Hristiyan” olarak nitelendirilmektedir ancak bu “seküler” ile eşanlamı değildir ve elbette dinin Avrupa bağlamında artık etkili olmadığı anlamına da gelmemektedir (Paas, 2011). Din, süregelen siyasi önemini korumaktadır. Günümüz Avrupa’sı Hristiyanlıktan sadece dini anlamda etkilenmemiştir, aynı zamanda bu etkilenme yüzyıllar boyunca düşünce biçimleri ve siyasi hareketler üzerinde de etkili olmuştur. Hristiyanlık anlatısı, dini köklerinden ayrıldığında bile Avrupa düşüncesini, kültürünü, siyasetini ve kimlik bilincini şekillendirmeye devam etmektedir (Saiz, 2007:129). Almanya’daki Hristiyan Demokrat Birliği gibi siyasi partilerin varlığı ya da Avrupa Parlamentosu’ndaki Hristiyan Demokrat grubun varlığı bunun örnekleridir.

Hristiyanlığın son iki bin yıl boyunca Avrupa kültürü üzerindeki önemli etkisi, onu tarihinin büyük bir bölümünde Avrupa’nın egemen dini hâline getirmiştir. Böylece Hristiyanlık; Avrupa değerlerinin, inançlarının ve geleneklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Schuman “Pour l'Europe” isimli kitabında “Demokrasi her şeyden önce doğaçlama değildir, Avrupa’nın onu şekillendirmek için bin yıldan fazla Hristiyanlığa ihtiyacı vardır” diye yazmıştır (Schuman, 1963:57).

Papa 16. Benedict, Roma Antlaşması’nın 50. yıldönümü arifesinde ve bu tarihi anmak üzere 24 Mart 2007 tarihinde yaptığı bir konuşmada, Hristiyanlığın “Avrupa kimliğinin asli bir unsuru” olduğunu ve kıtamızın halklarına özgü kimliğin “coğrafi, ekonomik veya siyasi olmaktan ziyade tarihi, kültürel ve ahlaki bir kimlik; Hristiyanlığın oluşmasına yardımcı olduğu bir dizi evrensel değerden oluşan ve böylece Avrupa açısından sadece tarihi değil, aynı zamanda kurucu bir rol oynayan bir kimlik” olduğunu söylemiştir.

Bunlar Avrupa ve Hristiyanlık arasındaki ilişkinin kanıtlarından sadece bazılarıdır ancak sanat, mimari ve edebiyat üzerindeki etkisi gibi başka kanıtlar da vardır. Gotik katedraller, Sistine Şapeli, Michelangelo ve Leonardo da Vinci’nin eserleri de dahil olmak üzere Avrupa’nın en ünlü sanat ve mimari eserlerinin birçoğu Hristiyan temalarından esinlenmiştir. Hristiyanlık aynı zamanda Avrupa etik ve ahlakının şekillenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Hristiyanlık öğretisi, Avrupa kültüründe merkezi değerler hâline gelen merhamet, hayırseverlik ve bağışlamanın önemini vurgulamıştır. Hristiyanlığın her bir varlığın

niteliği ve değerine ilişkin anlayışı, Avrupa'nın sosyal adalete yönelik duruşunu da belirlemiştir. Aynı şekilde Hristiyanlık, Avrupa'nın siyasi ve sosyal kurumlarını da belirlemiştir.

Ayrıca, Hristiyanlığın eğitim ve bilgiye yaptığı vurgu, Avrupa'nın eğitim kurumlarının ve entelektüel kültürünün gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Son yıllarda Hristiyanlığın Avrupa kültürü üzerindeki etkisi azalmış, anakara giderek daha geçici ve farklı bir hâle gelmiştir. Yine de Hristiyanlık, Avrupa tarihinin ve kültürünün önemli bir parçası olmaya devam etmektedir ve etkisi Avrupa toplumunun birçok alanında hâlâ görülebilmektedir. Avrupalıların kökleri İncil'deki değerlere ve Hristiyan dünya görüşüne dayanmaktadır ancak aynı zamanda siyasette ve kamusal yaşamda sekülerleşme, Hristiyanlığın geleneksel doktrinlerini ve etik iddialarını az ya da çok reddeden düşünce biçimleriyle de damgalanmıştır.

Bu aynı zamanda, insanlar resmî olarak kiliseyi terk etmese bile, Hristiyan inanç ve uygulamalarının motivasyonel düzeyde azalan önemine ve uygunluğuna da işaret edebilir (2011). Eurobarometre'ye (2021) göre, ortalama olarak, AB vatandaşlarının %53'ü dinleri veya inançlarıyla özdeşleşmekte, %21'i dinleriyle ne özdeşleşmekte ne de özdeşleşmemekte ve %24'ü bu yönüyle özdeşleşmemektedir ancak AB Üye Devletleri arasında önemli farklılıklar da bulunabilir. Örneğin Kıbrıs (%79), İtalya ve Slovakya (her ikisi de %74), Bulgaristan ve Polonya (her ikisi de %72), Romanya (%71) din veya inançlarıyla özdeşleşmektedir. Katılımcıların kendilerini dinleri veya inançlarıyla tanımlama olasılıkları en düşük olan ülkeler ise İsveç (%19), Lüksemburg (%26), Danimarka (%27), Almanya (%35), Finlandiya ve Belçika (her ikisi de %36) ve İrlanda (%37)'dir.

Tarihsel olarak Avrupa, Hristiyan ve Yahudilerin uzun süredir bir arada yaşadığı dini açıdan homojen bir ülkedir. Ancak son yıllarda, özellikle Avrupa'nın zengin ülkelerinde, farklı kültürel ve dini geçmişlere sahip göçmen, mülteci ve sığınmacıların gelişiyle durum daha da karmaşık bir hâl almıştır. Dini farklılıklar artmakta ve Hollanda, Belçika, Almanya ve Fransa Cumhuriyeti gibi ülkelerde Hristiyan olmayan büyük azınlıklar bulunmakta, bu da farklı dini toplulukları barındırmak ve dini ayrımcılık sorununu çözmek için önemli bir ihtiyaç doğurmaktadır. Bu aynı zamanda günümüzde büyük ölçüde seküler olan toplumlarda dinin yeri ve Kilise ile Devlet arasındaki ilişki; çeşitliliğin kabulünün evrensel yurttaşlık değerleriyle nasıl birleştirilebileceği (veya birleştirilip birleştirilemeyeceği); gelişen ulusal kimlik ile mezhepsel kimlikler arasındaki gerilim hakkındaki tartışmaları da yenilemiştir (Trim, 2012: 62).

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

2.1. Üyelik sürecinin başlaması ve Ankara Anlaşması

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ten bu yana tüm Türk liderler Türkiye'nin coğrafi anlamda bir Avrupa devleti olduğunu vurgulamışlardır. Dolayısıyla Ankara'nın Avrupa Birliği'ne katılım yoluyla siyasi olarak da bir Avrupa devleti olarak tanınma isteğini meşru görmüşlerdir. Ankara için AB'ye katılım Batı dünyasıyla bütünleşmeyi temsil ederken, AB için de Türkiye'nin katılımı demokratikleşme ve siyasi çoğulculuğu simgelemektedir (Garrido Rebolledo, 2007: 20).

Türkiye, Doğu ile Batı arasındaki ve Akdeniz ile Karadeniz'deki stratejik konumu nedeniyle 1951'de NATO'ya katılmıştır. NATO üyeliği aynı zamanda Türkiye'nin OECD ve AGİT gibi Avrupa ile bağlantılı, özellikle güvenlik ve kalkınma ile ilgili diğer örgütlere üyeliği konusunda Batı'nın güvenini kazanmasını sağlamıştır. Bu yaklaşımların ardından Türkiye, 1959 yılında AET ortak üye olma isteğini teyit eden ilk adımı atmış ve 1963 yılında Ankara Ortaklık Anlaşması'nı imzalayarak AET'ye ortak üye olmuştur.

Türkiye'nin başvurusu ile AET'nin nihai kabulü arasında birkaç yıl vardır çünkü başta 1960 yılında Türkiye'de gerçekleşen askeri darbe olmak üzere AET içinde çeşitli olaylar soru işaretlerine yol açmıştır. Son olarak, Ankara Ortaklık Anlaşması, Türkiye'nin “ortak” üyeliğini resmîleştirmiştir. Ancak tam üye olma umudu da söz konusuydu çünkü Anlaşma'nın 28. maddesi zaten bu olasılığı bazı uyarılarla birlikte öngörüyordu (Abad Alonso., 2005:83-84) “Türkiye-AB ilişkileri, 1970’li yılların başından 1980’lerin ikinci yarısına kadar, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir seyir izlemiştir” (Avrupa Birliği Başkanlığı, t.y.).

Türkiye’de yine bir askeri darbe olmasıyla beraber Avrupa entegrasyon süreci yavaşlamıştır. 1980’den 1984’e kadar ilişkilerin dondurulduğu bir dönem daha yaşanmış ve Türkiye ancak 14 Nisan 1987’de üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1989 yılında Komisyon, Topluluğun henüz iç entegrasyonunu tamamlamamış yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini ve Türkiye’nin Topluluk üyeliği için gerekli şartları yerine getirdiğini kabul etmekle birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda daha fazla gelişmeye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. 1990 yılında Avrupa Komisyonu, Türkiye ile gelecekteki ikili ilişkilerin mevcut Ortaklık Anlaşması temelinde geliştirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Ankara Anlaşması'nın ana hedeflerinden biri Gümrük Birliği'nin kademeli olarak tesis edilmesi idi. 1996 yılında Türkiye'nin işlenmiş sanayi ve tarım ürünleri için Gümrük Birliği oluşturan (GB) ilk AB üyesi olmayan ülke olmasıyla bu hedef gerçekleşmiş oldu. GB, mallar üzerindeki vergi ve tarifelerin kaldırılması gibi iyileştirmeler getirmiş olsa da Ankara Anlaşması'nın öngördüğü kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.

Gümrük Birliği anlaşması AET ile Ankara arasındaki ilişkilerin son aşamasını temsil etmese de Türkiye AB üyeliği olmadan GB kuran tek aday ülke olmaya devam etmektedir:

“Topluluk ile Türkiye arasındaki 1963 tarihli Ortaklık Anlaşması (Ankara Anlaşması) ve 1970 tarihli Katma Protokol, ticari ve ekonomik ilişkilerin sürekli ve dengeli bir şekilde güçlendirilmesi ve üç aşamada bir Gümrük Birliği'nin kurulması gibi ortaklığın temel hedeflerini ortaya koymuştur. Ankara Anlaşması'nın hedeflerinden biri de işçilerin serbest dolaşımıydı, ancak sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı bu hedefe ulaşılamadı” (Avrupa Birliği, 2005).

Anlaşmanın en kritik sonuçlarından biri, Türkiye'nin üçüncü ülkelerle tarife çerçevesini uyumlaştırma zorunluluğuydu; bu da Rusya, Orta Asya ülkeleri, Orta Doğu ve Karadeniz bölgesi gibi ülkelerle olan ticari özerkliğini kısıtlamıştır. Türk hükümeti defalarca AB'yi, 1973'ten beri yürürlükte olan anlaşmanın ek protokolünü uygulama konusunda kararlı olmamakla suçlamış ve üye devletlerin Türkiye'deki ekonomik kriz ve yüksek işsizlik gibi bahanelerle işçilerin serbest dolaşımını süresiz olarak ertelediklerini iddia etmiştir (Garrido Rebolledo, 2007).

Gümrük Birliği'nin 31 Aralık 1995 tarihinde başlatılan üçüncü aşaması; gümrük, ticaret politikası, rekabet ve fikri mülkiyetin korunması gibi alanlarda Türk mevzuatının müktesebat ile uyumlaştırılmasını amaçlamıştır. Bu Gümrük Birliği, birincil tarım ürünleri ile kömür ve çelik ürünleri hariç olmak üzere, işlenmiş sanayi ve tarım ürünleri ile sınırlıdır. Bu ürünler tercihli düzenlemelere tabidir. Yasal çerçeve, iki taraf arasında serbest dolaşım ve ticaret ve tarife politikalarının uyumlaştırılmasını öngören 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile birlikte Ankara Anlaşması ve Katma Protokolleri tarafından tanımlanmaktadır.

Bu karar aynı zamanda Türkiye'nin Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesine uyumunu ve ilgili mevzuatın yakınlaştırılmasını ifade etmektedir. Pan-Avrupa kümülasyonu, ürünlerin gümrük birliği içinde serbest dolaşımı ve kümülasyon sistemindeki üçüncü ülkelere ihracatı için menşenin belirlenmesini gerektirir. GB, AB-Türkiye ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuş, sanayi malları üzerindeki tarifeleri kaldırarak ve Türkiye'nin dış ticaret

politikalarını AB'nin Ortak Dış Tarifesi ile uyumlu hâle getirerek ticari entegrasyonu derinleştirmeyi amaçlamıştır. Bu anlaşma iki taraf arasındaki ticareti önemli ölçüde arttırmış (1996'dan bu yana dört katından fazla artmıştır), Türkiye'nin verimliliğini ve gümrük idaresini çağdaştırma çabalarını geliştirmiş olsa da Dünya Bankası raporları anlaşmayı oldukça eleştirmektedir.

Bu uzmanlar, Türkiye'nin AB düzenlemelerine ve politikalarına uyması gerektiğini belirtmekte ancak AB karar alma süreçlerine katılmadığı için anlaşmayı “asimetrik nitelikte” olarak tanımlamaktadır. Bu dengesizlik, özellikle küresel ekonomi geliştikçe, gelişmekte olan piyasaların öneminin artması ve hizmetler ve kamu alımları gibi daha derin entegrasyon alanlarını kapsayan serbest ticaret anlaşmalarının çoğalmasıyla birlikte Türkiye için ekonomik ve ticari dezavantajlar yaratmıştır.

Buna ek olarak Dünya Bankası, GB'nin tam etkinliğini engelleyen “ticari rahatsız edici unsurlar”, yani uzun süredir çözülmemiş sorunlar olduğunu belirtmiştir. Belirli malların serbest dolaşımını kısıtlayan tarife dışı önlemler, yarı etkin ikili süreçler ve karayolu taşımacılığı izinleri ve Türk taşıyıcılara yönelik vize kısıtlamaları ile ilgili sorunlar bunlardan bazılarıdır. Bu sorunları çözmek için Dünya Bankası uzmanları, AB ve Türkiye arasında paralel müzakereler için Türkiye'nin karşılaştığı dezavantajları azaltmaya yardımcı olacak resmî yapılar kurulmasını önermektedir (World Bank, 2014: 24-87).

Bu durum AB'nin 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığını bir kez daha reddetmesiyle başlangıçtaki coşkuyu azaltmış ve Türkiye'de bir ihanet ve hayal kırıklığı duygusu yaratmıştır. Türkiye'nin Lüksemburg kararına tepkisi sert olmuş; siyasetçilerden, ordudan ve halktan açık eleştiriler gelmiştir. Türk hükümeti AB'nin kararını bir ihanet olarak nitelendirmiş ve Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması olup da AB'nin genişleme planlarının dışında bırakılan tek ülke olduğuna dikkat çekmiştir. Dönemin başbakanı Mesut Yılmaz'ın açıklamalarına göre, özellikle Türkiye ekonomisinin istikrar sürecinde olduğu ve siyasi sisteminin köktendinci tehditlerden arınmış olduğu düşünüldüğünde, bu dışlama adaletsiz olarak görülmüştür.

Türkiye'nin hoşnutsuzluğu, AB ile siyasi diyalogun askıya alınması ve Avrupa'ya yönelik açık bir hoşnutsuzluk mesajı olarak Türk Hava Yolları'nın filo yenilemesi için Airbus yerine Boeing'in tercih edilmesi gibi diplomatik hamlelere yol açmıştır. Buna ek olarak Türkiye, AB'nin sadece Kıbrıs Rum hükümetiyle katılım müzakereleri başlatması hâlinde

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin entegrasyonunu ilerletmekle tehdit etmiştir (Garrido Rebolledo, 2007: 20-60).

2.2. Helsinki Zirvesi

Bu zorluklara rağmen, 1999 Helsinki Zirvesi'nde AB Türkiye'yi resmen aday ülke olarak tanımıştır. Bu zirveden itibaren Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin reform çabalarını teşvik edecek ve destekleyecek ön incelemelerin yanı sıra Türkiye'nin gelişimine ilişkin yıllık raporlar yayımlamaya başlamıştır (Bağımsız Türkiye Komisyonu Raporu, 2004:6). Bu karar, Türkiye'nin 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana devam eden Avrupa'ya uyum çabalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Park'a göre:

“Ankara’da, Avrupa’nın geri kalanında aynı ölçüde olmasa da, nihai AB üyeliğine doğru ilerleme, en azından 1963’ten bu yana Türkiye’nin AB ile aşamalı ve kademeli olarak iç içe geçmesinin kaçınılmaz ve amansız bir sonucu olarak görülmüştür. O yıl, Türkiye’nin 1959’da yaptığı üyelik başvurusu sonucunda Türkiye, o zamanki adıyla AET’nin ortak üyesi olmuş ve o tarihten bu yana Ankara, tam üyelik adaylığını bu anlaşmanın ‘türetilmiş bir hakkı’ olarak görmüştür” (2000:33).

O zamandan bu yana Türkiye, Batı ile bağlarını güçlendirmek amacıyla demokratikleşme, laikleşme ve ekonomik modernleşme konularında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak görünen o ki bu çabalar hiçbir zaman yeterli olmamış ve ilerlemeye rağmen Türkiye'nin AB adaylığı çeşitli nedenlerle sabote edilmiştir. Bunlar arasında Türkiye'nin iç siyasi ve ekonomik koşulları, Yunanistan ile ilişkileri ve AB'nin ağırlıklı olarak İslami bir ülkeyi entegre etme konusundaki endişeleri yer almaktadır. İngiltere, Almanya ve ABD gibi bazı ülkeler Türkiye'nin adaylık statüsünü güvence altına almak için büyük diplomatik çaba sarf ederken, diğer ülkeler hiçbir zaman çok açık bir şekilde olumlu bir tutum sergilememiştir.

Nitekim zirvede tartışılan önemli konulardan biri de Türkiye'nin Yunanistan ile Ege Denizi üzerinde devam eden toprak anlaşmazlığıdır. Avrupa Konseyi, aday ülkeleri sınır anlaşmazlıklarını doğrudan müzakereler yoluyla ya da bunun mümkün olmaması hâlinde Uluslararası Adalet Divanı aracılığıyla çözmeye çağırmıştır. Türkiye başlangıçta bunu katılım müzakerelerinin başlatılması için bir ön koşul olarak görmüş ve temkinli bir şekilde karşılık vermiştir. Almanya, Fransa ve ABD liderlerinin müdahaleleri de dahil olmak üzere, Türkiye'yi AB tarafından sunulan koşulları kabul etmeye ikna etmek için yoğun diplomatik çabalar sarf edilmiştir.

Kıbrıs konusunda Türkiye, Lefkoşa hükümetini tüm adanın temsilcisi olarak tanımayı reddederken Yunanistan, Kıbrıs'ın AB üyeliğinin bölünmüşlüğüne çözümüne bağlı olmaması gerektiğinde ısrar etmiştir. Helsinki zirvesinde Kıbrıs'ta siyasi bir çözümün üyeliği kolaylaştıracağı ancak bunun kesin bir önkoşul olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu uzlaşma kabul edilmekle birlikte, özellikle Kıbrıs politikası açısından Türkiye için bir rahatsızlık noktası söz konusu olmuştur:

“Helsinki Zirvesi’nden Kıbrıs’la ilgili iki karar çıktı: Kıbrıs Cumhuriyeti’nin AB’ye katılım yolunda kaydettiği ilerleme olumlu olarak değerlendirildi ve Türkiye’ye AB adaylık statüsü verildi. Helsinki, bölünmüş bir Kıbrıs’ın 2004 yılı sonuna kadar AB’ye katılabileceğini açıkça teyit etmiştir. AB Konseyi ayrıca Türkiye’nin AB’ye katılım süreci ile Ege’deki Türk-Yunan anlaşmazlıklarının çözümü ve Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs’taki işgalinin sona ermesi arasındaki bağlantıları da kabul etmiştir” (Prodromou, 2000:1).

Helsinki’den sonra ise Türk-Yunan ilişkileri bir miktar iyileşmiştir. Bu durum, doğal afetler sırasında karşılıklı iş birliği ve diplomatik angajman yoluyla görülmüştür. Türkiye’ye adaylık statüsü verildiğinde, iki yıl önceki Lüksemburg Zirvesi’nin tetiklediği krizden kayda değer bir dönüş olmuştur. Bu yeni statünün kazanılmasının Türkiye’nin iç reformları üzerinde olumlu bir etki yaratması ve AB ile ilişkileri güçlendirmesi bekleniyordu. Buna ek olarak, Türkiye katılım öncesi mali yardım alacak ve tam üyelik hazırlıklarına rehberlik etmesi için Brüksel tarafından tasarlanan ilerici bir ortaklığı takip edecekti. Bir yandan ülkenin Kürt terörüyle mücadelesi ve ekonomik iniş çıkışlar gibi diğer iç sorunlarla uğraşırken, diğer yandan da AB standartlarını karşılamak için geniş kapsamlı siyasi ve ekonomik reformlar uygulanacaktı (Coşkun, 2023).

Bu durum, AB’nin üye ülkelerin kendi norm ve standartlarına uyması konusunda giderek artan ısrarı ile birleşince durum daha da karmaşık bir hâl aldı. O dönemde Türk liderler ülkelerinin AB’deki geleceği konusunda iyimserdi ve Türkiye’nin eşsiz kimliği ile tarihi deneyimine vurgu yapıyorlardı. Çoğu AB yetkilisi ve diplomatı, Türkiye’nin Avrupa için stratejik öneminin ve üyeliğe giden yolun açık olmaması hâlinde ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçların farkındaydı.

2.3. Müzakerelerin başlaması

2004 yılında AB yeni ülkeleri kapsayacak şekilde genişlemiştir. Türkiye, kaydettiği ilerlemeye rağmen, bu ya da herhangi bir genişleme için değerlendirilmemiştir. 2004 AB parlamentosu şu sonuca varmıştır:

“Hükümetin kararlılığına rağmen Türkiye’nin Kopenhag siyasi kriterlerini henüz karşılamadığı, siyasi, medeni, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların güvence altına alınmasına yönelik net bir çerçevenin henüz oluşturulmadığı ve yasal hükümler ile uygulamalar arasındaki uyumu güçlendirmek için onarım ve değişikliklerden daha kapsamlı çabalara ihtiyaç duyulduğu dikkate alındığında, Türkiye’nin katılım yolundaki dönüşümünün köklü ve temel niteliği ortaya çıkacaktır” (Avrupa Parlamentosu, 2004).

Ancak 2000’li yılların başı; Fransa ve Hollanda’da Anayasal Antlaşmanın onaylanmaması ve 2007-2013 bütçesine yönelik eleştirilerin damgasını vurduğu, AB’nin hassas bir iç durum içinde olduğu karmaşık bir dönemdi. Bu iç kriz ortamı AB’nin genişleme politikasını da etkilemiş ve Avrupa kamuoyunun kızgınlığı Türkiye de dahil olmak üzere yeni katılım adaylarına yönelmiştir. AB Konseyi’nin Türkiye’nin katılım müzakerelerinin başlatılması için siyasi kriterleri yerine getirdiğini ilan etmesinin ardından, Türkiye için, Kıbrıs ile ilişkilerini normalleştirme ihtiyacının yanı sıra çeşitli açılardan güvenceler ve sıkı izleme içeren özel bir müzakere çerçevesi oluşturulmuştur.

Katılım müzakerelerinin başlaması bu nedenle karmaşık bir süreçtir çünkü Türkiye 2005 yılında AB müktesebat fasıllarını değerlendirmeye başlamış ve çok ilerleme kaydetmiş olsa da zaten üye olmuş olan Kıbrıs’ın sürekli bir blokaj olasılığı vardı. Müzakereler açık uçlu bir şekilde ve tam üyelik garantisi olmaksızın yapılandırılmıştır. Avusturya o dönemde tam üyelik yerine ‘imtiyazlı ortaklık’ önermiştir ve bu öneri Türkiye, AB üyelerinin çoğunluğu ve ABD tarafından ‘adil olmadığı’ gerekçesiyle kısa sürede reddedilmiştir (Núñez de Prado ve Rodríguez Abengózar, 2016: 97-112).

2006 yılından itibaren müzakere süreci önemli ölçüde yavaşlamıştır. Sadece Kıbrıs’ın değil, aynı zamanda Fransa gibi çok etkili iki AB ülkesinin de müktesebatın bazı fasıllarını bloke etmesi ilerlemeyi daha da zorlaştırmıştır. AB tarafından sunulan gerekçe Türkiye’deki reformların yavaşlamasıdır ancak gerçekte AB içindeki ekonomik ve siyasi durum ve 11 Eylül saldırılarının ardından yükselen Müslüman karşıtı duygular sürecin önündeki engelleri daha da arttırmıştır.

Buna ek olarak, küresel ekonomik kriz ve yeni AB üyelerinin mali yükü, Türkiye’nin üyelik beklentilerinin azalmasına yol açmıştır. Angela Merkel ve Nicolas Sarkozy gibi Avrupalı liderler Türkiye’nin tam üyeliğine açıkça karşı çıkmış, tam üyelik yerine ‘imtiyazlı ortaklık’ gibi Türkiye tarafından hoş karşılanmayan bir seçenekle üzerinde anlaşılan şartlarda değişiklik yapılmasını önermişlerdir. Son olarak, AB anlamlı bir ilerleme için Türkiye ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin normalleşmesini ön koşul olarak ileri sürmektedir, dolayısıyla bu henüz gerçekleşmemiştir ve uluslararası paradigma (Rusya’nın Osetya’yı işgali,

Orta Doğu'daki istikrarsızlık, küresel mali kriz vb.) da Türkiye ile AB arasındaki siyasi ve müzakere dinamiklerinin ilerlemesini baltalamıştır (Balıkçı, 2013).

2.4. Müzakerelerin dondurulması

Katılım müzakereleri 2005 yılında başlamış ve o tarihten bu yana hiçbir zaman sonuçlanmamıştır. Bugün bile, neredeyse yirmi yıl sonra, iki gücün çıkarlarını birbirinden ayıran ihtilaflar nedeniyle üyelik henüz gerçekleşmemiştir. Diğer konuların yanı sıra Kıbrıs'taki durum, Yunanistan'la deniz anlaşmazlıkları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin çeşitli kararları, AB ile Türkiye'nin pozisyonlarını, katılım sürecini fiilen donduracak kadar birbirinden uzaklaştırmıştır. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2. maddesine göre AB:

“İnsan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kurulmuştur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliği ile karakterize edilen bir toplumda Üye Devletler için ortaktır”.

AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 49. maddesine göre “2. maddede belirtilen değerlere saygı duyan ve bunları desteklemeye kararlı olan her Avrupa Devleti Birliğe üye olmak için başvurabilir”. Bu maddeler, Avrupa Birliği'nin kendisine katılmak isteyen ülkeler için belirlediği bir dizi koşul olan Kopenhag kriterlerinde somutlaştırılmıştır.

Kopenhag kriterleri siyasi kriterler, ekonomik kriterler ve topluluk müktesebatı kriterleri olarak ayrılmaktadır. Siyasi kriterler ile “demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarına saygıyı ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden istikrarlı kurumların varlığı”na atıfta bulunmaktadır. Ekonomik kriterler ile “işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığını ve AB içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle başa çıkma kapasitesini” amaçlanmaktadır. Son olarak, topluluk müktesebatı kriterleri ile “topluluk müktesebatını oluşturan normları, standartları ve politikaları etkin bir şekilde uygulama ve siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerini kabul etme kapasitesi de dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyeti”ne atıfta bulunmaktadır (Ministry of Foreign Affairs of Denmark, 2023).

Avrupa Birliği Antlaşmaları, Üye Devletlerin ortak anayasal geleneklerinin yanı sıra ABAD ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) doktrininden alınmıştır. Bu durumda, her ne kadar başlı başına bir “anayasa” olmasalar da, bu Antlaşmalar AB'nin birincil hukuku olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, antlaşmalarda belirlenen standartlara uymayan bir devletin

katılımı sonuçlandırılmaz. Örnek olarak Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in AB'ye katılımının, bu devletler tam demokratik olmadıkları için geciktiği hatırlanabilir.

AB, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından egemenliklerini ve demokrasilerini yeniden kazanmış olmalarına rağmen, Avrupa'nın kurucu değerleri açısından hâlâ reformlara ihtiyaç duyan bu devletlerden zarar görmüştür. SSCB 1991'de yıkıldığında bu ülkeler AB ile daha yakın ilişkiler kurmak istemişlerdir. Katılımları AB'nin de çıkarıydı çünkü katıldıklarında artık Rusya'nın etkisi altında olmayacaklardı. Macaristan, Polonya, Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelerin tam katılımı kademeli olarak gerçekleşmiş ancak bu ülkeler bir kez katıldıktan sonra AB içinde normal kurumsal ve bütçesel işleyişi etkileyen çatlaklar yaratmışlardır (Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History).

Avrupa Komisyonu ve Parlamentosu birçok kez bu ülkelerde hukukun üstünlüğü konusundaki eksiklikleri dile getirmiştir (Avrupa Parlamentosu, 2015). AB Antlaşmaları yüksek demokratik kalite standartları talep etmektedir ancak yolsuzluk ve kurumsal zayıflıklar gibi sorunlar bu ülkelerin diğer AB ülkeleriyle ilişkilerinde normal entegrasyonu engellemiştir. Örneğin Polonya'da Ocak 2016'da, Anayasa Mahkemesi'nin yürütme tarafından kontrol edilmeye çalışılması, kararlarına saygı gösterilmemesi ve medyaya karşı mevzuat yoluyla önerilen zorlayıcı tedbirler nedeniyle bu ülkeye karşı resmî bir prosedür başlatılmıştır (Reuters, 2018). Bu, diğer sorunların yanı sıra, bu ülkenin LGBT gruplarına karşı benimsediği ayrımcı politikaları, göç akınlarını şüpheli bir şekilde yönetmesini ve Rusya ile “yakın” ilişkilerini yaptırıma tabi tutmanın bir yoludur.

Bu ülkelerde ortaya çıkan sorunlar ve AB'nin temel ilkelerine (hukukun üstünlüğü, demokrasi ve özgürlükler vb.) uymamaları nedeniyle Komisyon, Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in de desteğiyle, üyelikten kaynaklanan hakların askıya alınmasını içeren bir cezalandırma sistemi kurmak zorunda kalmıştır. Bu yaptırımlar, yukarıda bahsi geçen ilkeleri tehlikeye atan veya ihlal eden üye devletlere uygulanmıştır. Bu devletlerin tepkisi AB'yi devletlerin anayasal özerkliğine saygı ilkesini ve Birliğin müdahale etmeme ilkesini çiğnemekle suçlamak olmuştur (Allué Buiza, 2016:13).

Avrupa Birliği, kuruluş anlaşmalarından bu yana üye devletler arasında ekonomik ve sosyal uyumu teşvik etmeye, yani AB bölgeleri arasındaki eşitsizlikleri azaltmaya çalışmıştır. Bu amaçla, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu ve Uyum Fonu gibi farklı politika ve programlar uygulamaya konmuştur ancak bazı ülkelerdeki kurumların işlevsizliği

istenen hedeflerin çoğunu engellemektedir (Avrupa Denetçiler Mahkemesi , 2017). Bu idarelerin yürütme kapasiteleri (becerileri ve kaynakları) istikrarsızdır, dolayısıyla yönetimde suç işlenmesi ihtimali ve kalitesiz harcama tehdidi söz konusudur. Doğu Avrupa ülkelerinin katılımı Birlik içindeki heterojenliğin artmasına neden olmuştur (Villalgordo Pujalte ve Hernández Pedreño, 2020:13).

Bu nedenle, Birliğe dâhil olan ülkelerin deneyimlerinden sonra, diğer üye devletler Türkiye’yi Birliğe dâhil etme konusunda giderek daha isteksiz görünmektedir. Doğu Avrupa’da yaşanan sorunlara ek olarak bir başka dezavantaj daha söz konusudur: Avrupa Parlamentosu’ndaki oylama sistemi nispi temsil ilkesine dayanmaktadır, yani her ülkeye ayrılan sandalye sayısı nüfusuna göre belirlenmektedir. Türkiye, TÜİK sayımına göre 85.279.533 nüfusa sahipken, Almanya’nın nüfusu 84.358.845, Fransa’nın 68.070.697, İtalya’nın 58.850.717 ve İspanya’nın 48.850.717’dir (2022). Başka bir deyişle, AB’ye katıldığı takdirde Türkiye, nüfus bakımından AB’nin en büyük ülkesi olacak ve dolayısıyla Avrupa Parlamentosu’ndaki en etkili ülkelerden biri hâline gelecektir.

Ayrıca, daha önce Macaristan örneğinde gördüğümüz gibi, Konsey dönem başkanlığı “daha az entegre” ülkeler için sorun yaratmaktadır çünkü dönem başkanlığını yürüten ülke altı ay boyunca AB müzakerelerinde ve kararlarında arabulucu ve kolaylaştırıcı olarak hareket etmektedir. AB Konseyi Başkanlığı, vatandaşların doğrudan oylarıyla seçilmemektedir. Üye ülkeler arasında eşitlik ilkesine dayanan dönüşümlü bir sistem izlenmektedir. Bu görevi yürüten ülkenin Komisyon tarafından dayatılan kurallara uymaması, bu arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık rolünü yerine getiremeyeceği anlamına gelmektedir.

Katılım sürecindeki bu anlaşmazlıklar sadece AB tarafında değil, zaman geçtikçe Türkiye tarafında da yaşanmaya başlamıştır. Türkiye, üyeliğini tamamlama olasılığını giderek daha uzak görmektedir ve bu kadar uzun bir katılım sürecinin sonuçları da Ankara tarafından AB karşıtı güçlerle yakınlaşmasını haklı çıkaracak şekilde tartışılmaktadır. Eylül 2023’te Recep Tayyip Erdoğan, şu sözleri sarf etmiştir: “Benim (Putin’e) güvenmemem için hiçbir sebep yok. Batı ne kadar güvenilirse Rusya da en az o kadar güvenilirdir. 50 senedir bizi kapısında bekleten AB’dir. Şu anda Batı’ya ne kadar güveniyorsam Rusya’ya da o kadar güveniyorum” (Dünya Gazetesi, 2023).

Katılım müzakerelerinin başlamasından bugüne kadar:

“Uluslararası ittifaklar Türkiye’nin liberal reformlarını teşvik etti. Sonunda AB’ye katılma ve Avrupa pazarlarına erişim kazanma umuduyla Erdoğan ılımlı bir tutum sergiledi ve demokratikleşme sürecini

başlattı. Türkiye idam cezasını kaldırdı, orduyu sivil kontrol altına aldı ve adaletin büyük ölçüde yanlış tecelli etmesine neden olan devlet güvenlik mahkemelerini kaldırdı. AB'nin Türkiye'ye kalıcı ve gerçekçi bir AB üyeliği umudu sunamaması, Erdoğan'ı sadece <<amaca giden bir yol>> olarak gördüğü demokratik projeyi terk etmeye teşvik etti” (Anastas, 2023).

Her ne kadar resmî açıklamalarda Türkiye'nin tüm üyelik kriterlerini yerine getirmesi halinde AB'ye katılabileceği söylene de, bazı Avrupa hükümetleri Türkiye'nin üyeliğine karşı büyüklükten sosyo-ekonomik geri kalmışlığa, ülkenin yoksulluğundan kontrolsüz göç tehdidine kadar çeşitli argümanlar kullanmıştır. Ancak yazarlar, bunların ebedi katılım sürecinin gerçek nedenleri olmadığını, daha ziyade dini farklılıklar ve ayrımcılık için örtmece olarak kullanılan sosyal ve kültürel farklılıklar olduğunu belirtmektedir (Rofii, 2016 ; Taufiq, Hakim ve Irham, 2022). Batı'nın Türkiye'ye önyargıyla baktığı algısı pek çok Türk tarafından paylaşılmakta olup özellikle Müslüman Türk vatandaşları arasında AB projesinin güvenilirliğine ilişkin bir güvensizliğe yol açmış ve bu da Türkiye'deki olumsuz tepkileri tetiklemiştir.

Kopenhag kriterlerine AB bir “entegrasyon maddesi” getirmiştir, yani yeni üyelerin katılımı AB'nin entegrasyon hızını sürdürmeye hazır olması şartına bağlanmıştır. Bu bir tür “zehirli elma”dır çünkü entegrasyon maddesi, AB istediği zaman devreye sokulabilir. Dahası, “kimlikler edinilirken değerlerin seçildiği” gerçeğini reddettiği için siyasi amaçlı olabilir. Demokrasi, serbest piyasa ve insan haklarına dayalı bir özgürlük düzenini çevreye yaymaktan peşinen vazgeçmek, entegrasyon sürecinin kurucu amacı ve tarihsel anlamıyla özünde uyumsuz olacaktır” (Torreblanca, 2004).

Paris Büyükelçisi ve Türkiye'nin AB ve OECD nezdindeki daimi temsilcisi diplomat Uluç Özülker'e göre, Türkiye'nin katılım sürecinde karşılaştığı başlıca engeller Müslüman kimliği, kalabalık nüfusu, Avrupa'ya ekonomik yük olacağı endişesi ve Orta Doğu gibi sorunlu bir bölgeye komşu olması olmuştur (VOA Türkçe, 2020).

2.4.1. Kıbrıs'ta çözümsüzlük, üyelik belirsizliği

Türkiye'nin üyeliğinin bir diğer ‘sıcak noktası’ da Atina'daki askeri cuntanın Kıbrıs'ta darbe yaparak adayı Yunanistan'la birleştirmeye çalıştığı 1974'ten bu yana Yunanistan'la olan çatışmasıdır. 1960 Bağımsızlık Anlaşması uyarınca adada Rum ve Türk toplumları arasında güç paylaşımı kabul edilmiştir ancak Yunanistan'ın anlaşmadan cayması ve Türkiye'nin askeri müdahaleyle karşılık vermesi adayı o tarihten bu yana bölünmüş hâlde tutmaktadır. Yunanistan'ın Ege Denizi'ne ilişkin resmî pozisyonuna göre, çözülmemiş tek bir konu

kalmıştır: kıta sahanlığının sınırlandırılması ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki sularda toprak altının paylaşımı.

Kıbrıs'ın 1960 yılında Rum ve Türk toplumları arasında siyasi eşitliği tanıyan bir anayasa temelinde bağımsızlığını kazanmasının ardından kısa süre içinde gerginlikler baş göstermiştir. Kıbrıslı Türklere tanınan eşitliğe içerleyen Kıbrıslı Rumlar anayasayı kendi lehlerine değiştirmeye çalışmış, bu da bir dizi şiddet eylemine ve Kıbrıslı Türklerin devlet organlarından çekilmesine yol açmıştır. 1974 yılında Yunan askeri cuntasının Kıbrıs'ı Yunanistan'la birleştirmeye yönelik darbe girişimi Türk askeri müdahalesini tetiklemiş ve adanın bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Bu müdahale, garantör güçlerin (Yunanistan, Türkiye ve İngiltere) Kıbrıs'ta anayasal düzeni yeniden tesis etmek için müdahale etmesine izin veren 1960 Garanti Antlaşması uyarınca Türkiye tarafından haklı bulunmuştur (Stephen, 1997).

Kıbrıs'ın 2004 yılında iç çatışmayı çözmeden sadece Kıbrıs Rum toplumunu temsilen AB'ye katılması Türkiye'nin AB üyeliğini zorlaştırmıştır. Bu kabul, Kıbrıslı Türkler tarafından Kıbrıslı Rumların pozisyonunun onaylanması ve Kıbrıs'ın hem Yunanistan hem de Türkiye'nin üye olmadığı herhangi bir örgüte katılmasını yasaklayan 1960 Antlaşmalarının ihlali olarak görülmüştür. Kıbrıs'ın anlaşmazlık çözülmeden AB'ye katılması, Kıbrıslı Rumlara daha güçlü bir uluslararası platform sağlarken bölünmeleri daha da derinleştirmiştir. AB, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni üye olarak kabul ederken, adanın sadece bir bölümünün tanındığı ve örgütte temsil edildiği bölünmüş bir devlet gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Çözümlememiş gerginlikler ve Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'ı işgali ikili ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Ayrıca Yunanistan, AB'deki nüfuzunu Kıbrıslı Rumları desteklemek ve Türkiye'nin katılım müzakerelerini engellemek için kullanmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin tanınmaması ve Kıbrıslı Türklerin uluslararası izolasyonunun devam etmesi süreci daha da karmaşık hâle getirmektedir. AB, Türkiye'nin kendi üyeliği için bir koşul olarak Kıbrıs sorununun çözümüne katkıda bulunması gerektiğinde ısrar etmektedir. Türkiye'nin bu konudaki tutumu, Ankara'nın 1996 yılında AB ile Gümrük Birliği anlaşmasını müzakere ederken, bunu o tarihte üye olmayan Kıbrıs ile yapmadığı, dolayısıyla Kıbrıs'ın katılımının ilk anlaşmanın şartlarını değiştirdiği yönündedir (Blanco, 2006: 137-152).

Öte yandan, Türkiye'nin resmî pozisyonu, egemenlik iddialarının yanı sıra, karasuları ve hava sahasının kapsamından bazı Yunan adalarının askerden arındırılmış statüsüne kadar denizcilik ve havacılık konularında geniş kapsamlı anlaşmazlıkları içermektedir (Coşkun, A.,

2023). Bu gerilimler günümüze kadar ulaşmıştır çünkü sadece bir toprak çatışmasını içermemekte, aynı zamanda Mısır, Libya ve İsrail gibi uzak aktörlerle Doğu Akdeniz'in jeopolitiği ve enerji kaynaklarının çıkarılması üzerinde etkileri bulunmaktadır.

Uzmanlar Kıbrıs ihtilafında Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin iyileşeceğini öngörmektedir (The Guardian, 2023). Bu olumlu atalet 2021 yılında Türkiye'nin, AB'nin Yunanistan ve Kıbrıs'ın deniz bölgelerinde “yasadışı hidrokarbon arama faaliyetleri” olarak değerlendirdiği faaliyetleri durdurması gibi bazı olaylarla başlamıştır. Öte yandan, Şubat 2023'te Türkiye'nin güneyinde meydana gelen deprem ve bir ay sonra Yunanistan'da meydana gelen vahim tren kazası sonrasında her iki ülkenin de yardım ve iş birliği içinde olması, iş birliğine yönelik bir ‘iyi niyet’ göstergesiydi. Son olarak, Erdoğan'ın yeniden seçilmesi ve ABD ile ilişkilerini ‘güvence altına alma’ konusundaki istekliliği, onu Kıbrıs meselesiyle ilgili görüşmelere yeniden katılmaya daha meyilli hâle getirebilir.

Ancak bu olumlu eğilimin her iki güç tarafından da değerlendirileceği umuduyla AB'nin pozisyonu, Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs'ın egemenliğine saygı göstermesi ve AB'ye göre BM Deniz Hukuku Sözleşmesi uyarınca kendisine ait olmayan bir bölgede kaynak araması veya araştırması yapmaması gerektiği yönündedir. AB ayrıca Türkiye'yi BM GK'nin 550 (1984) ve 789 (1992) sayılı kararlarına saygı göstermeye çağırmakta ve “Türkiye'nin Kıbrıs'ta çitlerle çevrili Maraş kasabasının yeniden açılmasına ilişkin tek taraflı adımlarını (...)” kınamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin, Kıbrıs ile doğrudan ulaşım bağlantılarına kısıtlamalar getirmesi nedeniyle, malların serbest dolaşımına ilişkin AB-Türkiye Ortaklık Anlaşması Ek Protokolü'nün uygulanmasına uymadığı düşünülmektedir.

2.4.2. Mülteci kabulü

Türkiye'nin küresel haritadaki konumu sorunlu olduğu kadar stratejiktir. Dünyada iki kıta (Avrupa ve Asya) arasında yer alan tek ülke olarak her zaman Doğu ve Batı arasında bir buluşma noktası olmuştur. Ancak, Suriye savaşının ardından Avrupa'da sözde ‘mülteci krizi’ başladığından bu yana Türkiye, Avrupa tarafından sığınma arayışıyla nihai varış noktası Avrupa olan tüm göçmenler için bir çevreleme duvarı olarak kullanılmıştır. Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'ye göre imzacı ülkeler (ki bu ülkeler arasında AB üyeleri de yer almaktadır), mültecinin hayatı ya da özgürlüğünün ciddi tehlike altında olduğu ülkeye geri gönderilmemesini ve mültecilere saygı gösterilmesine ilişkin temel standartları taahhüt etmektedir: “mültecilerin onurlu koşullarda

bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için, yerlerinden edildikleri süre boyunca barınma, çalışma ve eğitim haklarının garanti altına alınması” (Birleşmiş Milletler).

Avrupa Birliği’nde iltica 26 Haziran 2013 tarihli ve 2013/32/AB sayılı Direktif ile düzenlenmiştir. Bununla birlikte, ABAD doktrini Alheto gibi davalarda bir başvuru sahibinin sığınma talebinin reddedilme gerekçelerinden birinin halihazırda Avrupa toprağı olmayan üçüncü bir ülkeden yardım alıyor olması olduğunu ortaya koyduğu için sığınma konusunda pek çok tartışma bulunmaktadır. Sığınma başvurusunda bulunan kişinin geri gönderilme riski olmaksızın üçüncü bir ülkeden gelmiş olması ve bu ülkede güven içinde ve onurlu yaşam koşulları altında kalma imkanına sahip olması halinde başvurusunun kabul edilebilirliğinin reddedilebileceğı tespit edilmiştir.

Türkiye, AB tarafından “güvenli ülke” olarak kabul edildiğinden Suriye, Afganistan, Irak ve diğer istikrarsız Orta Doğu ülkelerinden gelen ve Avrupa’ya sığınmak için Türkiye’den geçen tüm kişiler, Cenevre Sözleşmesi’ni ihlal etmeden bu ülkeye geri gönderilebilmektedir. Bunun için AB ve Türkiye, aşağıdaki hususları belirleyen ve düzenleyen Mart 2016 tarihli Bildiriyi imzalamışlardır: (1) “20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye’den Yunan adalarına geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye’ye iade edilecektir”. Ayrıca “sığınma başvurusunda bulunmayan ya da söz konusu yönerge uyarınca başvuruları asılsız veya kabul edilemez bulunan göçmenler de Türkiye’ye iade edilecektir”.

Sorun şu ki; bu nokta, geçici ve olağanüstü bir önlem olacağı veya Yunan adalarına gelen göçmenlerin usulüne uygun olarak kayıt altına alınacağı ve herhangi bir sığınma başvurusunun Yunan makamları tarafından Sığınma Prosedürleri Direktifi uyarınca bireysel olarak ele alınacağı gibi koşullar ortaya koymasına rağmen, durumun böyle olamamasıdır. Örneğin, M.S.S. / Belçika ve Yunanistan davasında AİHM, “Dublin Yönetmeliğı”ni analiz ederek ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğı (BMMYK) gibi raporları göz önünde bulundurarak “Ortak Avrupa Sığınma Sisteminin Yunanistan’da uygulanmasının pratik zorluklarını” vurgulamıştır.

N.S. ve diğerleri davasında, N.S., diğer ülkelerin yanı sıra Yunanistan üzerinden seyahat ettikten sonra Birleşik Krallık’a giden bir Afganistan vatandaşıydı. Yunanistan’da 24 Eylül 2008 tarihinde iltica başvurusu yapmadan tutuklanmıştır. Kendisine göre, Yunan makamları onu dört gün boyunca gözaltında tutmuş ve serbest bırakıldığında 30 gün içinde Yunanistan’ı terk etmesini emretmiştir ancak sonunda tutuklanmış ve “iki ay boyunca korkunç koşullarda” gözaltında tutulduğu Türkiye’ye gönderilmiştir. Türkiye’den kaçarak Birleşik Krallık’a gitmiş

ancak Birleşik Krallık, Yunanistan’da kayıtlı olması gerektiğini gerekçe göstererek başvurusunu kabul etmemiştir.

AİHM’e yapılan başvurunun ardından Mahkeme, Birliğin ve Üye Devletlerin sığınmacıların temel haklarının korunmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için, Üye Devletlerin Yunanistan gibi Üye Devletlerde sığınma prosedüründe ve sığınmacıların kabul koşullarında sistematik eksiklikler olabileceğini göz ardı edemeyeceklerini savunarak, Birlik lehine karar vermiştir.

Son olarak, bazı ülkeler göçmenlere yapılan muamele konusunda birbirlerini suçlamakta, sığınma işlemlerinde sorumluluk almak istememekte ve Türkiye daha önce hiç görülmemiş bir aşırı yüklenme yaşamaktadır (Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkeler direktifte “özellikle coğrafi veya demografik durumları nedeniyle sığınma sistemleri üzerinde belirli ve orantısız baskılarla karşı karşıya kalan Üye Devletler” olarak tanımlanmaktadır. Bu ülkeler, Birlik tarafından izlenen modele benzeyen bir sığınma ve mülteci sistemi sağlama konusunda büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Türkiye ve Yunanistan arasında göçmenlerin istismar ve aşağılanmasına ilişkin kanıtların bulunduğu transit geçişler; İtalya’nın denizde göçmenleri kurtaran yardım kuruluşlarına yönelik daha katı şartlar getirmesi ve bunun göçmenler için risk oluşturması; Bulgaristan sınırlarında göçmen ve sığınmacıların sistematik olarak geri itilmesi, vb. yüksek düzeydeki göç iş yükünün doğru yönetimi nasıl engellediğini örneklemektedir ve bu durum Türkiye, Faz veya Libya gibi diğer ülkelere de sirayet etmektedir (Bonnici Bennett, 2018).

Türkiye’nin 2016 yılında Avrupa ile imzaladığı anlaşmanın 3. maddesinde “Türkiye’den AB’ye yasadışı göç için yeni deniz ve kara yollarının açılmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alacak ve bu amaçla komşu devletlerin yanı sıra AB ile de iş birliği yapacaktır” ifadesi yer aldığından, AB bu ülkeleri insanlara insanlık dışı muamelede bulunmakla suçlamaktadır. Bu ‘iş birliğini’ gerçekleştirmek için AB, 2020 yılı sonuna kadar sözleşmeye bağlanan ‘Mülteciler için Mali Yardım Programı’ kapsamında 6 milyar Euro ödemek zorunda kalmıştır.

Avrupa’ya yönelen mültecilerin kontrol altına alınması, AB’nin Komisyon ve Parlamento tarafından hazırlanan yıllık raporlarında da göz önünde bulundurduğu bir konudur. Nitekim Komisyon’un 2022 yılına ilişkin raporunda şu ifadeler yer almaktadır:

“Türkiye, Doğu Akdeniz rotası boyunca göç akımlarının etkin yönetiminin sağlanmasında kilit bir rol oynamaya devam etmiştir (...) Genel olarak, Türkiye ile Yunanistan arasındaki yasadışı sınır

geçişlerinin sayısı, AB-Türkiye Bildirisi'nin kabul edilmesinden önceye kıyasla önemli ölçüde düşük kalmaya devam etmiştir. Türkiye, dünyanın en büyük mülteci topluluğuna ev sahipliği yapmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için önemli çabalar sarf etmeye devam etmiştir" (Avrupa Komisyonu, 2021).

Bu durum Türkiye'ye katılım sürecinde puan kazandırırken, aynı zamanda Türkiye'nin ve Türklerin geleneksel vize serbestisi talebini de mültecilerle doldurarak zorlaştırmaktadır. Bu anlamda AB, "Türkiye'nin vize politikasına ilişkin mevzuatını AB müktesebatıyla daha da uyumlu hâle getirmesi gerektiğini" savunmaktadır. Ancak gerçek şu ki vize serbestisi, şu anda Türk topraklarında bulunan dünyanın en büyük mülteci topluluğunu Avrupa'ya kabul etmek anlamına gelecektir. 2011'den 2019'a kadar yapılan Eurobarometer anketlerinde, tüm Üye Devletlerde göçün AB için en önemli konulardan biri olduğunu düşünenlerin oranı 2015-2016 yıllarındaki 'mülteci krizi' sırasında zirve yapmıştır ve Eurobarometre katılımcıları 2015'ten önce göçü ekonomik meselelerle birlikte anma eğilimindeyken, daha sonra Üye Devlete bağlı olarak göçü ekonomik veya güvenlik kaygılarıyla birlikte anma eğilimi artmıştır.

Son yıllarda AB ve Türkiye arasında, Türkiye'nin üyeliğini düşüren ve ilişkileri zedeleyen çok sayıda çatışma yaşanmıştır. Örnek olarak göçmen dolu tekneler (CBC News, 2023), Yunan polislerinin sınırlarda kimin ne yaptığına dair kavgaları ya da Türk hükümetinin (The New York Times, 2022), "Türkiye'nin kapılarını mülteciler için Avrupa'ya açma" (Deutsche Welle ,2019) yönündeki sürekli tehditleri verilebilir. Aslında AB'nin sığınmacı politikasında karşılaştığı sorunların çoğu, Türkiye gibi üye olmayan sınır ülkelerinin yanı sıra Bulgaristan, İspanya, Yunanistan ya da İtalya gibi üye ülkelerin sınırlarında yoğunlaşmaktadır. Her ne kadar AB sadece kendi sınırları içinde olanlardan sorumlu olsa da AB'nin sınırından sadece birkaç kilometre ötede, çatışma hâlindeki ülkelere gelen insanlara karşı işlenen insan hakları ihlallerinden tamamen habersiz olduğunu düşünmek oldukça alaycı bir yaklaşım olacaktır.

Öncelikle, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) verilerine göre 2021 yılında Avrupa'ya düzensiz girişlerin %45'i İtalya'ya ve %34'ü İspanya'ya olmuştur. Öte yandan, 2020'de ilk sırada yer alan Yunanistan'da kayda değer bir düşüş yaşanmıştır ve 2021'de gelenlerin sadece %6'sını kabul etmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2024). Yunanistan'a gelişlerdeki bu düşüş, Türkiye ile yapılan anlaşmalar sayesinde gerçekleşti. Mart 2020'de Türkiye'nin göçmen ve mültecileri Yunanistan üzerinden Avrupa'ya giden kara yolunu kullanmaya aktif bir şekilde teşvik ettiği olayların ardından, durum nihayetinde yatışmıştır.

Cenevre Sözleşmesi'ne uymaya çalışan diğer düzenlemelerle birlikte 32/2013 sayılı Direktif'in çok yüksek standartlara sahip olmasına rağmen, gerçeklik teorik normlardan çok farklıdır. Dahası, Avrupa'da artan aşırı sağ siyasi hareketler, bu göç akımından “doğrudan etkilenmeyen” ülkelerin giderek daha az sorumlu olması için baskı yapmaktadır ve yükün çoğu, her yıl, değiştirme çabalarına rağmen, sığınma arayan birçok insanın kendilerini içinde bulduğu güvencesiz koşulların sayısız görüntüsünü gösteren bir durumu yönetmekte başarısız olan ülkelere düşmektedir.

“Batılı hukuk görüşüne göre sığınma ve iltica hakkı, devletlerin insani bir yükümlülüğüdür ve hiçbir demokrasi bundan kaçamaz. Ancak Avrupa değişiyor. Kıtada inşa edilen, (...) ekonomik göçmenlere ve sığınmacılara karşı konkordatolarla ve baskıcı gözetimle delik deşik edilmiş sınırlardan oluşan kale, acımasız bir dönüşümden, haysiyetsizliğe doğru niteliksel bir kaymadan geçiyor”.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇERİSİNDE TÜRKİYE İSPANYA İLİŞKİLERİ

3.1. İspanya İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiler

İspanya İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı Akdeniz'deki ilerleyişinin doruk noktasında Ekim 1571'de karşı karşıya geldi. İnebahtı Savaşı sadece askerî açıdan değil, iki din ve iki büyük imparatorluk olan İspanya ve Osmanlı arasında doğrudan bir kavşak noktası olması nedeniyle de tarihte bir dönüm noktasıdır. Korint Körfezi'nde gerçekleşen savaş, Philip II İspanya'sı, Papa V. Pius, Venedik ve Cenova cumhuriyetleri, Savoy Dükalığı ve Malta Tarikatı tarafından oluşturulan bir Hristiyan ittifakı olan Kutsal Birlik ile Osmanlı donanmasını karşı karşıya getirmiştir (Erkoç, 2024: 47:50).

Hristiyan zaferi sadece askerî etkisi açısından değil, aynı zamanda Bakire'nin görünmesi ve ilahi rüzgârların etkisi gibi ilahi müdahalelerin anlatıldığı mitoloji açısından da önemliydi. Yaklaşık 40.000 Türk ve 10.000 Hristiyan'ın, 100.000'den fazla savaşçının katıldığı bir çatışmada öldürüldüğü tahmin edilmektedir. Zafere rağmen Osmanlı İmparatorluğu bir tehdit olarak kaldı ve bir yüzyıl sonra Viyana'yı kuşattı ancak yine bir Hristiyan ittifakı tarafından mağlup edildi (El País, 2024).

Osmanlı İmparatorluğu'nun sürekli değişen uluslararası ortama uyum sağlama ihtiyacından kaynaklanan bir modernleşme ve reform sürecinden geçtiği 18. yüzyıla kadar iki imparatorluk barışçıl ilişkilere geri dönmemiştir. Rusya ile yapılan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması, Osmanlı çıkarlarını korumak için daha etkili ve stratejik diplomasinin öneminin altını çizerek bu değişiklikler için bir katalizör olmuştur. Bu antlaşma sadece Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybetmesine yol açmakla kalmamış, aynı zamanda iç reformlara ve daha mantıklı bir dış politikaya duyulan ihtiyacın da altını çizmiştir.

Osmanlı yönetimi, geleneksel diplomasinin artık yeni dünya düzeninin zorluklarını aşmak için yeterli olmadığını fark etmeye başlamıştır. Diplomatik kadronun profesyonelleştirilmesi ve yeni müzakere ve arabuluculuk tekniklerinin benimsenmesi de dahil olmak üzere reformlar hayata geçirilmiştir. Bu reformlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun uluslararası politikada önemli bir varlık göstermesini ve köklü bir değişim döneminde çıkarlarını savunmasını sağlamıştır.

Böylece, birkaç yıl sonra, İspanya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiler, 1782 Antlaşması ile sonuçlanan karmaşık müzakereleri içerecek şekilde yeniden kurulmuştur. Bu antlaşma sadece diplomatik ilişkileri yeniden tesis etmekle kalmadı, aynı zamanda ticaret ve güvenlik konularını da ele alarak ortak zorluklar karşısında karşılıklı iş birliği ihtiyacını yansıtmıştır. Müzakereler, her iki tarafın da menfaatlerini en üst düzeye çıkarmaya ve karşılıklı saygı ve ortak çıkarlara dayalı kalıcı bir ilişki kurmaya çalıştığı ayrıntılı bir süreç olmuştur (Ünyay Açıkgöz, 2017: 142:155).

Anlaşma, her iki imparatorluğun da kendi topraklarında serbestçe ticaret yapmasına izin veren maddelerin yanı sıra vatandaşlarının ve mülklerinin korunmasına yönelik hükümler de içeriyordu. Bu anlaşma, deniz güvenliği ve korsanlıkla mücadele gibi ortak çıkar alanlarında ilişkilerin normalleştirilmesi ve karşılıklı iş birliği yönünde önemli bir adım olarak görülüyordu. Juan de Bouligny 1782 yılında İspanya'nın İstanbul'daki ilk daimî büyükelçisi olarak atanmıştır. Onun gelişi ikili ilişkilerde bir dönüm noktası olmuş, diyalog ve sürekli iş birliğini kolaylaştıran sürekli bir mevcudiyet sağlamıştır. Elçilik, anlaşmazlıkların arabuluculuğunda ve ticari ve siyasi çıkarların desteklenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Bouligny'nin atanması, İspanyol ve Osmanlı makamları tarafından uzun bir seçim ve onay sürecinin sonucudur. Daha önceki diplomasi deneyimi ve İslam dünyası hakkındaki bilgisi onu bu görev için ideal bir aday haline getirmiştir. Bouligny, Osmanlı sarayında onurlandırılarak karşılanmış ve gelişi İspanya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkilerini güçlendirmeye yönelik ciddiyetinin bir işareti olarak görülmüştür. İspanyol elçiliği çeşitli diplomatik ve ticari faaliyetlerde bulunmuştur. Diplomatik faaliyetler arasında ticaret anlaşmaları müzakere etmek, Osmanlı topraklarındaki İspanyol vatandaşlarını korumak ve bölgesel çatışmalarda arabuluculuk yapmak vardı.

Elçilik ayrıca ikili ticaretin geliştirilmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Bouligny, 1782 anlaşmasının şartlarına uyulmasını sağlamak ve ortaya çıkan ticari anlaşmazlıkları çözmek için tüccarlar ve iş adamlarıyla yakın bir şekilde çalışmıştır. Ayrıca elçilik, İstanbul'daki İspanyol toplumu için bir irtibat noktası olarak hareket ederek hukuki ve idari konularda yardım ve destek sağlamıştır. Ancak Fransız Devrimi'nin o dönemdeki uluslararası ilişkiler sistemi üzerinde derin bir etkisi olmuş, güç dengelerini ve ittifakları değiştirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ve İspanya için bu, yeni bir diplomatik ve askeri bağlama hızla uyum sağlamak anlamına geliyordu (Tabakoğlu, 2008: 812-840).

Devrimci fikirlerin yayılması, İspanya da dahil olmak üzere yerleşik monarşik rejimler için bir tehdit oluşturmuştur. Fransız Devrimi'nin idealleri, geleneksel sosyal ve siyasi düzene meydan okuduğu için her iki imparatorluğun da ilk tepkisi ihtiyatlı olmuştur. Devrim sonucunda kurulan yeni ittifaklar da mevcut diplomatik ilişkileri karmaşılaştırarak bir belirsizlik ve güvensizlik ortamı yaratmıştır.

İspanya ve Fransa arasındaki ittifak ve ardından Fransa'nın Mısır'ı işgali, İspanya-Osmanlı ilişkileri için önemli bir meydan okumayı temsil ediyordu. Bu karmaşık jeopolitik dinamiklerin üstesinden gelme ihtiyacı her iki imparatorluğun diplomatik becerilerini sınamış ve yeni büyükelçilerin kabulü değişen ilişkilerin önemli bir göstergesi hâline geldi. Özellikle Mısır'ın işgali, Avrupalı güçler ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki gerilimleri öne çıkararak İspanya'yı diplomatik konumunu ve stratejisini yeniden gözden geçirmeye zorlamıştır.

Napolyon Bonapart önderliğindeki Fransızların 1798'de Mısır'ı işgali, İngilizlerin Hindistan'a erişimini kesmek ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki konumunu zayıflatmak için bir girişimdi. Bu saldırgan eylem Osmanlı İmparatorluğu tarafından doğrudan bir tehdit olarak algılanmış ve Fransa ile ilişkilerin bozulmasına yol açmıştır. Fransa ile müttefik olan İspanya, bir yandan ittifakını sürdürmeye çalışırken bir yandan da Osmanlı İmparatorluğu'nu karşısına almamak için kendisini karmaşık bir konumda bulmuştur (Tabakoğlu, 2010).

Buna rağmen, 19. yüzyılda devletlerarası ilişkilerin sürekliliği, 1827 ile 1898 arasındaki dönemde İspanya ile Türkiye arasında sekiz antlaşma, sözleşme ve anlaşmanın imzalanmasıyla kanıtlanmıştır. 19. yüzyılda her iki imparatorluk da çok yönlü bir krizle karşı karşıya kalmıştır: İdari ve askerî yapıları eskimiş ve ekonomileri durgunlaşmıştır. Buna ek olarak, her iki imparatorluk da dünya ticaretinin Atlantik'e kayması ve Akdeniz'in öneminin azalması nedeniyle ekonomilerinin aşındığını görmüştür. İspanya son sömürgeleri olan Küba ve Filipinler'i yüzyılın başından hemen önce kaybetmiştir. Denizaşırı bir imparatorluk olmaktan çıkmıştır. Osmanlılar da 19. yüzyıl boyunca Avrupa ve Afrika'daki topraklarının çoğunu kaybederek I. Dünya Savaşı'nda Merkezi Güçler'in yanında yer almıştır. Savaşta yenilgi kaderlerini belirlemiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Sevr Antlaşması (1920), Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını galip güçler arasında paylaştırarak parçalanmasını resmîleştirmeyi amaçlamıştır. Ancak Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Türk milliyetçi hareketi bu antlaşmayı reddederek Türk Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır. 1923 yılında, Sevr şartlarını iptal eden ve Türkiye'nin

Anadolu ve Doğu Trakya üzerindeki egemenliğini tanıyan Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.

İspanya'da Osmanlı'nın gerilemesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yükselişi algısı, Akdeniz'de iki güç arasındaki rekabetin geçmişinden etkilenmiştir. Dönemin İspanyol entelektüelleri ve siyasetçileri, özellikle de liberal eğilimli olanlar, Jön Türk rejimini Birinci Dünya Savaşı sırasında Merkezi Güçler ile ittifak kurduğu için eleştirmişlerdir. İspanyol basını Sevr Antlaşması'nı imparatorluğun parçalanmasında doğal bir adım olarak görmüştür.

20. yüzyıl boyunca her iki imparatorluk da devleti modernleştirmek ve çöküşünü engellemek amacıyla çeşitli reform girişimlerinde bulunmuştur. Yüzyılın ortalarından itibaren dostluk anlaşmaları ve ticaret anlaşmalarıyla ilişkiler gelişmeye başlamıştır. Bu gelişme 1980'lerde İspanya'nın demokrasiye geçişi ve Türkiye'nin politikasını liberalleştirme çabalarıyla pekiştirilmiştir ve bu da iş birliğinde önemli bir artışa olanak sağlamıştır.

O zamandan bu yana İspanyol hükümetleri Türkiye'nin AB üyeliğini sürekli olarak desteklemiştir. Bu durum, Türkiye'nin üyeliğinin hararetle tartışılan ve çoğu zaman ihtilafli bir konu olduğu diğer Avrupa ülkelerinin tutumuyla tezat oluşturmaktadır. İspanya'da kamuoyu Türkiye'nin üyeliğine karşı büyük ölçüde tarafsız ya da olumlu bir tutum sergilemiş ve ülkedeki Türk toplumu küçük olmasına rağmen önemli bir tartışma yaratmamıştır (Vallejo Fernández-Cela, 2001: 11-39).

3.2. Modern tarihteki yakınlıklar ve İspanya'nın Türkiye'nin üyeliğini desteklemesi

Akdeniz'in iki ucunda yer alan İspanya ve Türkiye, güçlü ve verimli ikili ilişkilerin gelişmesini kolaylaştıran bir dizi tarihi, kültürel ve ekonomik benzerliği paylaşmaktadır. Coğrafi farklılıklarına rağmen her iki ülke de iş birliği ve karşılıklı anlayış için ortak bir zemin yaratan paralel yollar izlemiştir. Tarihsel olarak, her iki ülke de kendi kültürleri üzerinde derin izler bırakan önemli bir İslami geçmişe sahiptir. 711 ve 1492 yılları arasında İspanya topraklarının büyük bir kısmı; mimarisini, bilimini ve kültürünü büyük ölçüde etkileyen Müslüman egemenliği altındaydı.

Benzer şekilde Türkiye de en büyük ve en etkili İslam imparatorluklarından biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun merkez üssü olmuştur. Bu ortak İslami miras, iki ülke arasında karşılıklı anlayışı kolaylaştıran kültürel bir bağ kurmuştur. Hem İspanya hem de Türkiye emperyal güçler olmuşlardır. Latin Amerika ve Filipinler'deki geniş imparatorluğuyla İspanya ve Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye, geniş bölgelere hükmetmiş ve kalıcı kültürel, ekonomik

ve siyasi miraslar bırakmıştır. Bu ortak imparatorluk geçmişi, her iki ülkenin de anladığı ve değer verdiği tarihsel bir perspektif sunmakta ve dünyadaki rollerine ilişkin ortak bir vizyon geliştirmelerini kolaylaştırmaktadır.

Ekonomik açıdan her iki ülke de son on yıllara kadar ağırlıklı olarak tarımsal ekonomilere sahipti. Bu ortak tarımsal temel, kırsal alanlardan kentsel alanlara yoğun iç göçle birlikte, toplumlarını ve ekonomilerini benzer şekillerde şekillendirmiştir. Tarım ekonomilerinden kent ekonomilerine dönüşüm, hızlı kentleşme ve önemli sosyal değişimler gibi ortak zorluklar yaratmıştır. Buna ek olarak, göç de bir başka ortak deneyim olmuştur. 1960'larda hem Türkiye'den hem de İspanya'dan çok sayıda kişi daha iyi ekonomik fırsatlar arayışıyla Avrupa'ya, özellikle de Almanya'ya göç etmiştir. Bu diasporalar, geldikleri ülkeler ile Avrupa arasında önemli kültürel ve ekonomik köprüler oluşturarak daha fazla entegrasyon ve iş birliğine katkıda bulunmuşlardır.

Soğuk Savaş jeopolitiği de İspanya ve Türkiye'yi bir araya getirmiştir. Her iki ülke de 1953 yılında İspanya'da ve 1952 yılında Türkiye'de askeri üsler kuran ABD için stratejik öneme sahipti. Dünya tarihinin kritik bir dönemindeki bu stratejik ittifak, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerini pekiştirmiş ve jeopolitik öneminin altını çizmiştir.

Son olarak, milliyetçilik ve terörizmle ilgili zorluklar da bağlantı noktalarıdır. Türkiye Kürt azınlıkla gerilim yaşarken, İspanya Bask Bölgesi ve Katalonya'daki bağımsızlık yanlısı hareketlerle boğuşmaktadır. Hem Türkiye'de PKK hem de İspanya'da ETA, davalarını ilerletmek için terörizmi kullanmış, bu da her iki ülkenin de bu iç zorlukları ele almak için stratejiler geliştirmesine yol açmıştır (Chislett, 2009).

Türkiye ve İspanya arasındaki ilişkiler genel olarak sağlıklıdır. Yazarlar, iki ülke arasında ortak özellikler olduğunu ve Türkiye ile İspanya arasında, Türkiye ile diğer AB ülkeleri arasında bulunmayan bir tür 'uyumluluk' olduğunu savunmaktadır. Bu özelliklere örnek olarak her iki ülkenin Akdenizli olması, terörizm ve bölücülükle mücadele, emperyal kökenleri veya ortak İslami geçmişleri verilebilir (López Garrido, 2009 ve Toygür, 2020).

Diplomatik alanda, İspanya'da birbirini izleyen muhafazakâr ve yenilikçi hükümetler her zaman Türkiye'nin AB'ye girmesinden yana olmuştur. Hatta 2005 yılında İspanya ve Türkiye, Birleşmiş Milletler'in desteğiyle, medeniyetler arasında diyalogu teşvik ederek Batı ile Arap ve Müslüman dünyası arasında ortaya çıkan engelleri aşmayı amaçlayan ve 'Medeniyetler İttifakı' olarak adlandırılan bir projeyi desteklemiştir. Sosyalist José Luis

Rodríguez Zapatero'nun İspanya cumhurbaşkanlığı yaptığı yıllar ikili ilişkiler açısından çok verimli geçmiştir:

“İspanya’yla ikili ilişkilerimiz, 2005 yılında BM çatısı altında Başbakanlığı döneminde Sayın Cumhurbaşkanımız ile dönemin İspanya Başbakanı Zapatero’nun ortak girişimiyle başlatılan Medeniyetler İttifakı’yla yeni bir boyut kazanmıştır. Diğer yandan, ilki 2009 yılında İstanbul’da düzenlenen Türkiye-İspanya Hükümetlerarası Zirve toplantıları İspanya ile ilişkilerimizi üst seviyeye çıkarmıştır” (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Zapatero’nun cumhurbaşkanlığı döneminde (2004-2011) kurulan bağlar, İspanya Başbakanı Mariano Rajoy (2011-2018) döneminde de devam etti. Rajoy muhafazakâr partiye mensuptu ancak görevde olduğu dönemde Katalan bağımsızlık çatışması 2017 yılında Katalan siyasetçiler tarafından yasadışı bir referandum düzenlenmesiyle zirveye ulaştı ve bu referandum anayasaya aykırı olduğu için siyasetçilerin hapse atılmasına ve ülke genelinde bir gerilim ortamının oluşmasına neden oldu. Bu hükümet aynı zamanda etnik ve ayrılıkçı terörle mücadele konusunda da oldukça hassastı çünkü Türkiye’deki PKK gibi İspanya’daki ETA da Rajoy’un mensubu olduğu muhafazakâr partiden siyasetçileri hedef alan çok sayıda saldırı gerçekleştirdi. Son olarak, mevcut İspanyol hükümeti, Erdoğan’ın ‘dostum’ olarak tanımladığı ve birçok başarılı diplomatik görüşme gerçekleştirdiği Sosyalist Pedro Sánchez tarafından yönetilmektedir. Türk hükümetinin İsveç’in NATO’ya girmesine karşı çıkması nedeniyle 2023 yazında Türkiye ve AB çok gergin bir dönemden geçti ancak buna rağmen Erdoğan ve Pedro Sánchez, Avrupa Birliği Konseyi dönem başkanlığını yürüten İspanya’nın “Ankara’nın AB ile daha yakın ilişkiler kurma talebini desteklemesi” için bir araya geldi (El Confidencial, 2023).

İki ülke arasındaki ilişkinin bir diğer “olumlu” yönü de İspanya’da, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi büyük Türk azınlıkların bulunmamasıdır, dolayısıyla “bu durum İspanya’ya AB’nin büyük üye ülkeleri arasında ayrıcalıklı bir konum sağlamaktadır. Fransa ya da Almanya ile karşılaştırıldığında ilişkiler daha az karmaşıktır” (Toygür, 2020). Ancak internet ve günümüz teknolojilerinin sağladığı yaygınlık sayesinde İspanya’nın Türk toplumunun büyük bir kesimi için kültürel ve sportif açıdan cazip bir ülke olması dikkat çekicidir. Örneğin, ‘La Liga’ (İspanya’nın ulusal futbol müsabakası) Türkiye’de en çok takip edilen spor organizasyonlarından birisidir (López Garrido, 2020) ve “La Casa de Papel” gibi diziler, Netflix Türkiye’de benzeri görülmemiş bir başarı elde etmiştir.

Doğrusu şu ki, Akdeniz ülkeleri olarak, tarım sektörünün önemli bir paya sahip olması, meyve, yeşillik ve sebze ihraç eden ülkeler olmaları ve aynı zamanda iklimlerinin sakın olması

nedeniyle yılda milyonlarca turisti ağırlamadıkları için ekonomi türleri açısından benzerlikler bulunmaktadır. Aydınlanmacı filozof Montesquieu, Avrupa'yı dolaşp bazı ülkelerin siyasi kurum ve geleneklerini inceledikten sonra *De l'esprit des lois* (1748) ya da Türkçe adıyla *Kanunların Ruhu Üzerine* adlı eserinde coğrafya ve iklim gibi faktörlerin toplumların kişiliğini ve dolayısıyla daha tipik olan yönetim biçimini belirlediği sonucuna varmıştır. Ona göre “Soğuk ülkelerdeki insanlar, güneylilerin aksine zevk konusunda daha az duyarlıdır. Sıcak ülkelerde ise insanlar çok daha hassastır, üstelik sadece fiziksel açıdan değil” (Lupşor, 2023).

Güney ve Doğu Avrupa bölgelerinin siyasi ve medya sistemlerinde bazı karakteristik özellikleri paylaştığı sonucuna varan yazarlar da vardır. İspanya, İtalya, Yunanistan veya Türkiye gibi ülkelerde demokratikleşmenin 1970'lerin ortalarında başladığını belirten yazarlar, AB Avrupa'sının Akdeniz ve Doğu bölgelerinin geç demokratikleşme, zayıf bir orta sınıf, belirgin sosyal ve ekonomik farklılıklar, güçlü dini duygular, siyasi patronaj ve kayırmacılık mirası, zayıf rasyonel yasal otorite veya kamu yayıncılarının siyasi partilere tabi olması gibi unsurları paylaştığını belirtmektedir (Berges, 2017: 109-135). Bu şekilde; tarihsel benzerlikler, toplumlarının karakteri, coğrafi konumları ve her iki ülkede yaşanan iç çatışmalar, İspanya ve Türkiye'nin birçok konuda “ortak hassasiyetlere” sahip oldukları ölçüde dostane ilişkiler kurdukları anlamına gelmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSPANYOL BASININI TEMSİLEN SEÇİLEN GAZETELERDE TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİNE ÜYELİK SÜRECİ İLE İLGİLİ HABERLERİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Eleştirel söylem analizi (ESA) 1980’lerin ortalarında Fairclough, van Dijk, Wodak ve diğerlerinin çalışmalarında yeni bir yönelim olarak başlamıştır. ESA, aslında 1970’lerin sonlarında Fowler ve diğerleri, Kress & Hodge ve Halliday gibi çeşitli teorisyenler tarafından geliştirilen Eleştirel Dilbilim’in bir evrimi olarak değerlendirilmektedir.

“Halliday’e göre, dil aynı anda üç makro işlevi yerine getirir: düşünsel işlev (dil, konuşmacıların dünyaya ilişkin deneyimlerini temsil eder), kişilerarası işlev (dil, konuşmacıların kendi tutum ve değerlendirmelerinin deneyimlerini yansıtır ve konuşmacılar ile dinleyiciler arasında bir ilişki kurar) ve metinsel işlev” (Janks, 1997: 336).

“Eleştirel teori geleneğinde ESA, eşitsizliklerin ve farklılıkların sosyal yapılarının söylemsel yönlerini araştırır. ESA genellikle, toplumdaki eşitsizlikleri sabitleme ve hatta yoğunlaştırma ayrıcalığına sahip olan ilgili taraflarca kullanılan dilsel araçları tanımlar. ESA araştırması sistematik analiz, araştırmanın her noktasında kendi üzerine düşünme ve ‘araştırılan veri’ gerektirir” (Wodak, 2009: 32)

Eleştirel söylem analizi, ekonomi politiğin eleştirel teorilerine de dayanır. Bu teorilere göre medya gücü, egemen grupların seslerini ve perspektiflerini önceliklendirerek mevcut toplumsal hiyerarşileri pekiştirebilir ve diğer grupları dışlayabilir. Bu şekilde, kalıp yargılar sürdürülür ve farklı toplulukların temsili sınırlanır, bu da toplumsal eşitsizliği güçlendirir (Hardy, 2014: 57-59). Bu yazarlara göre, söylemler bir boşlukta var olmaz, aksine belirli sosyo-tarihsel bağlamlara gömülüdür ve bu bağlamlar büyük ölçüde hangi konuların tartışılabileceğini, hangi seslerin duyulacağını ve hangi gerçeklik yorumlarının meşrulaştırılacağını belirler. Bu bağlamda, söylemin gücünü tam anlamıyla kavrayabilmek için, söylemin oluşturulmasını ve dolaşımını etkileyen dış faktörlerin özellikle medya ortamında analiz edilmesi gerekir. Medya, kamuoyu oluşturulmasında ve siyasi ve toplumsal gerçekliğin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynar (Schiller, 1976; Dallas, 1977).

Schiller’e (1976) göre, medya, ekonomik ve siyasi elitlerin, bireylerin dünyayı algılama biçimleri üzerinde kontrol sahibi olmak amacıyla kullandıkları araçlardır. Medya kontrolü büyük şirketlerin elinde yoğunlaşmıştır ve bu şirketler belirli ekonomik çıkarlara hizmet eder,

bu da medyadaki mesajların statükoyu destekleme ve mevcut toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme eğiliminde olduğu anlamına gelir.

Medya sistemlerinin elitlerin çıkarlarına nasıl hizmet edecek şekilde yapılandığını açıklayan teoriler geliştirilmiştir. Büyük medya holdingleri genellikle ticari kazançları maksimize edecek içerikleri önceliklendirir, bu da çoğu zaman kamuya ilişkin meselelerin yüzeysel bir şekilde ele alınmasına ve eleştirel seslerin dışlanmasına yol açar (McChesney, 2004). Bu tür durumlarda, medya siyasi ve ekonomik elitleri destekleyen egemen söylemleri yeniden üretme eğilimindedir, muhalif ya da eleştirel sesler ise marjinalleştirilir.

Ekonomi politığın eleştirel teorileri alanında en önemli yazarlardan biri olan Noam Chomsky, ‘Understanding Power’ adlı eserinde, ana akım medyanın işlevinin büyük ölçüde, “nüfusun geri kalanını, onları karar alma süreçlerinden uzaklaştırıp marjinalize ederek, devre dışı bırakmak” olduğunu savunur. Chomsky, medyanın esas hedef kitlesi olan %85’lik kesimin dünya işleyişine ilgi göstermediğini öne sürer ve eğer bu kesim, eğitimden ve sınıf sisteminin bir parçası olan indoktrinasyon sisteminden kaçabilirse, siyasi hayata dahil olabileceklerini belirtir (2002: 121).

Bu yazar, toplumsal rızanın, medya aracılığıyla “üretildiğini” ve medyanın propaganda aracı olarak işlev gördüğünü savunur. Medya, politik-ekonomik elitlerin gündemlerini meşrulaştırmaya hizmet eder. Bu süreç, kapitalist sistemin istikrarı için temel bir unsurdur çünkü elitlerin kamuoyu üzerindeki kontrollerini doğrudan baskıya başvurmadan sürdürmelerine olanak tanır. Chomsky, örneğin, Türkiye’deki 1983 seçimlerinin ağır sansür ve askeri yönetim altında gerçekleştiğini ancak ABD’nin çıkarları doğrultusunda The Times gazetesinin “Turkey Approaches Democracy” başlığını attığını aktarır (Chomsky ve Herman, 1995: 23). “Rıza üretimi”, medyanın gerçekliğin basit bir yansıması olmadığını, aksine egemen çıkarları destekleyen belirli bir gerçeklik versiyonunu aktif olarak inşa ettiğini ifade eder.

Castells, “bilgi toplumu” teorisiyle, çağdaş dönemdeki bilgi akışlarının küresel güç ağları tarafından kontrol edildiğini öne sürer. Bilgi sınırlar ötesinde anında akarken, ekonomik ve kültürel değişimleri şekillendirir ve çoğu zaman ulusal düzenlemelerin ötesinde faaliyet gösteren farklı ağlar oluşturur. Bu değişim, bu ağları kontrol edenleri güçlendirir ve tüketim, üretim ve siyasi söylem üzerinde bir konsantrasyon yaratır. Sonuç olarak, marjinalize edilen nüfuslar, bu bilgi ağlarının dışında kalma riskiyle karşı karşıyadır, bu da toplumsal eşitsizlikleri derinleştirir ve küresel yönetim ve toplumsal örgütlenmenin dinamiklerini yeniden tanımlar (1996: 550-557).

“Son yirmi yılda, medyanın eleştirel söylem analizine yaklaşımı çoğalmış ve bir yandan Körfez Savaşı ve Irak Savaşı, uyuşturucuyla savaş ve terörizm (özellikle Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan terörist saldırı), diğer yandan küreselleşme, cinsiyetçilik, ırkçılık ve İslamofobi gibi sosyal ve siyasi meselelerin haberleştirilmesine uygulanmıştır” (Van Dijk, 2016: 216). Bu metodolojiyi izleyen araştırmaların, “Öteki’nin bilişsel imgelerini” ve bu imgelerin ilişkisel sonuçlarını gözlemlemeye izin verdiği için sosyal eleştiri perspektifinden yürütüldüğünü belirtmektedir (Pizarro, 2020:35). Örnek olarak gerçek ya da hayali olabilen sosyal kimliklerin inşası verilebilir. Bu nedenle ESA, “toplumsal gücün kötüye kullanımı, tahakküm ve eşitsizliğin sosyal ve politik bağlamda metin ve konuşma yoluyla nasıl yürürlüğe konduğu, yeniden üretildiği ve bunlara nasıl direnildiği” gibi konularla ilgilenir (Van Dijk, 2001:352).

Bu tür muhalif araştırmalarla, eleştirel söylem analistleri açık bir pozisyon alırlar ve böylece sosyal eşitsizliği anlamak, ifşa etmek ve nihayetinde buna direnmek isterler. Eleştirel teorilere dayalı bir metodoloji kullanan araştırmacılar, toplumdaki güç ilişkilerinin medya, reklam ya da kültürün diğer üretim ve yeniden üretim unsurları tarafından sürdürüldüğünü göstermeye çalışırlar. Bu anlamda, eleştirel araştırmacılar söylem ve iktidar arasında bir ilişki olduğunu, siyaset veya medya gibi belirli söylem biçimlerine erişimin kendisinin bir iktidar kaynağı olduğunu ileri sürerler.

Norman Fairclough gibi yazarlar ifade özgürlüğünün bir efsane olduğunu iddia edecek kadar ileri gitmektedir:

“Çeşitli konuşma ve yazma türlerine erişim üzerinde çok sayıda kısıtlamanın gerçekliği göz önüne alındığında (...) Bunlar sosyal pratik üzerindeki daha genel kısıtlamaların bir parçasıdır... Ve özellikle söylem açısından, söylem türlerine ve söylemsel güç konumlarına erişim üzerinde”(Fairclough, 1989:63).

Özellikle 1990’lar ve 2000’lerde İspanya gibi Avrupa ülkelerinde özel sektöre ait medyanın birleşerek çok sayıda gazete, radyo ve televizyon istasyonundan oluşan, hatta bazen birbirine zıt editoryal çizgileri olan medya holdingleri oluşturmaya başladığını göz önünde bulundurursak bu görüş anlam kazanmaktadır. Teoride basında, televizyon kanallarında ve radyo istasyonlarında çok çeşitli medya seçenekleri olmasına rağmen, pratikte sadece birkaç medya şirketi veya holdingi medya sektörünü kontrol etmektedir.

Mesajların, fikirlerin ve görüşlerin çoğulluğu aynı iş kaynağında birleşmekte ve nihayetinde bu kaynağa erişim çok seçici, ayrıcalıklı ve neredeyse her zaman siyasi ve ticari

güç alanları tarafından sağlanmaktadır. Bu ifadeye dayanarak, İspanyol gazetelerinin Türkiye'nin katılım sürecine ilişkin edindikleri bilgilerin çok sınırlı kaynaklara ve belirli çıkarlara sahip olduğu varsayılabilir. Birçok durumda ekonomik ve siyasi çıkarlar örtüşmekte ve Türkiye Cumhuriyeti'nin olumsuz imajı, katılıma karşı olan siyasi elitlerin işine yarayabilmektedir.

Avrupa Konseyi, Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinde birkaç önemli an ya da dönüm noktasını birbirinden ayırmaktadır. Bunlardan ilki Aralık 1999, ikincisi Ekim 2005, üçüncüsü ise Kasım 2016'dır. Bu tarihler sırasıyla Helsinki Antlaşması'na, AB-Türkiye hükümetlerarası konferansında müzakerelerin başlamasına ve son olarak da tarafların birbirinden uzaklaşması karşısında müzakerelerin dondurulmasına tekabül etmektedir. Bu nedenle, olayların önemi ve tüm katılım sürecindeki temsiliyetleri göz önünde bulundurularak, bu çalışmanın analizini gerçekleştirmek için bu tarihlerin denk geldiği haftalar seçilmiştir. Kullanılan metodoloji eleştirel söylem analizidir.

Bu yöntem, dilin nasıl kullanıldığına dair eleştirel bir duruş sergileyen tartışmacı bir analizden oluşur. Bunu, altında yatan ideoloji ve değerleri belirlemek için metinler ve diğer söylem biçimlerini analiz ederek yapar. İnsanların söylemlerini kullanma biçimlerini analiz ederek herhangi bir kurumsal ve sosyo-tarihsel bağlamdaki çıkarları ve güç ilişkilerini ortaya çıkarmaya çalışır (Richards ve Schmidt, 2002: 133). Örneklemin seçileceği tarihler, İspanyol basınında yer alan söylemler aracılığıyla tam da bu kurumsal ve sosyo-tarihsel bağlamları yansıtmaktadır.

Bu çalışmada makro ve mikro yapı ayrı ayrı incelenmiştir. Bir yandan makro yapının analizi manşeti, konuyu, haberin ana hatlarını ve kullanılan kaynakları incelemektedir. Öte yandan mikro yapı; sözdizimsel yönleri, bağdaşıklığı, kelime seçimini ve 'haber retoriğini' içerir. Buna ek olarak, Van Dijk'in (1993, 1991, 1984) egemen söylem ve göç üzerine yaptığı araştırmada söylemsel yapılardan sunduğu 'inanç manipülasyonları' örnekleriyle tamamlanır: başlıklar ve epigraflar, imalar ve ön varsayımlar, metaforlar, sözcüksel ifadeler ve edilgen yapılar ve isimlendirmeler. Böylece, metodolojik çerçeve aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

Makro Yapı:

- Başlık ve alt başlık: Her bir haberin ana fikrini ya da konusunu yeniden üretirler. Diplomatik ilişkilerle ilgili haberler söz konusu olduğunda, başlık okuyucuya zihinsel çerçeveyi

sağlar çünkü “Türkiye AB’ye yeni bir nabız veriyor” yazmakla “AB ve Türkiye katılım koşulları konusunda anlaşmazlık yaşamaya devam ediyor” yazmak aynı şey değildir.

- Tematik: Haber olayının seçimi de toplumda az ya da çok olumlu algılar yaratır çünkü olumsuz olaylar sürekli olarak olumlu yönlerin ya da gelişmelerin aleyhine seçildiğinde, o ülkeye, etnik gruba, oluşuma vb. yönelik az ya da çok olumlu ilişkiler yaratılır.

- Kullanılan kaynaklar: Haberin ana kaynağının/kaynaklarının kendi pozisyonları için daha olumlu bir açıklama sağlayacağını belirtmektedir. Bu nedenle, haberde kullanılan kaynağı ve bu kaynağın çatışmanın hangi tarafını (bu durumda AB veya Türkiye) temsil ettiğini belirleyerek Van Dijk’in metodolojisini takip etmektedirler. Eğer haberde her iki taraf da temsil ediliyorsa, bu kaynaklardan alıntılanan veya başka kelimelerle ifade edilen kelimeler, hangi sıklıkta göründüklerini belirlemek için sayılmaktadır.

Mikro yapı:

- Sözdizimsel yönler: Franquesa, A.’ya (2002) göre, dilbilgisel süreçlerin eleştirel analizi için göz önünde bulundurulması gereken temel husus, yapıların seçiminin tamamen ideolojik nedenlere bağlı olabileceğidir. Örnek olarak bir eyleme gönderme yapmak ve fail ve/veya muhatap işlevlerini örtük bırakmak verilebilir. Böylece, edilgen cümle yapıları taraflardan birinin olumsuz eylemlerini gizlemek ya da en aza indirmek için kullanılabilir. Ayrıca, bir eylemden doğrudan sorumlu olan kişinin (fail) ihmal edilmesi, herhangi bir kişinin sorumlu olmasa bile sorumlu olarak gösterilebileceği gerçeğini desteklemektedir.

- Sözcük dağarcığı ve sözcük seçimi: “Belirli bir metinde, sözcük dağarcığı, sözcük öğelerinin kendileri veya sözcüklerin yerleştirilmesiyle ilgili olarak ideolojik açıdan önemli olabilir ve hatta bazı sözcükler ideolojik olarak işaretlenmiş olabilir” (Fairclough, 1989). Örtmecelerin, olumsuz çağrışımları olan kelimelerin ya da isimlendirmelerin kullanımı, okuyucunun sunulan söylemi algılama biçimini etkiler ve bazen özellikle kurumsal ve/veya siyasi açıklamalarda titizlikle incelenir.

- Haber retorisi: Bazen haberlerde, üslubun son derece bilgilendirici olması gerektiği hâlde, soyut zihinsel modelleri daha somut hale getirmek için anlatıdan çok edebiyata özgü retorik kullanılır. Örneğin, mültecilerin gelişinden “göç krizi” veya “göç dalgası” olarak bahsedilebilir ve bu da daha büyük bir tehdit algısı yaratır.

Kullanılan metodoloji Eleştirel Söylem Analizi olacaktır. Bu yöntem, dilin nasıl kullanıldığına dair eleştirel bir duruş sergileyen tartışmacı bir analizden oluşur. Bunu, altında yatan ideoloji ve değerleri belirlemek için metinler ve diğer söylem biçimlerini analiz ederek yapar. İnsanların söylemlerini kullanma biçimlerini analiz ederek herhangi bir kurumsal ve sosyo-tarihsel bağlamdaki çıkarları ve güç ilişkilerini ortaya çıkarmaya çalışır. Örneklemin seçildiği tarihler, İspanyol referans tabanında yer alan söylemler aracılığıyla tam da bu kurumsal ve sosyo-tarihsel bağlamları yansıtmaktadır.

Avrupa Konseyi, Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinde birkaç önemli an ya da dönüm noktasını birbirinden ayırmaktadır. Bunlardan ilki Aralık 1999, ikincisi Ekim 2005, üçüncüsü ise Haziran 2018'dir. Bu tarihler sırasıyla Helsinki Antlaşması'na, AB-Türkiye hükümetlerarası müzakerelerin başlamasına ve son olarak da tarafların birbirinden uzaklaşması karşısında müzakerelerin sona ermesine tekabül etmektedir. Bu nedenle, olayların önemi ve tüm katılım sürecindeki temsiliyetleri göz önünde bulundurularak, bu çalışmanın analizini gerçekleştirmek için bu tarihlerin denk geldiği haftalar seçilmiştir.

Bu şekilde, ulusal basın pazarında en yüksek tiraja sahip olan ve ayrıca karşıt editoryal çizgilerle özdeşleştirilen iki İspanyol gazetesi analiz edilmiştir: Yenilikçi olarak nitelendirilen El País gazetesi ile muhafazakâr olarak nitelendirilen El Mundo gazetesi.

Örneklem şu şekilde oluşturulmuştur: 10-11 Aralık 1999 haftasında yayımlanan Türkiye'nin AB'ye katılım süreciyle ilgili tüm haberler, 3 Ekim 2005 haftasında yayımlananlar ve 16 Haziran 2018 haftasında yayımlananlar.

Bu gazeteler hem basılı hem de online olarak haber yapan, ciddi ve İspanyol gazeteciliğinde uzun bir geçmişe sahip gazetelerdir. Her ikisinin de Türkiye'de muhabirleri vardır: El País'te Andrés Mourenza ve El Mundo'da Lluís Miquel Hurtado. Ayrıca uluslararası ajanslardan da haber almaktadırlar. İspanyol medya sistemi, 'Akdeniz modeli' olarak da bilinen, medyanın parti politikalarıyla bütünleşmesi, devletin medya sisteminde aktif bir rol oynaması, kültürel ve ekonomik elitlere yönelik, nispeten küçük baskı adetlerine sahip bir basın ve toplum üzerinde önemli bir etkiye sahip görsel-işitsel medya ile karakterize edilen kutuplaşmış çoğulcu model içinde yer almaktadır.

Basılı yayınların az olmasına ve görsel-işitsel medyanın baskın olmasına rağmen, bu çalışmanın geçerliliği, haber programlarında, televizyon ve radyo tartışma programlarında her gün gözden geçirilenin normalde gazetelerin ön sayfaları ve onlar tarafından yayımlanan

bilgiler olduğu gerçeğinde yatmaktadır. Medya Derneği'nin verilerine göre, 2022 yılında El País'in tirajı 56,409 (İspanya'da en çok okunan genel gazete) ve El Mundo'nun tirajı 35,794'tür.

Bunlar satılan gazetelere ilişkin rakamlar olsa da her iki gazetenin dijital izleyici kitlesi çok daha yüksektir ve Gfk Dam resmi ölçümüne göre El País'in aylık 16,28 milyon, El Mundo'nun ise 14,82 milyon tekil kullanıcısı bulunmaktadır. Hikâyeler MyNews aracı kullanılarak bulunmuştur. MyNews, 1.500'den fazla medya kuruluşundan bilgi depoladığı için İspanya'daki gazeteciler ve belgelendirme uzmanları tarafından 1996'dan beri kullanılan editoryal içeriğe sahip bir gazete kütüphanesi ya da basın veri tabanıdır. Haber arama motoru aracılığıyla, “Türkiye” ve “Avrupa Birliği” anahtar kelimeleri, o günlerin medya söylemini detaylandıran analiz birimlerini (haberleri) bulmak için yukarıda belirtilen tarihlere ve medyaya göre filtrelenmiş bir aramada kullanılmıştır.

Bu yöntemin en büyük öncülerinden biri olan Van Dijk (1996) gibi yazarlara göre, söylem ve iktidar arasında bir ilişki vardır çünkü siyaset veya medya gibi belirli söylem biçimlerine erişim başlı başına bir iktidar kaynağıdır. Son yirmi yılda, eleştirel söylem analizine yönelik medya yaklaşımları çoğalmış ve “bir yandan Körfez Savaşı ve Irak Savaşı, uyuşturucuyla savaş ve terörizm (özellikle Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terörist saldırı), diğer yandan küreselleşme, cinsiyetçilik, ırkçılık ve İslamofobi gibi” sosyal ve siyasi konuların ele alınmasında uygulanmıştır (Van Dijk, 2016: 216).

Eleştirel söylem analizi, medyanın bilgiyi nasıl inşa ettiğini ve aktardığını anlamada temel bir araçtır. Bu analizde, bilginin sunulma biçimini etkileyen hem makroyapısal hem de mikroyapısal unsurlar incelenecektir. Başlıklar, haber girişleri, haber kaynakları, olayların taraflarının değerlendirilmesi, arka plan ve bağlamsal bilgiler gibi makroyapısal unsurlar, medya söyleminin nasıl şekillendiğine dair geniş bir resim sunar. Öte yandan, sözdizimsel unsurlar, kelime seçimi ve retorik unsurlar gibi mikro yapısal unsurlar, izleyiciyi ikna etmek, bilgilendirmek veya etkilemek için kullanılan dilsel stratejileri ortaya koyar (Öksüz, O., 2008).

4.1. AB-Türkiye Helsinki Anlaşması: 10-12 Aralık 1999

Helsinki Zirvesi 13 Aralık 1999 tarihinde Türkiye'yi AB üyeliğine aday ülke statüsüne yükseltme kararı almış, bu da Ankara'nın neredeyse kırk yıldır Türk dış politikasının gündeminde olan bir talebi kabul etmesi anlamına gelmiştir. Bu karar, Türkiye ile AB üyesi ülkeler arasındaki ilişkileri, özellikle de Türkiye'nin diğer üye ülkelerle ilişkileri açısından

olumsuz etkilemiş ve Helsinki, Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olup olmadığı tartışmasına son noktayı koymuştur.

Uluslararası ilişkilerde önemli bir dönüm noktası olan AB-Türkiye Helsinki Anlaşması'na giden müzakereler 10-11 Aralık 1999 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve Türkiye'nin adaylığı 12 Aralık'ta resmen kabul edilmiştir. Bu kısım için 6-12 Aralık 1999 tarihleri arasındaki dönemin seçilmesi, İspanyol basınının belirgin bir ilgisini ortaya koyan haber miktarı ve medyada yer alma büyüklüğüne ilişkin bir ön değerlendirmeden sonra gerekçelendirilmiştir. Bu zaman aralığında El Mundo ve El País gazetelerinde yayımlanan tüm haberler incelenmiştir.

Eleştirel söylem analizinde başlıklar, söylemsel makro yapının unsurları arasında öncelikli bir konuma sahiptir. Haberin temel bağlamını şekillendirir, içeriğini sentezler ve ana temayı vurgularlar. Başlıklar genellikle ayrıntıları atlama, genelleme ve hatta gerçekliği çarpıtma yetenekleriyle karakterize edilir ve hatta mesajın alıcılarına yönelik belirli bir ideolojik yönelimi yansıtabilir (Öksüz, 2008). İncelenen dönem boyunca El País konuyla ilgili toplam 8 haber yayımlarken, El Mundo aynı konuda 5 haber yayımlamıştır.

- HABER 1. Türkiye'de idam cezası koalisyon hükümetini böldü (06/12/1999 El País)
- HABER 2. Türk Genelkurmay Başkanı'nın belagatine ve bazı açıklık işaretlerine rağmen, Kürt kültürü Türkiye'de bir tabu olmaya devam ediyor ve Kürtçe öğrenmeye çalışmak çok tehlikeli olabilir (08/12/1999 El Mundo)
- HABER 3. On Beşler Doğu'ya kapılarını açarak milenyuma veda ediyor (10/12/1999 El Mundo)
- HABER 4. Yunanistan-Türkiye anlaşmazlığı Helsinki'deki AB zirvesini tehdit etmeye devam ediyor (10/12/1999 El País)
- HABER 5. Güney Doğu Avrupa: kriz yönetiminden entegrasyona (10/12/1999. El País)
- HABER 7. On Beşler'in önerisinde Kıbrıs sorununun 2004'ten önce çözülmesi gerektiği belirtiliyor ancak Ankara bunun bağlayıcı bir son tarih olmadığı konusunda Finlandiya'dan "güvence" aldığını söylüyor (11/12/1999 El Mundo)
- HABER 8. Türkiye çok az şey istiyor (11/12/1999 El Mundo)

- HABER 9. Türkiye Başbakanı bugün Helsinki’ye gidiyor (11/12/1999. El País)
- HABER 10. Bay Pesc’in açıklamalarını bekliyorum (11/12/1999. El País)
- HABER 11: AB Türkiye’nin adaylığını kabul etti ve 50,000 kişilik bir barış gücü oluşturdu (11/12/1999. El País)
- HABER 12. Mekân ve güç... (12/12/1999. El País)
- HABER 13. Avrupalı liderler Rusya’nın gelecekteki entegrasyonuna açık kapı bırakma konusunda anlaştılar (12/12/1999 El Mundo)

Başlıklar, medya gündeminin en etkili unsurlarından biri olarak kabul edilmekte ve ilgili gazetelerin ideolojik duruşlarını yansıtarak önemli bir etki yaratmaktadır. Örneğin, “Türk Genelkurmay Başkanı’nın belagatine ve bazı açıklık işaretlerine rağmen, Kürt kültürü Türkiye’de tabu olmaya devam ediyor ve Kürtçe öğrenmeye çalışmak çok tehlikeli olabilir” (HABER 2) veya “Türkiye’nin idam cezası koalisyon hükümetini böldü” (HABER 1) haberlerinde Türkiye ile ilgili olumsuz çağrışımlar tespit edilmiştir.

Bununla birlikte, başlıklar genellikle tarafsız ve bilgilendirici bir tonda, zirvedeki duruma ya da Türkiye’nin üyeliğinin kabulünün önündeki temel engellere atıfta bulunmaktadır. “Yunanistan-Türkiye çatışması Helsinki’deki AB zirvesini hâlâ tehdit ediyor” (HABER 4) haberinde bile gazete, anlaşmanın tamamlanmasını engelleyebilecek bölgesel çatışmayı bir ‘tehdit’ olarak nitelendirerek anlaşmaya olan desteğini üstü kapalı bir şekilde göstermektedir. Ayrıca, “Güneydoğu Avrupa: kriz yönetiminden entegrasyona” (HABER 5) başlıklı haberde, farklı coğrafi gerilimlerden kaynaklanan önceki bir krizin bölgede nasıl daha barışçıl bir entegrasyon sürecine yol açtığı gösterilmektedir.

Haber vurguları sadece başlıklarla sınırlı kalmamakta, alt başlıklarda ve haber girişlerinde de vurgulanmaktadır. Örneğin, 6 Aralık 1999 tarihli El País gazetesi “AB üyeliği iç siyasete hâkim” başlığını alt başlık olarak kullanarak, müzakerelerin Türkiye’nin iç siyasi gündemi üzerindeki etkisinin altını çizmiştir. Öte yandan, 10 Aralık 2024 tarihinde El Mundo gazetesinde yer alan “On Beşler Helsinki’de milenyuma veda edecek ve nihayet kapılarını Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine ve muhtemelen Türkiye’ye açacak” başlıklı haberde “sonunda” ifadesi kullanılarak uzun zamandır beklenen bir olayın gerçekleştiği algısı yaratılmıştır.

Aynı tarihte El País, “Atina, komşusunun ‘aday’ olarak kabulü için tarih istiyor” şeklinde bir alt başlık kullandı. 11 Aralık’ta El Mundo, “Türkiye’ye AB kapısını itirazlarla açan

tarihi bir teklif” olarak tanımladığı haberinde olası anlaşmanın önemini vurgulamak için alt başlık kullanmıştır. Aynı gün El País gazetesi de “Helsinki Zirvesi Solana’yı dayatılan koşulları açıklamak üzere Ankara’ya gönderiyor” şeklinde bir alt başlık atarak AB yüksek temsilcisinin AB’nin koşullarını iletme üzere Türkiye’ye yapacağı ziyareti vurgulamasını gazetenin aşırı vurgu yaptığı şeklinde yorumlanabilir. Son olarak, 12 Aralık’ta El Mundo’nun “Helsinki Zirvesi 28 üyeli ve 500 milyon nüfuslu bir AB’nin yolunu açıyor” şeklindeki alt başlığında, Avrupa entegrasyonuna yönelik bu anlaşmaların niceliksel boyutu vurgulanmaktadır.

Haberin makro yapısının bir diğer unsuru olan girişler, konuyla ilgili en önemli bilgileri aktarır ve genelden özele doğru bir sıralama izleyerek ana olayı çerçeveler. Ancak incelenen haberlerde, metnin geri kalanından ayrı olarak 5N1K sorularına yanıt veren bir giriş bölümü bulunmamaktadır. Yalnızca az sayıdaki haberin (HABERLER 2, 6, 12 ve 9) ilk satırları girişe benzer unsurlar olarak tanımlanabilir. En yaygın olanı, haberin ardışık yapısında ikinci paragrafla ilişki ve devamlılık gösteren bir ilk paragraf bulmaktır. 5N ne, neden, nasıl, nerede, ne zaman sorularını kapsamaktadır. 1K kısmında ise kim sorusu yer almaktadır. 5N1K’e uygun sayılabilecek haberler aşağıdaki gibidir:

- HABER 2. Türkiye’deki Kürtler, silahlı isyanın lideri Abdullah Öcalan’ın tutuklanmasının ardından yaşanan görece yumuşama ve Türkiye’nin AB üyeliğinin ülkenin demokratikleşmesine yardımcı olacağı umuduyla kültürel haklarını kazanmayı umuyor.

- HABER 6. Avrupa Birliği’nin (AB) Türkiye’ye kapılarını açacak tarihi anlaşmaya varması otuz yıldan fazla sürdü ve Ankara son dakikaya kadar tereddüt etmesine ve On Beşler’in teklifine birçok itirazda bulunmasına rağmen, sonunda gece yarısı AB’nin koşullarını gönülsüzce kabul etti ve bugün itibarıyla Doğu ve Orta Avrupa’daki bir düzine ülkeye katılım adayı olarak katılacak.

- HABER 9. AB’nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) Yüksek Temsilcisi Javier Solana’nın, nam-ı diğer Bay ODGP’nin, Ankara’ya yaptığı beklenmedik ziyaretin iki amacı vardı: Türk hükümetinin kuşku ve endişelerini gidermek ve herhangi bir aday için çok özel bir diplomatik jestle anlaşmanın memnun olmadığı yönlerini sindirmesini kolaylaştırmak.

- HABER 12. Helsinki Zirvesi dün, 15 AB ortağının büyük Avrupa ailesinin geri dönülmez bir şekilde birleşmesi yönünde oybirliğiyle verdikleri taahhülle sona erdi. Şimdilik 13 aday ülke var: Doğu ve Orta Avrupa’dan 12 ülke ve Türkiye. Ancak Birlik burada durmak

istemiyor. Helsinki’de neredeyse tüm devlet ve hükümet başkanları, Rusya’nın katılımını beklerken kapının açık kalması gerektiği konusunda hemfikirdi.

Türkiye’deki Kürtlerin haklarına ilişkin HABER 2 haricindeki yayınlar, Avrasya ülkesinin Avrupa bloğuna katılım sürecini başlatmak üzere AB ile Türkiye arasında varılan anlaşmanın yönlerini, ele alınan farklı sorunları ve çözümleri ele almaktadır (6, 9 ve 12. HABERLER). Bu yayınların hepsi kalite standartlarını karşılamaktadır ve ne sansasyonel ne de önyargılıdır.

Medya söyleminin makro yapısının bir diğer önemli bileşeni de haber kaynaklarıdır. Söz konusu konuyla ilgili kaynaklar incelendiğinde, her iki gazetenin de ağırlıklı olarak gazetecilerin hem olgusal hem de yorumlayıcı bilgiler içeren analizlerine yer verdiği görülmektedir. Bu gazeteciler haberlerini yayımlamak için sadece belirli bir kaynağa dayanmadan, bunun yerine hem Türk hem de Avrupalı siyasetçi ve diplomatların basın toplantılarında yaptıkları açıklamalara dayanarak hazırlamaktadır.

Örneğin, 1, 6 ve 12 numaralı haberler gibi bazı örneklerde, gazetecinin Helsinki Antlaşması’nın imzalandığı dönemde Türkiye Başbakanı olarak görev yapan Bülent Ecevit, İsveç Dışişleri Bakanı Ana Anna Lindh, dönemin Yunanistan Başbakanı Costas Simitis ve Avrupa Komisyonu’nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Gunther Verheugen gibi önde gelen isimlerin tanıklıklarını nasıl topladığı göze çarpmaktadır (HABER 6). Genel olarak, buradaki ortak nokta, her iki taraftaki aktörlerin kamuoyuna yaptıkları açıklamalardır ve bu da olayların nispeten tarafsız bir şekilde anlatılmasına katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak, gazeteci bu açıklamaları kendi analitik perspektifinden kişisel yorumlarla harmanlayarak olayları bir bağlama oturtmaktadır.

Ancak örneğin 3, 4, 5, 10 ve 13 numaralı haberlerde herhangi bir açıklama veya başka bir kaynağa yer verilmemekte, bunun yerine gazeteci uluslararası bir analist olarak olayların gidişatını yorumlamaktadır ki bu da Türk halkının düşünce ve çıkarlarını irdelemeden sadece Avrupalı bir perspektif sunulduğu için önyargıya yol açabilmektedir. Bu eğilim, çalışmada yer alan başyazı ve köşe yazılarına da yansımıştır (HABER 7 ve 11).

HABER 8 özelinde hem Türk hem de AB diplomatik ve hükümet kaynaklarının yanı sıra Beyaz Saray gibi ABD kaynaklarından da bilgi edinilmiştir. Söz konusu aktörler arasında Bülent Ecevit, Javier Solana (AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi), Süleyman Demirel (dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı), İsmail Cem (dönemin Türkiye Dışişleri

Bakanı), Michael Hammer (dönemin Beyaz Saray Sözcüsü) ve Bill Clinton (dönemin ABD Başkanı) bulunmaktadır.

Kaynakların açıkça uygunsuz kullanıldığı tek yazılı haber örneği, El Mundo tarafından Türkiye’deki Kürtlerle ilgili olarak verilen ve İstanbul Kürt Enstitüsü Müdürü Hasan Kaya ile Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı Başkanı Celal Baykara’dan alıntı yapılan haberdır. Bu kaynakların “Kürtçe yazmak ya da Kürtçe öğretmek istemek bizi terörist yapar” gibi ifadeler kullanması, kaynakların ele alınışında objektifliğin ve yeterli kontrastın olmadığını göstermektedir. Gazetecilik perspektifinden bakıldığında, gazetecinin veriler veya başka kaynaklar aracılığıyla bir karşı görüş sunmadan bu ifadeye yer vermesi kabul edilemez.

Sözdizimsel analiz, eleştirel söylem analizinin mikro yapısında yer alan bir bileşeni oluşturmaktadır. İncelenen söylemde kullanılan cümleler incelendiğinde, yan önermeleri de içeren bileşik ve karmaşık cümlelerin kullanımı göze çarpmaktadır. Örneğin, sırasıyla sonuç, neden ve bağıntı ilişkilerini ifade etmek için “Ancak”, “Buna rağmen” ve “Böylece” gibi bağlaçların ve zamansal işaretleyicilerin kullanıldığı görülmektedir. HABER 3’te şu örneği görüyoruz: “Üyelik başvurusunu Birliğe kabul ettirmek için 36 yıldır uğraşan Ankara, bu kez başarılı olabilir. Ancak önce Yunanistan engelini aşması gerekecek”. HABER 1’de: “AB ortaklarının çoğu Türkiye’ye adaylık statüsü verilmesinden yana olsa da katılım müzakerelerine başlamak için Türkiye’nin yerine getirmesi gereken somut koşullar konusunda hâlâ bir fikir birliği yok”. Yine HABER 7’de: “Avrupa Birliği’nin (AB) Türkiye’ye kapılarını açmak için tarihi bir anlaşmaya varması otuz yıldan fazla sürdü ve Ankara son dakikaya kadar tereddüt etmesine ve On Beşler’in teklifine çok sayıda itirazda bulunmasına rağmen, nihayet gece yarısı AB’nin koşullarını gönülsüzce kabul etti ve bugün itibarıyla Doğu ve Orta Avrupa’daki bir düzine ülkeye katılım adayı olarak katılacak.” İncelenen haberler boyunca, bir çelişkiye ya da önceki fikri değiştiren bir nüansa işaret etmek için kullanılan bu tür karşıtlık ya da zıtlıkların düzinelerce örneği bulunmaktadır. Bu anlamda ESA’da, katılım sürecinde Türkiye’nin attığı adımlar yumuşatılmaya ya da hafife alınmamaya çalışıldığından, sonuçları minimize etme ya da kategorik olumlamaları sorgulama işlevine sahiptirler.

HABER 1: “AB’ye katılım Türkiye’nin iç siyasetine damgasını vurdu”, HABER 13: “Türkiye aday ülke olarak tanındı” ve HABER 11: “Teklife Ankara’daki hükümete güçlü koşullar ve Yunanistan’a tavizler eşlik etti” örneklerinde olduğu gibi edilgen çatı kullanımı da dikkat çekicidir. Bu örneklerde edilgenlik daha çok eylemleri kişisizleştirmek için kullanılmakta ve sonu öngörülemeyen açık uçlu bir sürecin söz konusu olduğu diplomatik ve

siyasi bağlamlarda sorumluluğun sonuçlarını yumuşatmak amacıyla dikkatler sorumlu aktörlerden ziyade sonuçlara odaklanmaktadır.

Buna ek olarak, edilgen çatı sahnedeki çeşitli siyasi aktörlerin eylemlerini vurgulamak için sıklıkla kullanılmaktadır ancak birçok durumda Türkiye cümlelerin öznesi olarak değil, özellikle Yunanistan’a karşı olmak üzere belirli çatışmalarda sınırlı eylem kapasitesini yansıtan bir tamamlayıcı olarak görünmektedir. Yunanistan’ın Türkiye’nin adaylığı üzerindeki vetosunu kaldırmak için dayattığı koşulları tanımlamak için şartlı cümleler de kullanılmaktadır: “2003’ten itibaren yeni ortakları kabul etmeye hazırlanmayı taahhüt edecekler” ya da “2003’ten itibaren barış gücü onların siyasi sorumluluğu altında olacak”. Gelecek zamanın alışlagelmiş kullanımıyla, medya gelecekteki belirli olayların zaten belirlenmiş olduğunu öne sürerek kamusal tartışmayı etkilemekte ve böylece diğer tarafın (Türkiye) bu önerilen gelecekleri sorgulama yeteneğini sınırlamaktadır.

Öte yandan, geçmiş zaman kipinin, özellikle de geçmiş eylemler dizisini bilgilendirici bir tonla tanımlamak için ağırlıklı olarak kullanılması, anlatı ve sıralı bir üslup yoluyla nesnellığe yönelik bir eğilimi yansıtmaktadır.

Sözcük seçimi de medyanın ideolojik duruşunun önemli bir göstergesidir. Helsinki Antlaşması ve katılım anlaşması bağlamında, El País’in 6 Aralık tarihli yayınlarında Türkiye’ye atfen “-mış gibi yapıyor” gibi ifadeler kullanılırken, “Türkiye’nin 1 numaralı halk düşmanını idam edin” (PKK liderine atfen), “Tarihi yaralar açık kalıyor” (Yunanistan ve Türkiye’ye atfen) ve “tarihi düşmanlar” (Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri tanımlamak için) gibi ifadeler kullanılmıştır. Türkiye’deki durumu tanımlamak için “solmuş coşku” ve yine Türkiye’ye atfen “Demokratikleşme için yol haritası” gibi ifadeler de kullanılmaktadır. Mundo ve El País gazetelerinde 11 ve 12 Aralık tarihlerinde yayımlanan diğer haberlerde de yer alan bu nitelermeler, jeopolitik ve uluslararası ilişkiler dilinin karakteristik özelliği olan kavgacı bir tona işaret etmektedir.

El Mundo’nun Kürtlerin durumuna ilişkin 8 Aralık tarihli haberinde “umutlar”, “devrim”, “durumun kırılabilirliği” ve “iyi günler” gibi duygusal ifadeler öne çıkarılmaktadır. Ayrıca, Hasan Kaya’ya atfedilen “Türkiye’nin Kürtleri kültürel haklarını kazanmayı umuyor” ve “Bu küçük bir devrim” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Ancak rapor, “Kürtçe yazmak ya da Kürtçe eğitim vermek istemek bizi terörist yapar” gibi gazetecilik kalitesi ve tarafsızlık standartlarından uzak, kontrasttan yoksun bir ifadeyle son bulmaktadır. El Mundo’nun 10 Aralık tarihli haberinde, Avrupalı liderlerin Helsinki’ye olası bir Yunan vetosundan “korkarak”

gittikleri belirtilerek, bundan kaçınmak ve böylece Türkiye'yi kabul etmek istedikleri ima ediliyor.

El País tarafından 10 Aralık'ta yayımlanan bir köşe yazısında, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'dan çekilmesinin ardından ortaya çıkan durumu tanımlamak için "İstikrar boşluğu" ve Türkiye'nin güneydoğu Avrupa'da istikrara olumlu katkıda bulunabileceğini öne süren "Türkiye, Avrupa'nın kaderini kendi lehine değiştirebilir" gibi ifadeler kullanılmıştır. Ayrıca, Türkiye bir 'Avrupa gücü' olarak nitelendirilmektedir ki bu da entegrasyon açısından olumlu olmakla birlikte, Avrupa'nın diğer bölgeler üzerindeki kültürel, sosyal ve dini üstünlüğünü ima edebilecek bir Avrupalılaşmayı akla getirmesi açısından yanıltıcı olabilir. Çalışmada ayrıca diğer Avrupa ülkelerinin Türkiye ve Balkan ülkelerinin entegrasyonuna ilişkin olumsuz görüşlerine de yer verilmektedir.

Türkiye'den bazen 'Türkler' olarak bahsedilmektedir ki bu uygunsuz bir ifadedir çünkü bu halklar arasında değil, diplomatik temsilciler ve hükümetler arasında yapılan uluslararası bir müzakeredir. Yine El País'te yer alan bir başka görüş yazısı da Türkiye'ye karşı olumsuz bir tavır takınarak AB'yi taleplerini sürdürmeye ve kararlı bir duruş sergilemeye çağırılmaktadır. Yazar yazısını "Türkiye şimdiye kadar kendisini başka hiçbir şeye layık görmedi" şeklinde açık bir ifadeyle bitirmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin kabulünün metinde yapılan resmî bir değişiklikten sonra gerçekleştiği ve bunun da Türkiye'nin istekli olmadığına işaret ettiği vurgulanmaktadır. Buna rağmen, AB anlaşması 'büyük bir başarı' olarak tanımlanmakta ve Avrupa'dan seçici bir tonla 'Avrupa kulübü' olarak bahsedilmektedir.

Retorik analizi, söylem mikro yapısının son bileşenini temsil etmektedir. Bu analizde fotoğrafların seçimi, tırnak işareti kullanımı ve sayısal verilerin eklenmesi gibi unsurlar haberin güvenilirliği, inanılabilirliği ve etkisinin inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle tırnak işaretleri, ilgili çeşitli aktörlerin ideolojik konumlarını ifade etmek için bir araç işlevi görmektedir. Bu tırnak işaretinin metne dahil edilme şekli ve atıfta bulunulup bulunulmaması, söyleme belirli yan anlamlar yükleyebilmektedir. Örneğin, "Türkiye AB'ye girmese bile geride kalmayacak" (İsmail Cem'e atfen) ve "Tarihi yaralar hâlâ açık" (Ecevit'e atfen) gibi alıntılar, söz konusu kişilerin ideolojik bakış açılarını ortaya koymakta ve haberin retorik içeriğinin zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır. Sonraki iki bölümün (2005 ve 2016) aksine bu bölüm için fotoğraf elde edilememiştir, bu nedenle bu unsur çalışmanın sonraki iki aşamasında analiz edilmiştir.

Analiz edilen haberlerin hiçbirinin önceden bir bağlama sahip olmadığını belirtmek önemlidir. Diğer bir deyişle, bu haberlerin hepsi müzakerelerin başladığı günlerde gerçekleşen diplomatik görüşmeler gibi belirli eylemleri aktarmakta ancak Ankara Anlaşması gibi hususları detaylandırmamakta ya da AB-Türkiye ilişkilerinin zaman içindeki tarihsel analizine yer vermemektedir.

4.2. AB-Türkiye hükümetlerarası müzakerelerin başlaması: 3 Ekim 2005

3 Ekim 2005 tarihinde AB, Türkiye'nin reformlarda kaydettiği önemli ilerlemeyi ve 1993 yılında oluşturulan Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığını kabul ederek Türkiye ile katılım müzakerelerini başlatmayı resmen kabul etti. Ancak Türkiye için tam üyelik yerine 'imtiyazlı ortaklık' öneren Avusturya'nın muhalefeti nedeniyle üye ülke dışişleri bakanlarının şartlar üzerinde uzlaşmaya varması 30 saatten fazla sürdü.

Oybirliğiyle onaylanması gereken müzakere çerçevesi, Türkiye'nin katılımının AB'nin hazmetme kapasitesini aşmamasını ve genişleme maliyetlerinin adil bir şekilde paylaşılmasını öngörüyordu. Müzakereler, Türkiye'nin kurumsal istikrar, piyasa ekonomisi, iyi komşuluk ve anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü, Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümüne destek ve AB üyesi ülkelerle ikili ilişkilerin normalleştirilmesi gibi bir dizi şartı yerine getirmesine bağlı olacaktı.

Buna ek olarak, AB'nin temel ilkelerinin ciddi bir şekilde ihlal edilmesi hâlinde Komisyon'un müzakerelerin askıya alınmasını tavsiye etmesine olanak tanıyan özel bir madde de eklenmiştir. Türkiye'nin katılımı hedef olmakla birlikte, süreç açık uçludur ve nihai sonucu garanti edilmemektedir.

AB için bir dönüm noktası olarak kabul edilen bu gelişme İspanyol basınında geniş yer bulmuştur. Bu araştırmanın amaçları doğrultusunda, 30 Eylül ve 6 Ekim 2005 tarihleri arasında El País ve El Mundo gazetelerinde çıkan konuyla ilgili tüm haberler seçilmiştir. Başka bir deyişle, Çerçeve Müzakere Belgesi'nin imzalandığı gün ile üç gün öncesi ve sonrasını kapsamaktadır. Amaç, İspanyol basınının olaydan önceki günleri nasıl sunduğunu ve olayı izleyen günlerdeki takibi yakalamaktır. İncelenen dönem boyunca, konunun her iki gazete için de büyük önem taşıdığı ve uluslararası bölümde neredeyse her gün önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Hatta El País, 4 Ekim'de konuyu ilk sayfasına taşımış ve o günkü baskısının ilk

sayfasının altında bir yer ayırmıştır. Toplamda 21 haber yayımlanmış olup, bunların 17'si El País ve 5'i El Mundo tarafından yayımlanmıştır.

Yayımların başlıkları normalde okuyucuya olayın bir “ilk değerlendirmesini” sunmakta ve sonraki okumalarında onlara rehberlik etmektedir. Dahası, İspanyol gazetecilik yazım geleneğinde, haberin alt başlığı da başlık kadar, hatta ondan daha önemlidir. Haber parçalarının alt başlığı, başlık kadar ilgili görülme de ya onu anlamaya ya da haberin bağlamına oturtmaya yardımcı olan ya da ona daha fazla bilgi ekleyen, başlığı tamamlayıcı bilgiler sağlar. Çalışma dönemi boyunca incelenen yayınların başlık ve alt başlıkları aşağıdaki gibidir:

- HABER 14. Avusturya, Türkiye ile AB üyelik müzakerelerini bloke etti
/ Viyana, AB'nin taleplerini yerine getirmemesi karşısında Ankara'ya “imtiyazlı ortak” statüsü verilmesinde ısrar ediyor (30/09/2005 El Mundo).
- HABER 15. Villepin Ankara'nın Kıbrıs'ı tanıması gerektiğinde ısrar ediyor (30/09/2005 El Mundo).
- HABER 16. Avusturya, Türkiye ile AB müzakerelerine başlama anlaşmasını engelliyor / İngiltere Dönem Başkanlığı pazar günü için bakanları olağanüstü toplantıya çağırıyor (30/09/2005 El País).
- HABER 17. Türk Hükümeti Görüşmeleri Ertelemeyi Düşünüyor (30/09/2024 El País)
- HABER 18. Avrupa Birliği'nin Türkiye konusundaki siyasi çıkmazı kötüleşiyor / Londra bugün acil bir dışişleri bakanları toplantısıyla krizi aşmaya çalışıyor (02 /10/ 2005 El País)
- HABER 19. Türkiye'nin Başı (02/10/2005 El País)
- HABER 20. AB bugün Türkiye'nin çıkışı için “son çare” arayacak / Avusturya'nın Ankara ile yarın yapılması planlanan katılım müzakerelerini bloke etmesi Brüksel'de kriz yaratma tehlikesi oluşturuyor (02/10/2005 El Mundo)
- HABER 21. Başka bir Avrupa'da başka bir Türkiye (03/10/2005 El País)
- HABER 22. Milliyetçiler ve komünistler Ankara'da AB'ye karşı yürüyor (03/10/2005 El País)

- HABER 23 Avusturya AB'nin Türkiye ile katılım müzakerelerine başlamasını yine engelliyor / AB-25, Viyana'yı vetosunu geri çekmeye ikna etmek için son bir girişimde bulunmak üzere bugün toplanıyor (03/10/2005 El País)
- HABER 24. Türkiye, AB'nin güvenilirliğini yitirdiği bir ortamda katılım müzakerelerine başlıyor (04/10/2005 El Mundo)
- HABER 25. Esaslar (04/10/2005 El País)
- HABER 26. Washington, Erdoğan ile müzakerelere yardımcı oldu (04/10/2005 El País)
- HABER 27. Ankara tam üye olmak için yıllar sürecektir bir değişimle karşı karşıya / Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, "Ülkemin büyük stratejik önemi var" dedi (04/10/2005 El País)
- HABER 28. Hedef Türkiye (04/10/2005 El País)
- HABER 29 Avusturya ve "Türk korkusu" (04/10/2005 El País)
- HABER 30 AB ve Türkiye katılım müzakerelerini sürdürüyor / AB-25, Müslüman ülkenin gelecekteki katılım koşulları üzerinde anlaştı (04/10/2005 El País)
- HABER 31. AB, Türkiye'nin üyeliğine ilişkin anlaşmanın ardından rahatladı / Barroso, katılımın "ne garanti ne de otomatik" olduğu konusunda uyardı (05/10/2005 El Mundo)
- HABER 32. Viyana Kapıları (05/10/2005 El País)
- HABER 33. Erdoğan AB'nin Türkiye için en iyi yol olduğunu teyit etti / Türk Başbakanı ülkesinde demokrasi ve kalkınmayı pekiştirmeyi arzuluyor (05/10/2005 El País)
- HABER 34. AB liderleri Türkiye ile müzakerelerin başlamasını coşkusuz karşılıyor / Avrupalı sosyalistler Ankara hükümetinden Türkiye'nin Kıbrıs'ı bir an önce tanımasını talep ediyor (05/10/2005 El País)

- HABER. 35 AB, Türk mevzuatını derinlemesine incelemek üzere Türkiye'ye komisyonlar gönderecek / 35 müzakere başlığının her biri oybirliğiyle sonuçlandırılmalı (06/10/2005 El País)

El Mundo'nun başlıkları incelendiğinde, ana olayın Türkiye'nin üyeliği ihtimalinin AB içinde yarattığı zorluklar olduğu görülmektedir. Nitekim bunu "AB bugün Türkiye'nin çıkışı için 'son çare' arayacak" başlıklı 20 HABERİNDE "Avusturya'nın Ankara ile yarın yapılması planlanan katılım müzakerelerini bloke etmesi Brüksel'de kriz yaratma tehdidi oluşturuyor" alt başlığıyla birlikte görüyoruz. Ayrıca bu olayı AB'nin kendi kredibilitesindeki düşüşle de ilişkilendiren HABER 24'te: "Türkiye, AB'nin kredibilitesini kaybettiği bir zeminde katılım müzakerelerine başlıyor". Bu gazetenin başlıkları aynı zamanda Türkiye'nin katılım için talep ettiği koşullara da odaklanmaktadır: HABER 15 başlığında olduğu gibi: "Villepin Ankara'nın Kıbrıs'ı tanıması gerektiğinde ısrar ediyor" ve HABER 14 alt başlıklarında olduğu gibi:

"Viyana, AB'nin taleplerini karşılamaması karşısında Ankara'ya 'imtiyazlı ortak' statüsü verilmesinde ısrar ediyor" ve HABER 31'de olduğu gibi: "Barroso katılımın 'ne garanti ne de otomatik' olduğu konusunda uyardı."

Bu tür başlıklar, Türkiye'nin AB'ye katılımı için yürütülen müzakerelerin yarattığı zorlukları vurgulamaları ancak Türkiye'nin katılımının olumlu yönlerinden bahsetmemeleri nedeniyle olumsuz bir çağrışım yapabilir. Dolayısıyla okuyucu, katılımın karmaşık, sorunlu, travmatik, vb. olduğu mesajını alabilir ve bu yeni üyeye yönelik olumlu eğilimini kırabilir.

El País gazetesinde ise başlıklar daha çeşitlidir ve HABER 30'un alt başlığında Türkiye'deki çoğunluk dinine yapılan bir ima vurgulanmaktadır: "AB-25, Müslüman ülkenin gelecekteki katılım koşulları üzerinde anlaştı". Anayasasına göre tıpkı İspanya gibi laik bir ülke olan Türkiye'ye "Müslüman ülke" demek, okuyucu kitlesinin yanlış yorumlamasına yol açabilir. Toplumsal özelliklere atıfta bulunduğu için "Müslüman çoğunluklu ülke" ifadesi daha doğru olabilirdi ancak HABER 30'un alt başlığında bu ifadeye yer verildiği şekliyle Türkiye'nin devletinin ya da yönetim biçiminin bir dini olduğu anlaşıyor.

Her halükârda, geri kalan başlıklar ve alt başlıklar daha çok Türkiye'nin Avusturya tarafından maruz kaldığı ablukalara odaklanıyor (HABER 16 ve HABER 23). Ayrıca, Avrupa'nın diğer kültürleri ve dinleri de kapsayacak şekilde genişlemesinin olumlu yönlerini vurgulayarak, katılımın gelecekteki olasılıklarına odaklanıyorlar (HABER 21, 25, 27, 28, 33).

El País'in başlıklarında nispeten katılım yanlısı bir duruşun görülebileceği bir başka yol da HABER 19: "Türkiye'nin başı" ve HABER 26: "Washington Erdoğan'la müzakerelerde yardımcı oldu". HABER 19, Türkiye'nin günah keçisi olarak kullanılmasını eleştirmektedir çünkü AB, üyeliğinin önündeki engeller için Türkiye'yi suçlama eğilimindedir. Oysa bu engeller Türkiye'den değil AB'den kaynaklanmaktadır. Washington'un desteğinden bahseden 26 numaralı HABER, ABD gibi önemli bir uluslararası otoriteye hitap etme ve onu onaylama stratejileri olarak işlev görerek okuyucunun anlaşmanın meşruiyetine ilişkin algısını etkileyebilir.

Haber girişlerine gelince, bir önceki bölümde (Helsinki Anlaşması haberleri) belirtildiği gibi, tüm haberlerde bunlara rastlamak o kadar yaygın değildir. Aslında, alt başlıklar çok daha yaygındır. Ancak, El País tarafından yayımlanan ve gazetenin sayfa ve bölüm düzeni açısından en uzun ve ilgili haberlerde bulunmaktadır. Bunların çoğu müzakerelerle ilgili aksiliklerle ilgilidir, örneğin HABER 16'da olduğu gibi: "Avusturya dün, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile 3 Ekim Pazartesi günü başlaması gereken katılım müzakerelerinin başlaması için gerekli olan müzakere çerçevesi üzerinde bir anlaşmaya varılmasını engelledi. Çünkü büyükelçiler toplantısında Avusturya, Ankara ile ilişkilerin tam üyeliği değil 'imtiyazlı ortaklığı' hedeflemesini önererek müzakere çerçevesi metninde önemli bir değişiklik yapılmasını talep etti.

Bu yeni kriz karşısında İngiltere dönem başkanlığı Pazar günü için dışişleri bakanlarını olağanüstü toplantıya çağırdı."; HABER 18: "Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı taahhütlerini yerine getirmekte karşılaştığı ciddi güçlükler, AB yapısında süregelen bozulmanın son halkasını oluşturuyor. Fransa ve Hollanda'nın anayasaya hayır demesi ve 2007-2013 bütçe senaryolarının yazdan önce onaylanamamasının ardından, AB-25 şimdi de Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinin başlatılması için bir format üzerinde anlaşmaya varamıyor. Avusturya, Türkiye'yi Avrupa kulübünün bir üyesi olarak görmek istemiyor ve sadece 'imtiyazlı ortaklık' müzakerelerinde ısrar ediyor" ve HABER 23: "25 ülkenin dışişleri bakanları dün Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerine başlama girişimlerinde yine başarısız oldular. Saat

12.45'te yaklaşık altı saat süren toplantıların ardından İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw ve Genişlemeden Sorumlu Komisyon Üyesi Olli Rehn, Avusturya Dışişleri Bakanı Ursula Plassnik'i anlaşma üzerindeki vetosunu kaldırmaya ikna edemedi. Bakanlar Konseyi, bir anlaşmaya varmak için zamana karşı umutsuz bir girişim olarak bugün sabah 9.30'da toplandı".

HABER 27 ise dinamik ve okuyucuya anlaşmanın imzalandığı o gecenin duygularını göstermeye çalışmaktadır:

“AB tarihinin en heyecanlı günlerinden biri dün gece yarısı, Türkiye’nin Birliğe entegrasyon sürecini başlatacak olan Türk heyetinin Lüksemburg’a vardığının duyurulmasıyla sona erdi. Türkiye için bu, 42 yıl önce ortaklık anlaşmasıyla başlayan bir sürecin doruk noktasıydı. Önümüzde zorlu ve engebeli bir yol var ve sonuç alınacağına dair hiçbir garanti yok. Bu büyük zorluklar, Ankara’da Türkiye’nin yerinin AB olduğunu söyleyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ı yıldırmıyor.”

HABER 30’un açılış satırı da benzer şekilde, anlaşmanın zorluğunu ve aşırı uçlarda imzalandığını bir kez daha vurgulamaktadır. Helsinki Anlaşması’nda olduğu gibi yine tarihi bir anlaşma olarak tanımlanıyor ve “AB’nin kapıları” gibi metaforlar kullanılarak Avusturya engelleyici olarak tanımlanmaktadır.

“Avrupa Birliği dün tarihi bir anlaşmayla Türkiye’nin gelecekteki üyeliğini memnuniyetle karşılamak üzere kapılarını açtı. Lüksemburg’da toplanan Birlik Konseyi, pozisyonlarını birleştirmeyi ve dün gece Ankara’daki yetkililer tarafından kabul edilen yeni bir müzakere çerçevesi üzerinde anlaşmayı başardı. Engelleyici tutumunu sürdüren Avusturya nihayet Türkiye ile tam üye olarak müzakerelere başlamayı kabul etti ve bu müzakerelerin gece yarısı başlaması bekleniyordu. İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw son iki gün içinde Avusturyalı mevkidaşı Ursula Plassnik ile çok sayıda görüşme yaptı ve Türk Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile sürekli temas halindeydi.”

Her halükârda El País, HABER 33’te de görülebileceği gibi, bu olayı Türkiye için çok faydalı bir şey olarak başlığına taşıyor:

“Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan dün yaptığı açıklamada, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerinin başlamasının, ülkede demokrasi ve kalkınmayı pekiştirmek için ‘büyük bir savaşın’ başlangıcı olduğunu söyledi. Erdoğan, “AB’nin küresel bir güç olma arzusu Türkiye ile güçleniyor” dedi. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası dün üst üste ikinci gün yükseldi ve Türk lirası dolar karşısında değer kazandı.”

Her ne kadar HABER 34’ün ilk paragrafında bu durum, Türkiye’nin halihazırda “bitmemiş işleri konusunda ciddi uyarılara” maruz kaldığı konusunda “rahatlatılmaya” çalışılan diğer taraf, yani AB için o kadar da faydalı bir gelişme olarak sunulmasa da:

“Üst düzey Avrupalı liderler dün, pazartesi günü Lüksemburg Konseyi’nde kararlaştırılan Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerinin başlatılması konusunda ölçülü bir coşku ifade ettiler. Müslüman dünyası ile Batı kültürü arasında bu tarihi köprünün kurulmasına yönelik coşku ifadelerine, bazı durumlarda Türkiye’ye Birliğe tam üye olarak katılma konusunda yarım kalan işleriyle ilgili ciddi uyarılar da eşlik etti. Hırvatistan ile müzakerelerin başlatılması yönündeki anlaşma da önde gelen liderler tarafından onaylandı’.

Haber kaynakları arasında gazetelerin kendi muhabirleri, Türk siyasetçiler, AB siyasetçileri ve diplomatlar yer almaktadır. Örneğin, HABER 14’te gazeteci ana kaynaktır ve diplomatik çatışmanın her iki tarafından gelen açıklamalara yer verir: Bir yanda Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, diğer yanda Avusturya Şansölyesi Wolfgang Schüssel. Benzer durumlar, gazetecinin analizini İspanya’nın Avrupa İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Alberto Navarro ve Avustralya Başbakanı Ursula Plassnik’in açıklamalarıyla tamamladığı HABER 17, HABER 22 ve HABER 23’te de yer almaktadır. Birçok durumda, Avrupalı ve Türk liderlerin açıklamaları, kendi ülkelerindeki basın toplantıları veya medyaya verdikleri ifadeler gibi kanallardan alınmıştır.

Bazı durumlarda ise kaynak olarak görünen sadece gazetecidir. Gazetecinin konuyu bilen bir muhabir olduğu varsayılmıştır ve bu nedenle anlattıklarını destekleyecek herhangi bir açıklama ya da başka bir rapora atıfta bulunulmamıştır. Bu durum HABER 19 (köşe yazısı), HABER 21, HABER 25, HABER 28 (köşe yazısı), HABER 29 ve HABER 32’de (görüş) görülmektedir. Bunların hepsi İspanyol medyasına mensup gazetecilerdir ve sadece 27 numaralı HABER’de kaynak, İspanyol gazetecinin yanı sıra, Türk halkının AB’nin kendilerini aldatacağına inandığı argümanını savunan Türk gazeteci Hakan Çelik’tir.

Öte yandan, anonim veya kimliği belirsiz kaynakların kullanımı da yaygındır. Örneğin, HABER 16’da gazeteci, Avusturya’nın sert tutumunu bölgesel seçimlerin yakınlığına bağlayan anonim diplomatik kaynaklardan alıntı yaparak hikâyesini oluşturmaktadır. Ayrıca, müzakere çerçevesinin zaten yeterince sert olduğunu, hatta İspanya ve Portekiz’inkinden daha sert olduğunu savunan başka bir isimsiz diplomatik kaynaktan alıntı yapmaktadır. Son olarak, sözde kaynaklarını belirtmesine rağmen isim ya da pozisyonları belirtilmeyen ‘diğer AB kaynaklarından’ bahsetmektedir. Gazetecinin amacı Avusturya’nın Türkiye’nin üyeliğine ‘Hayır’ demesinin gayriresmi nedenlerine ışık tutmaktır.

Gazeteci Ankara'daki kimliği belirsiz kaynaklardan bahsetmektedir ancak bu tür kaynak atıfları Avrupa tarafında da görülmektedir: “Bir AB diplomatik kaynağı Avusturya'nın önerisini gerçeküstü olarak nitelendirdi”.

HABER 20'de kimliği belirsiz kaynaklar yine Türkiye'nin yanında yer almaktadır çünkü AB, Türkiye'yi maruz bıraktığı uzun sürecin ardından üyeliği kabul etmezse “AB'nin güvenilirliği tehlikeye girecek”tir. Aynı şekilde, HABER 30'da gazeteci, kimliği belirsiz bir başka İngiliz kaynak aracılığıyla, dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Jack Straw'un “katılım” anlaşmasını imzalaması için ABD'den güçlü baskı gördüğünü” iddia etmektedir. HABER 35 çeşitli vesilelerle anonim kaynaklar kullanmaktadır. Örneğin, Brüksel'de “en az sorunlu fasıllar üzerinde” müzakerelere başlayacaklarını kabul eden diplomatik bir kaynaktan bahsetmektedir. Sadece kimliği değil nereden geldiği de belirtilmeyen bir başka kaynak ise “önce belirli fasılların müzakere edileceğini” belirtmektedir. Son olarak, ismini vermeyen bir başka AB kaynağı, Türkiye'nin girişinin Avrupa kurumlarını ve Avrupa ekonomisini sekteye uğratmaması için Avusturya tarafından öne sürülen hazmetme kapasitesi koşulunun “ölçülmesi zor ve çok az ilgili” olduğu eleştirisinde bulunmaktadır.

Belgesel kaynaklar yaygın değildir, çoğunlukla kişisel kaynaklar kullanılmaktadır. Gazetecinin bu tür kaynaklara başvurduğu birkaç durumda, bunlar Valeurs Actuelles dergisinin Fransız halkının çoğunluğunun üyeliğe karşı olduğunu gösteren anketi (HABER 15) veya Aralık 2004 tarihli Brüksel Konseyi'nin Türkiye'nin adaylık statüsü için gerekli koşulları yerine getirdiğini belirten tutanakları (HABER 16 ve HABER 30) gibi anketlerdir.

Sadece bir haberde işveren temsilcileri, ekonomi veya sendika kurumları kaynak olarak kullanılmıştır: HABER 30'da Avrupa İşverenler Federasyonu ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'ndan bahsedilmektedir.

Her ikisi de ülkeden gelen HABER 33 ve HABER 34'ün sadece bir tarafın ya da diğerrinin açıklamalarını içermesi dikkat çekicidir. HABER 33'te gazeteci, Türkiye'nin AB'ye katılmak için gerçekleştirdiği reformların bir meydan okuma olduğuna dair bir haberde Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'den bahsetmektedir ve Erdoğan'ın niyetine rağmen bunların Türkiye'nin sosyal gerçekliğine yansımadığını ima etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin AB üyesi olarak akredite edilmesi hâlinde elde edeceği ekonomik faydalardan da söz etmektedir.

HABER 34'ün kaynakları Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Almanya Şansölyesi Gerhard Schröder, İtalya Hükümet Başkanı Silvio Berlusconi, Avrupa Parlamentosu Başkanı

Josep Borrell, Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grup lideri Martin Schulz, José Manuel Durão Barroso, Avrupa Komisyonu Başkanı; Ernest-Antoine Seillière, Avrupa İşverenler Federasyonu Başkanı; Wilfried Martens, Avrupa Halk Partisi Başkanı; ve Hannes Swoboda, Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grup Başkan Yardımcısıdır. Bu HABER, AB liderleri ve yetkililerinin müzakerelerin başlangıcına ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Haber ağırlıklı olarak gazetecinin topladığı kaynaklardan doğrudan alıntılardan oluşmaktadır.

Kaynaklar açısından Avrupa tarafı için oldukça ‘demokratik’ olduğu söylenebilir ama Türk tarafını bu kadar çok kaynakla (nitelik ve nicelik olarak) yansıtan bir haber yoktur. Yine de gazetecinin yanı sıra, Türkiye’nin pozisyonunu destekleyen sadece iki Türk kaynağın bu yazıda yer alması, Türkiye’nin “daha iyi bir imaja” sahip olmasına katkıda bulunmaktadır.

Metinler genellikle karmaşık, eşgüdümlü cümleler içermektedir. “Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül dün müzakerelerin planlandığı gibi 3 Ekim Pazartesi günü başlamama ihtimalini kabul etti” (HABER 14) veya “Avusturya’nın Ankara ile yarın başlaması planlanan katılım müzakerelerini bloke etme kararının ardından...” (HABER 20) örneklerinde olduğu gibi zamansal cümleler olayların sırasını belirtmek için kullanılmaktadır.

“Eğer Birlik Türkiye’yi içine alamıyorsa, o zaman onu AB’ye en iyi şekilde bağlayacak alternatifi de düşünmeliyiz” (HABER 14), HABER 15: “bu katılımın fiilen gerçekleşmesi için koşulların sağlanması şartıyla” veya HABER 21: “Irak’ın öngörülebilir parçalanması önlenemezse, Türkiye Avrupa Birliği’ni yeniden tanımlamak için bir teşvik olacaktır” ifadelerinde olduğu gibi, koşullu cümleler varsayımsal durumlar ortaya koymak için kullanılmaktadır.

Karmaşık koşullu yapılara ek olarak, katılım sürecinin varsayımsal geleceğini ifade etmek için neden-sonuç ilişkileri de kullanılmaktadır. Örneğin HABER 16’da yer alan “Avusturya, önceki günkü oyların desteğine güvenerek... dün pozisyonunu sertleştirdi” cümlesi anlatıya belli bir düzen getirmeye yardımcı olmaktadır. Bu anlamda, HABER 18 gibi bazı haberler neden-sonuç sıralaması izleyen bir yapı sunmaktadır: Önceki AB zorlukları Türkiye ile mevcut sorunlara yol açan olaylar olarak gösterilmektedir. Bu tür neden-sonuç yan cümlelerine HABER 26’da da rastlanmaktadır: “Anlaşmanın NATO’nun geleceğini etkilemeyeceği konusunda güvence vermek için”. “Hırvatistan’ın AB’ye katılımı için” veya “Steiermark’ta Pazar günü yapılan seçimlerin sonucu nedeniyle” (HABER 29) gibi belirli olayların nedenlerini açıklamak için de nedensel yan cümleler kullanılmaktadır.

Bu arada hem Türk hem de Avrupalı liderlerin açıklamalarında koşulları ve olasılıkları ifade etmek için “must” ve “may” gibi yan tümceler ve yardımcı fiiller kullanılmaktadır. Bu bazen her iki tarafın da kesin pozisyonlarını ifade etmektedir. Örneğin: “İsrarlı çağrıya... yarın resmî bir kararla cevap verilmelidir...” (HABER 19).

HABER 23’te görülebileceği gibi, dikkati aktörden ziyade eyleme odaklamak için bazı durumlarda edilgen çatı kullanılmaktadır: “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılımı için müzakerelerin başlatılması Aralık 2004’teki AB Zirvesi’nde resmen kabul edilmiş ve geçen Haziran ayında Konsey tarafından onaylanmıştır”.

En sık kullanılan fiiller, “üstesinden geldi”, “kaldırdı”, “başardı”, “vardı”, “geçti” veya “işaretledi” gibi eylem fiilleridir (HABER 24), HABER 22’de de gördüğümüz gibi: “başladı”, “yaygara kopardı”, “devam ediyor” ve “karar verecek” olayları ve eylemleri tanımlamak için kullanılır. Bunlar bir eylemin başlangıcını gösteren, dinamik bir anlatı kuran ve çoğunlukla geçmiş zaman kipinde olan, geçmiş eylemleri açık, özlü ve görünüşte nesnel bir şekilde anlatan fiillerdir. Bu tür bilgilendirici yazılar, zamansal bir yapı izleyen ve olayları kronolojik sırayla anlatan bir anlatı kullanır.

HABER 30, HABER 31 veya HABER 33’te olduğu gibi, siyasi figürlerden alıntılar yoluyla doğrudan üslubun dahil edilmesi fikirleri desteklemekte ve metne güvenilirlik katmaktadır.

Haberlerde duygu yüklü birçok önemli ifadeye de doğrudan üslup aracılığıyla rastlanmaktadır. Benzer şekilde, HABER 34’te Avrupalı liderlerin Türkiye ile müzakerelerin başlamasına verdikleri tepkiler aracılığıyla oldukça olumlu bir imaj sunulmaktadır: “Çocuklarımıza barış ve demokrasinin gerçekten kök salabileceği mümkün olan en geniş alanı bırakmak istiyoruz” (Chirac); “Avrupa Türkiye’den çok şey öğrenmeli, ancak Türkiye ‘Avrupa vatandaşlarının kalplerini ve zihinlerini kazanmalı’ (Duraõ Barroso). Ancak, ‘AB liderlerinden Türkiye ile müzakerelerin başlatılmasına ılık karşılama’ başlığıyla tezat oluşturmaktadır.

Başlık haberin içeriğiyle uyuşmamaktadır; her şey bu başlığı okurken olumsuz müdahaleler olacağını gösteriyor gibi görünmektedir ancak durum böyle değildir: Fransa ve İtalya cumhurbaşkanları müzakerelerin başlamasını desteklemektedir, kullanılan kaynakların çoğu da olumlu değerlendirmeler yapmaktadır.

Örneğin HABER 15’te haber, ilgili kişilerin görüşlerini yansıtan cümlelerle kurgulanmıştır. Bu durumda, çatışmanın taraflarından sadece biri, Dominique de Villepin ve

Cumhurbaşkanı Jacques Chirac aracılığıyla AB, doğrudan alıntılanmaktadır. Ayrıca HABER 16’da anonim kaynaklar ve onların söylemleri Avusturya’nın uzlaşmaz tutumunu kınamaktadır. Gazeteci ayrıca, İspanyol diplomasisine atıfta bulunarak, “Türkiye’ye el uzatmanın kolaylığından” söz ediyor. “Türkiye’nin Avrupalı olması İspanyolların ve tüm Avrupalıların yararınadır, tersi değil”.

Bu durum, bir başka anonim kaynağın Avusturya’nın taleplerinin yarattığı durumu gerçek dışı veya saçma olarak tanımlamak için “gerçeküstü” terimini kullandığı HABER 18’de de yer almaktadır. Ayrıca bu haberde gazeteci, “Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye karşı taahhütlerini yerine getirmede yaşadığı ciddi zorluklar, AB yapısında süregelen bozulmanın en son tezahürüdür” ifadesini kullanmaktadır. Bir başka deyişle, AB yapısının gerilemekte olduğu algısı dile getirilmekte ve bizzat gazeteci tarafından ifade edilen “sürekli bozulma” gibi terimler aracılığıyla kalıcı bir olumsuz eğilime işaret edilmektedir: “Türkiye’nin Batı’ya demir atması, çoğunluğu Müslüman olan bir ülkenin tüm bölgeye yayılacak bir demokrasi ve modernite modeli hâline gelmesini sağlayacaktır”.

HABER 20’de gazeteci dışındaki tüm kaynaklar anonimdir ancak Türkiye’nin tarafındadırlar ve Türkiye’nin 40 yılı aşkın bir süredir katılmaya çalıştığı AB’ye karşı taahhütlerini yerine getirmesi gerektiğini savunmaktadırlar. ‘Bu bir güvenilirlik sorunundan daha fazlası’ gibi ifadeler Avrupa’nın artık Türkiye hakkında bir karar vermesi gerektiğini ima ederken Türkiye’nin durumunu tanımlamak için kullanılan ‘kanama’ ve Avusturya’nın pozisyonunu nitelemek için kullanılan ‘yalnızlık’ gibi değer ifadeleri gazetecinin okuyucunun yorumunu etkileyen bir değer yargısı oluşturmaya olanak tanımaktadır.

Avusturya’ya yönelik retorik yoluyla eleştiri, HABER 23’de olduğu gibi, Viyana’daki hükümetin kötü davranışını tanımlayan “Avusturya her şeye rağmen direndi” ve “Viyana’daki hükümeti engelleyici davranışından vazgeçirmeye çalışıyor” gibi ifadelerle veya anlaşmanın “tarihi” olarak tanımlandığı ancak Avusturya’nın “engelleyici” davranışından bahsedilen HABER 30’da olduğu gibi yaygındır. “Akşamdan kalma ve tebrikler”; “kalpleri durduran iki gün”; “son dakika anlaşması”; “Brüksel’deki herkes, Türk devinin gelecekte büyük Avrupa ailesine katılmasının kapısını açan tarihi kararı takdir etti” gibi ifadelerin kullanımı, Türkiye’yi kutlama, tebrik etme ve yüceltme tonunu kullanmaktadır.

(HABER 31) “Brüksel dün rahat bir nefes aldı” gibi ifadelerin kullanılması Türkiye’ye yönelik bir kabullenme imajı yaratmaktadır.

Avrupa Parlamentosu Başkanı Josep Borrell'in anlaşma olmasaydı bunun bir 'felaket' olacağını söylemesi gibi doğrudan alıntılara yer verilmesi, okuyucunun Türkiye'nin AB'ye ait olduğuna ikna edilmesine yardımcı olmaktadır.

AB'nin "Türk devinin gelecekte büyük Avrupa ailesine katılması için kapıları açtığı" iddiası, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne entegrasyon olasılığını temsil etmek için kapı açma metaforunu kullanmaktadır ve Türkiye figürünü yüceltmektedir.

Yine HABER 26'da Erdoğan'ın "ABD'nin devam eden desteğinden duyduğu memnuniyet" ve Nicholas Burns'ün bu anlaşmanın uluslararası gücünü ve meşruiyetini yansıtan "Türkiye Avrupa'ya aittir" ifadesi ya da HABER 27'de İspanya'nın Avrupa İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Alberto Navarro'nun "İstediğimiz şey Türkiye'yi Avrupa değerlerine yaklaştırmak ve bu şekilde AB ile bu kadar yakından bağlantılı olan bu bölgenin istikrarını sağlamaktır" sözleri gibi siyasi liderlerin ifadeleri yer almaktadır.

Diğer haberlerde, haberin yazarı Türkiye'nin müzakerelere başlamak için karşılaştığı engelleri analiz ederken, Türkiye'nin AB'ye üye olmak için karşılaştığı zorlukları ve güçlükleri daha güçlü bir şekilde ifade etmek için "aksilik", "gecikmenin gölgesi" veya "soğuk su" gibi terimlerin yanı sıra "tek başına savaşmak" gibi ifadelerden oluşan bir retorik kullanılmaktadır (HABER 14).

El País'te yer alan birkaç haberde (HABER 17, HABER 28, HABER 33) Recep Tayyip Erdoğan'ın "ılımlı İslamcı" olarak tanımlanması olumlu bir nüans sunmaktadır çünkü dini yönelimi hakkında bilgi vermesine rağmen bunu Avrupa'da çok korkulan iki yön olan aşırıcılık veya radikalizm olarak nitelendirmemektedir. El País gazetecisi, bir fikir yazısı olan HABER 19'da Türkiye ve Avrupa'daki durumu "henüz hazır olmayan" bir evlilik olarak sunmaktadır. Bununla birlikte, Cumhuriyet'in son yıllarda kaydettiği "samimi ilerlemeden" ve Türkiye'nin Kıbrıs'ı tanımasını talep etmeyen Yunanistan ve Kıbrıs gibi ülkelerin "sabrından" söz etmektedir. Müslüman bir kültür olmasına rağmen Avrupa'ya ait olduğunu ve "modernleşen, demokratik ve laik bir devlet bağlamında" İslamcılığın Avrupa'nın çıkarına olduğu için girişinin arzu edilir olduğunu söylemektedir.

Ancak dine yapılan tek ima bu değildir. Örneğin, HABER 21'de başka imalar da vardır: "Şu anda İslami bir partinin yönetimde olduğu çoğunluğu Müslüman bir ülke, laik bir Avrupa'ya katılmak için laik bir devlet olarak kalabilir. Öte yandan, eğer AB şimdi Türkiye'ye

kapıyı çarparsa, bu Müslüman dünyasında Hristiyanlığa atılmış bir tokat olarak yankılanacaktır.” Dahası, AB bir “Hristiyan kulübü” olarak tanımlanmaktadır.

AB’nin bu sunumu HABER 22’de de “Kapalı bir Hristiyan kulübü olarak Birlik fikri” cümlesiyle verilmektedir. Böylece, dinler arasında bir ayırım yaparken AB’nin dışlayıcı karakterini temsil etmek için “kapalı kulüp” metaforunu kullanmaktadır. Öte yandan, Erdoğan’ın “[AB] kararını verecek, rüştünü ispat edecek” ifadesine yer verilerek, AB’ye karar verme ve uluslararası sahnede olması gerektiği gibi davranma çağrısında bulunuluyor.

El Mundo tarafından kaleme alınan HABER 24’te Türkiye ve AB’nin retorik olarak ele alınışındaki eşitsizlikler görülebilir. Örneğin, “İç zorluklardan sonra, Başkanlık Türkiye’nin suskunluğuyla da uğraşmak zorunda kaldı” cümlesinde, AB ülkelerinin yarattığı sorunlardan “iç zorluklar”, Türkiye’ninkilerden ise İspanyolcada daha olumsuz ve muhalif bir çağrışımı olan “reticencias” olarak bahsedilmektedir. Ayrıca, katılım sürecinden “Türkiye’nin 42 yıllık rüyası” olarak bahsedilmekte, bu da katılımın Türkiye’nin tek hayati hedefi olduğunu ve müzakere etmeyi kabul ettiği için bunu “Avrupa’ya borçlu olduğunu” ifade eder görünmektedir. “Zamana karşı savaşmak”, “uçurumun kenarında durmak” ve “büyük Avrupa ailesine katılmak” gibi metaforlar anlatıya yoğunluk katmak için kullanılmaktadır. Ayrıca “büyük Avrupa ailesine katılmak” gibi AB yanlısı başka metaforlar da kullanılmaktadır.

HABER 27’de, bu eser bilgilendirici olmasına rağmen, bilgiden çok görüşe özgü retorik unsurlar kullanılmıştır. Örneğin, “Başka kime katılacağız? İran’a mı? Irak’a mı? Suriye’ye mi?” şeklindeki retorik sorular, yeni AB ittifakları için alternatif eksikliğinin altını çizmek için kullanılmaktadır. Ayrıca, “AB’nin Türkiye için tek geçerli seçenek olduğu” belirtilmektedir ki bu da AB’nin Türkiye’nin tek “kurtuluşu” olduğunu ima etmekte ve küçümseyici bir tonda yorumlanabilmektedir. Yine, farklı kahramanların metinsel ifadeleri kullanılmaktadır; bu durumda bir Türk gazeteci “Nüfusun büyük bir kısmı Avrupa’nın bizi kandıracağına inanıyor” diyerek Türk vatandaşlarının Avrupa’ya karşı belli bir güvensizliğini ifade etmektedir. “En heyecan verici günlerden biri”, “tarihi gün” gibi ifadeler, her ne kadar “zor ve engebeli bir yolda yürünüyor” olsa da bu anlaşımanın önemini vurgulamaktadır. “Büyük zorlukların Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ı yıldırmadığı” ifadesi, Türk liderin müzakere sürecinin zorlukları karşısındaki kararlılığını ve cesaretini vurguladığı için olumlu bir okuma sunmaktadır.

HABER 28'in son cümlesinde yine küçümseyici bir ton göze çarpmaktadır: “Ankara uzun engelleri aşmak için (...) sadece hükümetleri değil, Avrupa kamuoyunu da ikna etmesi gerektiğini anlamalıdır”.

Son olarak, HABER 28 ve HABER 29’da birçok kez Türkiye’nin liderlerinden “Türkler” olarak bahsedilmesi dikkat çekicidir. Örneğin, “Türkler dün hayati önem taşıyan yeni bir hedefin yolunu açtılar: Avrupa Birliği”. Metnin başında da yer alan bu ifade, bütün bir ülkeden “ötekilik” izlenimi veren bir nezaketle ve biraz da saygısızca bahsedilmesi bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca AB adaylığı olmanın “hayati kaderine” atıfta bulunuluyor ki bu da iddialı bir ifade olarak yorumlanabilir.

Bu bölümdeki en dikkat çekici hususlardan biri de fotoğraf kullanımıdır. Fotoğrafların çoğu ırksallaştırılmış bir Türkiye imajı çizmektedir ve ilginç bir şekilde metinler bu imaja uymamaktadır.

Örneğin, HABER 14’ün yanında AFP ajansı tarafından çekilen ve genç bir Türk kadınının AB başörtüsü takan bir kadınla birlikte bir tabelanın önünden geçtiğini gösteren bir fotoğraf yayımlanmaktadır. Bu uygunsuz ve yabancı düşmanı bir görüntüdür. Burka bir baskı sembolü olmaya devam etmektedir ve burkanın bayrağı olduğu AB de buna uygun olarak baskıcı bir figürdür.

HABER 16’da metne eşlik etmek üzere kullanılan görsel aşağılayıcıdır ve haberin içeriğiyle örtüşmemektedir. ABD’li sivil toplum kuruluşu Rights for the Mentally Ill tarafından dağıtılan görsel, İstanbul’daki Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde yerde yatan hastaları göstermektedir.

AP. Benzer şekilde, HABER 20’ye Reuters tarafından çekilen bir görüntü eşlik etmektedir. Bu hafta İstanbul’un merkezinde dolaşan bir Türk çift, kısa bir elbise ve diş teli takmış bir mankene sitem ve tiksinti dolu bir jestle bakmaktadır. Bir çocuk arabasını itmektedirler ve kadın başörtüsü takmaktadır, dolayısıyla fotoğrafın olumsuz bir çağrışımı vardır: Son derece muhafazakâr, dindar ve Avrupa’nın özgürlük ve laiklik değerleriyle uyumsuz görünmektedirler.

HABER 25 Lüksemburg'da Türkiye'nin üyeliğine karşı gösteri yapan kadınları göstermektedir. Bu okuyucu tarafından hakları için çok çalışmış kadınların, kadın haklarının en çok zarar gördüğüne inanılan Müslüman bir ülkeye karşı gösteri yaptığı şeklinde yorumlanabilir.

Aynı şey, sanatçı Burak Delier'in Avrupa bayrağı taşıyan burkalı bir kadının yakın plan çekimi olan eserinin yanında iğrenmiş bir ifadeyle duran bir kadının fotoğrafının yer aldığı HABER 33 için geçerli değildir. Türkiye'yi olumlu bir şekilde temsil etmeyen bu fotoğraf, en köktenci İslam ile üyeliği birbirine karıştırmaktadır.

HABER 35'te yer alan fotoğraf, İstanbul'da Ramazan orucunu açmak için akşam karanlığını bekleyen Türk kadınlarını göstermektedir. Bu, metnin içeriğiyle hiçbir ilgisi olmayan dini çağrışımlara sahip bir AP fotoğrafıdır. Başörtü kullanımı nedeniyle biraz basmakalıp olduğu düşünülebilir, ancak o günlerde Ramazan'ın kutlandığı göz önüne alındığında, belki de metni tamamlamak için daha uygun bir fotoğraf bulunamazdı.

Son olarak, HABER 24 ve HABER 31'de "normal" ve uygun fotoğraflar görülebilir. İlkinde Türk Dışişleri Bakanı Abdullah Gül İngiliz mevkidaşı Jack Straw'u selamlarken görülmektedir.

4.3. Avrupa Parlamentosu'ndan Türkiye ile katılım müzakerelerinin dondurulması kararı: 16 Haziran 2018

Avrupa Parlamentosu'nun katılım sürecinin “şimdilik” dondurulması gerektiğini açıkladığı bu bölümde, analizde vurgulanan diğer iki ana (Helsinki Antlaşması ve Katılım müzakerelerinin başlaması) kıyasla haber sayısının önemli ölçüde düştüğü dikkat çekmektedir. Yayımlanan altı haberden üçü El País, diğer üçü ise El Mundo tarafından yayımlanmıştır:

- HABER 36: Türkiye’de ampuller söndü / Yazarlar Zeynep Oral ve Elif Shafak, Temmuz ayındaki tuhaf darbenin ardından ülkelerindeki dramatik durumu Barselona’da gözler önüne seriyor (22/11/2018 El País).
- HABER 37: Türkiye ile gerginlik (25/11/2018 El País)
- HABER 38: Avrupa Parlamentosu Ankara’ya yaklaşıyor / Avrupa Parlamentosu entegrasyon sürecinin “geçici olarak askıya alınmasını” onayladı (25/11/2018 El Mundo)
- HABER 39: Erdoğan Avrupa’ya şantaj yapıyor (26/11/2018 El Mundo)
- HABER 40: “Daha ileri giderseniz ‘kapıyı’ açarım” Türkiye Cumhurbaşkanı mülteciler ve idam cezası üzerinden Avrupa’ya bir kez daha meydan okuyor (26/11/2018 El Mundo)
- HABER 41: Türkiye AB’yi sınırlarını üç milyon mülteciye açmakla tehdit ediyor (26/11/2018 El País)

Tüm başlıklarda, özellikle Erdoğan’a ve onun Avrupa’ya sınırı açması için “şantaj” olarak nitelendirdiği olaya işaret edilerek, Türkiye’yi spot ışıklarının altında bırakan olay anlatılmaktadır (HABER 37, HABER 40, HABER 39 ve HABER 41). HABER 36, iki Türk kadın yazarın bir ifşasına konu olan ampul (Erdoğan’ın liderliğindeki AKP’nin sembolü) benzetmesini başlık olarak kullanırken, HABER 38’in başlığı, Türkiye’nin sorumluluğundan doğrudan bahsetmeden Parlamento’nun kararını bildiren tek başlığıdır.

Başlıklara gelince, El Mundo genellikle haberlerinde bunlara yer vermemektedir ve dahası görüş yazılarına da hiç dahil etmemektedir, bu nedenle El País’ten sadece şu başlık gösterilebilir: “Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler giderek gerginleşiyor ve mart ayında her iki tarafça imzalanan göç anlaşmasını bozmakla tehdit ediyor. ‘Eğer daha ileri

giderseniz [sınır] kapılarını açarız. Bunu böyle bilin' diyen Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye ile üyelik müzakerelerinin geçici olarak dondurulması çağrısında bulunmasından bir gün sonra dün uyarıda bulundu.” (HABER 36) Bu baş makale, Recep Tayyip Erdoğan'ın kendisini çatışmanın 'kötü' aktörü olarak konumlandıran tehditkâr bir açıklamasına yer verirken, iki güç arasındaki ilişkideki karmaşık durumu haberleştirmeyi seçmektedir.

Kaynak olarak Erdoğan'ın çatışmadaki pozisyonunu açıkça ortaya koyduğu açıklamalarının yanı sıra AB Haber'in yöneticisi Vakur Kaya ve AB tarafındaki anonim diplomatik kaynaklar kullanılıyor (HABER 41). Erdoğan'ın aynı ifadeleri HABER 39'da da kullanılıyor ancak bu kez gazetenin başyazarı meselenin kendi versiyonunu çıkarıyor ve Erdoğan'ın kendisini en çok ilgilendiren ifadelerini seçiyor. HABER 37'de de sadece yazarın görüşü yer almakta ve yine başyazar olduğu için bu görüş belirtilmemekte ve başka hiçbir kaynağa yer verilmemektedir.

El País'ten gelen HABER 73 gibi bazı haberlerin sadece bir kaynağı vardır. Belirli bir kişi tarafından imzalanmayan, ancak gazetenin görüşünü yansıtan bir başyazar olduğu için kaynağı belirtilmemiştir. Bu durumda, Türkiye'ye karşı son derece olumsuzdur ve Avrupa Parlamentosu'nun müzakereleri dondurmakla “iyi yaptığını” savunmaktadır.

Haberlerin kaynakları esasen gazetelerin Türkiye'de bulunan kendi muhabirleridir: El País'ten Andrés Mourenza ve El Mundo'dan Lluís Miquel Hurtado. Örneğin, El Mundo muhabirinin Erdoğan'ın açıklamalarının uluslararası bir analizini sunduğu HABER 40'ta olduğu gibi, neredeyse tek kaynak gazetecinin kendisidir. Bununla birlikte, makalesine başka bir görüş eklemek için, böyle bir şeyin öngörülebilir olduğunu iddia eden Yeşiller/EFA grubu milletvekili ve AB-Türkiye ortak parlamento komitesi üyesi Ernest Maragall'ın ifadesine yer veriyor. Buna ilaveten, bir yandan aşağıdaki hususların yer aldığı imzasız başyazılar da bulunmaktadır.

Gazeteci, Avrupa Parlamentosu'nun müzakereleri dondurma kararının nedenlerini analiz etmekte ve AB dış politika şefi Federica Mogherini, eski İsveç Başbakanı ve diplomat Carl Bildt'in bir Twitter/X gönderisini ve Avrupa Parlamentosu Türkiye Dostluk Grubu Genel Sekreteri Laura Batalla gibi önemli Avrupalı siyasi liderlerin doğrudan tanıklıklarını aktarmaktadır. Ayrıca, sürecin uzun süredir donmuş olduğunu ve AB'nin artık Türkiye için eskisi kadar önemli olmadığını açıklayan Türk siyaset bilimci Cenkiz Aktar'a da yer verilmektedir.

Buna karşılık, HABER 36 sadece Türkiye ile ilgili kaynakları kullanmaktadır ancak darbe sonrasında ülkenin içinden geçtiği özgürlük seviyelerine ilişkin kritik durumdan bahsetmektedir. Bu durumda El País, yazar ve gazeteciler Zeynep Oral ve Elif Şafak'ın İspanya'da Uluslararası Zulüm Gören Yazarlar Günü'nde ödül almasını fırsat bilerek bir haber hazırlamıştır. Bu HABER, özgürlüklerin olmadığı bir ülke olduğunu anlayabilen okuyucular için Türkiye'yi çok kötü bir durumda bırakmaktadır. Dolayısıyla olumsuz bir çağrışım yapmaktadır.

Mikro yapının analizinde, diğerlerinin yanı sıra sözdizimsel ve retorik yönler ve haber görüntüleri dikkate alınmaktadır. Sözdizimsel unsurların analizine gelince, önceki iki bölümden farklı olarak, bu kez Türkiye'nin cümlelerin aktif öznesi olma eğiliminde olduğu ve Helsinki Antlaşması ve Ekim 2005'te müzakerelerin başlamasıyla ilgili olarak analiz edilen haberlerde olduğu gibi artık tamamlayıcı bir işlevde bulunmadığı görülebilir.

Bu durum, söz konusu haberlerde medyanın “üstün olanın” AB olduğunu yansıttığını göstermektedir; oysa bu kez sözdiziminin kahramanları Türkiye ya da Erdoğan'dır. Hatta çoğu başlığa aktif özne olarak yer almaktadırlar: HABER 39, HABER 40 ve HABER 41. Ayrıca, diplomatik çatışmanın geliştiği bağlamları detaylandırmak için Eşgüdüm ve Bağımlılık Yapıları yaygın olarak kullanılmıştır. HABER 37 örneğinde, tek bir karmaşık cümlede iki fikir ortaya atılmaktadır: “Ancak Erdoğan'ın Türkiye'sinin AB üyeliği kriterlerini hiçbir şekilde karşılamadığı gerçeği kadar açık olan bir başka gerçek de Avrupa hükümetlerinin Ankara ile iki temel konuda diyalog yollarını açık ve tam olarak işler halde tutmaları gerektiğidir: cihatçı terörizme karşı polis ve adli işbirliği ile göç, mülteci ve sığınmacı akışının yönetiminde iş birliği”. Bir yandan Türkiye'nin AB'nin taleplerini karşılamadığı, diğer yandan da AB'nin Türkiye ile ilişkilerini bozmak istemediği çünkü Türkiye üzerinden göç akışını durdurmanın AB'nin çıkarına olduğu belirtiliyor.

Doğrudan söylem kullanımı, incelenen haberlerin neredeyse tamamında kullanılmıştır. Birçok durumda, yetkili aktörlerden alıntılara yer verilmesi habere inandırıcılık katmaktadır. Örneğin, 28 numaralı haberde: “Avrupa Parlamentosu Türkiye Dostluk Grubu Genel Sekreteri Laura Batalla, ‘Bunun göç anlaşmasını nasıl etkileyeceğini bilmiyoruz, ancak anlaşma düşerse mülteci kriziyle başa çıkmanın hiçbir yolu kalmaz’ diyor.” Ancak özellikle, bunları söyleyen kaynağın sözlerini ve duygularını tam olarak aktararak okuyucuyu harekete geçirmek için kullanıldığında çarpıcıdır.

Bu durumda, HABER 40'ta: "Dalgalar Aylan gibi bebekleri kıyıya vurduğunda, onları almaya gitmediniz; küçük Omran'a hoş geldin demediniz!". Erdoğan'ın bu sözleri, bu haberi okuyacak olan kişinin vicdanını sızlattmaktadır. Son olarak, şartlı ifadeler tehditkâr bir tonda kullanılmakta ve bir tarafın ya da diğerinin sözünü tutmaması hâlinde karşılaşabileceği varsayımsal senaryolar anlatılmaktadır. Örneğin, HABER 40'ta: "AB, Aralık ayına kadar Türklere Schengen vizelerini serbest bırakma taahhüdünü yerine getirmezse (ki bu muhtemelen gerçekleşecek) Türk hükümetinin şikayet etmek için başka bir nedeni olacak".

İncelenen haberlerin retoriki, metinde birkaç tonu ortaya çıkarmaktadır. İlk olarak, Erdoğan'ın Avrupa'yı tehdit ettiği, şantaj yaptığı, meydan okuduğu aktarılmaktadır. Bu neredeyse tüm haberlerde görülmektedir. Örneğin: "Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, Türkiye topraklarındaki mülteci ve göçmenlerin Avrupa topraklarına serbestçe geçebilmeleri için sınırları açma tehdidiyle dün tamamladığı sert diskalifiyeler" (HABER 41); "Türki ye cumhurbaşkanı sözlerini sakınmıyor ve dün Avrupa Birliği'ne karşı şantaj dilini kullandı" (HABER 39); "Türki ye cumhurbaşkanı sözlerini sakınmıyor ve dün Avrupa Birliği'ne karşı şantaj dilini kullandı" (HABER 42); "Türkiye Cumhurbaşkanı dün Brüksel'e öfkeli bir üslupla ateş püskürdü." (HABER 40). Dahası, Türkiye'de gerçekleşen baskıcı önlemlerle ilgili bir endişe tonu kullanılmaktadır ancak çoğu durumda bunlar karşıt ya da muhalif sektörler olmayan görüş bildiren başyazılar.

Örneğin, HABER 37, Türk hükümetinin "büyük bir endişe yaratacak boyutlarda bir baskı dalgası başlattığından" bahsetmektedir. Bu endişe tonu, ifade özgürlüğü ödülü almaya giden gazetecilerin söylediklerinin yer aldığı HABER 36'daki doğrudan tanıklıklarla da aktarılmaktadır: "On meslektaşımızın hapiste olduğu günleri takvime işaretliyoruz, ki bu sayı şimdiden 18 oldu ve onların sütunlarını boş bırakıyoruz; kızgınım ve üzgünüm, ama yazarken korkmuyorum" ya da "Türkiye özgürlükler konusunda düştükçe düşüyor ve insan dibe vurup toparlanacağını umuyor, ama olmuyor; her şey tıkanmış durumda ve bölünmüş muhalefet harekete geçmiyor". Dahası, yazıyı kaleme alan gazeteci bu ifadeleri "gözyaşlarına boğulmadan" önce söylediğini belirtmektedir ki bu da yazıya her okuyucuyu harekete geçirecek çok dramatik bir ton kazandırmaktadır.

Son olarak, diğer yazılar da AB'nin ikiyüzlülüğünü vurgulamak için retorik kullanılmaktadır. Örneğin, "Bir yıl önce anlaşmanın imzalanmasından bu yana AB, Türk hükümetine yönelik eleştirilerini büyük ölçüde azalttı" (HABER 38). Erdoğan'ın AB'ye Aylan gibi çocuklar Yunanistan kıyılarında ölürken ne yaptıklarını sorduğu retorik sorulara yer vermesi gibi. Her ne kadar bunlar sert ifadeler olsa da Erdoğan'ın ifadelerinin birçok haberde

yer alması en azından çatışmaya başka bir bakış açısı sunmakta ve bu insani kriz karşısında AB'nin eylemsizliği ya da pasifliği olabileceğini düşündürmektedir.

Bu durum HABER 23'ün başyazısında da açıkça görülmektedir: “Türkiye bir geçiş ülkesi ve dolayısıyla kilit bir ülke. Avrupa sertlik göstermekte haklıdır ancak Türkiye ile ilişkilerini geri dönülmez bir kırılma noktasına getirmemelidir.” El Mundo'daki başyazı daha serttir ve şu sonuca varmaktadır: “Türkiye'nin kısa ya da orta vadede AB üyesi olabileceği hayalini sürdürmenin hiçbir anlamı yoktur. Bu ne 2005'te müzakerelerin başlamasından bu yana ayak sürüyen AB-28'in çıkarınadır ne de Erdoğan rejiminin, ülkesine dayattığı yeniden İslamlaştırmanın tersi yönde bir katılım konusunda herhangi bir hayali vardır” (HABER 39).

Fotoğraflara gelince, HABER 41 ve HABER 40, AFP ajansının Bulgaristan'ın Türkiye sınırı yakınlarındaki Harmanlı mülteci merkezinde göçmenleri ve Bulgar çevik kuvvet polisini gösteren bir görüntüyü paylaşmaktadır. Kolluk kuvvetleri bulanıklaştırılırken, görüntünün ortasında şaşkın görünen iki başörtülü kadınlar açıkça görülmektedir.

HABER 38 Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı (sağda) Brüksel'de bu diplomatik krizden önceki toplantılardan birinde göstermektedir. Fotoğrafta Juncker'in eliyle Erdoğan'ın sırtına dokunduğu görülmektedir, muhtemelen bu, o zaman için dostça bir jestti. Ancak bu hareket, onu AB'den “kovuyormuş” gibi görünmektedir çünkü kadraj Erdoğan'ın tam önünden kesilmektedir. Erdoğan fotoğraftan “çıkıp gidecekmiş” gibi görünmektedir.

Ayrıca, El País'ten HABER 41, Türkiye ve Yunanistan haritasının yanı sıra Akdeniz üzerinden göç akışını gösteren bir grafik içermektedir. Grafik, AB'nin Türkiye ile yaptığı anlaşmadan sonra Yunanistan üzerinden göçmen akışının nasıl önemli ölçüde azaldığını göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışmanın altında yatan hipotez, Türkiye'nin, AB dışındaki bir ülke olarak, hâkim Avrupa kültüründen farklı bir kültüre ve dine sahip olmasından dolayı, İspanyol medyasında klişe ve çoğunlukla olumsuz bir şekilde temsil edildiğidir. Türkiye, diğer bazı ülkelere çok daha önce, 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılım başvurusunda bulunmuş olmasına rağmen, katılım sürecinde birçok engelle karşılaşmıştır. Bu bağlamda, İspanyol medyasının Türkiye'ye yönelik tutumu, Türkiye'nin AB ile müzakereleri sırasında İspanya'nın resmî diplomatik desteğine rağmen neden olumsuz bir imaj sergilediğini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde İspanya, Türkiye'nin en güçlü savunucularından biri olmuş ve farklı müzakere süreçlerinde aktif olarak Türkiye'yi desteklemiştir. Ancak El País ve El Mundo gazetelerinin analizi, İspanyol hükümetinin resmî söylemi ile medyanın Türkiye'yi ele alışı arasında bir çelişki olduğunu ortaya koymaktadır. Her iki gazete de Türkiye'nin AB'ye entegrasyonu konusunda şüpheli bir tutum sergilerken özellikle daha muhafazakâr bir çizgide yayın yapan El Mundo, Türkiye'nin üyeliğine karşı daha isteksiz bir duruş sergilemiş ve Türkiye'nin görünürlüğünü azaltarak konuya daha az yer vermiştir. Bu durum, özellikle Türkiye'nin entegrasyonunu destekleyen yenilikçi bir çizgiye sahip El País gazetesinin dahi, olumsuz klişeleri besleyen görüntüler kullanarak Türkiye'ye yönelik olumsuz bir imaj oluşturmaya işaret etmektedir.

Bu medya yaklaşımı, İspanyol hükümetinin Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik resmî desteğiyle çelişmektedir. Bu çelişkinin kaynağının neden olabileceğine ilişkin cevap, medya ve kapitalizm arasındaki kesişimde yatmaktadır. Peter Golding ve Graham Murdock'un (1997) belirttiği gibi, medya sistemleri kapitalist ideolojiler ve ekonomik çıkarlar tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda, medya kuruluşları kamu yararı yerine ticari çıkarları önelemekte, bu da içerik çeşitliliğini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, İspanyol medyasının, hükümetin resmî desteğini yansıtmak yerine, kamuoyunda daha fazla yankı bulabilecek ve ticari olarak daha kârlı olan olumsuz bir Türkiye imajı sunmasını açıklayabilir.

Aynı şekilde, Scott Lash (2001) bilgi toplumunun karmaşıklıklarını ele alırken, bilginin hızla dolaşıma girmesinin eleştirel düşünme alanlarını aşındırdığına dikkat çekmektedir. Türkiye'nin medyadaki temsiline bakıldığında, bu durumun derinlemesine analizler yerine, olayların yüzeysel olarak ele alınmasıyla kendini gösterdiği görülmektedir. İspanyol medyası,

Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki siyasi ve sosyal ilerlemeleri yeterince derinlemesine irdelememekte ve daha çok tekil olaylara ve Türkiye'nin kültürel olarak Avrupa'dan farklı olduğu yönündeki imgelerle okuyucularına mesajlar vermektedir.

Medya, vatandaşların siyasi meseleler hakkında bilgilendirildiği ve fikirlerinin şekillendiği önemli bir platformdur. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla bu durum değişse de bu çalışma, İspanyol basınından bilgi alan vatandaşların Türkiye hakkında taraflı bir imaj edinebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, bu önyargılı medya temsilleri, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik olumsuz kamuoyu tutumlarını pekiştirebilir. Türkiye'ye dair bu tür olumsuz algıların, siyasi aktörlerin seçmen desteği kaybetme korkusuyla üyeliği geciktiren veya engelleyen politikalar izlemelerine yol açabileceği söylenebilir.

Bu bağlamda, medya, halk-siyasetçi etkileşiminde bir balon oluşturarak, Türkiye'nin hiçbir zaman AB'ye tam üye olamayacak bir ülke olduğu algısını güçlendirmektedir. Her ne kadar incelenen İspanyol gazeteleri Türkiye'nin AB'ye entegrasyon arzusuna vurgu yapsa da Türkiye'yi dogmatizm, demokrasi eksikliği, Müslüman dindarlığı ve gelenekselcilikle özdeşleştirerek Avrupa karşıtı değerlerle ilişkilendirmektedir.

Bu çalışmanın sınırlılığı, yalnızca basında gerçekleştirilmiş olmasıdır. Gelecek araştırmalarda, bu eleştirel içerik analizi radyo ve televizyona genişletilmesi hedeflenmektedir. Bu sayede, geleneksel İspanyol medya organlarının Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin sahip olduğu imaj daha derinlemesine incelenebilecektir.

KAYNAKÇALAR

- Abad Alonso, F. (2005). “El ingreso de Turquía a la UE”. *Boletín de información*, (291): 82-94
- Afshar H. (2013). “The politics of fear: What does it mean to those who are otherized and feared?” *Ethnic and Racial Studies* 36(1): 9–27.
- Allué Buiza, A. (2016). “Turquía en la UE: ¿Adhesión o partenariado privilegiado?”. *La Albolafia: Revista de Humanidades y Cultura* 1(8): 11-30.
- Balıkçı, A. (2013). *2005 yılından günümüze Türkiye-AB ilişkilerinde temel sorunlar* Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Barnard, C. ve Peers, S. (2017) *European Union Law*. 2° ed. Oxford University Press. Glasgow, UK.
- Berges, L. (2017). “Spain: Traces of the Authoritarian Past or Signals of a Western Neoauthoritarian Future” *Journalism Practice*, 19 (9): 1937-1961
- Bermejo, D. (2016). “Secularismo, religión y democracia. El giro democrático en el debate secularismo-religión”. *Pensamiento. Revista De Investigación E Información Filosófica*, 72(271): 229–256
- Bennett, W. L. (1990). Toward a Theory of Press-State Relations in the United States. *Journal Of Communication*, 40(2): 103-127.
- Bingham, A. (2013) "The Original Press Baron: The Role and Legacy of Lord Northcliffe." Daily Mail Historical Archive 1896-2004. Cengage Learning
- Blanco, E. (2007) “La realidad del conflicto de Chipre. hundimiento del Plan Annan e ingreso en la Unión Europea”. *UNISCI Discussion Papers* (11):1337-152
- Bonnici Bennett, M. (2018). The Refugee Crisis and the EU’s Externalisation of Integrated Border Management to Libya and Turkey [EU Diplomacy Paper, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies. College of Europe].
- Borchardt, K. (2010).
- Borchardt, K. (2010). *The ABC of European Union Law*. Publications Office of the European Union, Luxembourg
- Borrell, J., Carnero, C. ve López Garrido, D. (2003) “Construyendo la Consitución Europea: crónica política de la Convención”. *Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos*.

Budarick, J. (2023). "Racism and journalism: The dangers of returning to the 'safe-space' of objectivity". *Journalism*, 24(8), 1698-1714.

"Brexit Timeline 2016–2020: key events in the UK's path from referendum to EU exit". *Euronews*. 30.01.2020

Chano, L. (2015). "Igualdad y principio de proporcionalidad en el Derecho Europeo: especial referencia a los derechos fundamentales". *RUE: Revista universitaria europea*, (23): 151-174.

"Cumhurbaşkanı Erdoğan: Batı'ya ne kadar güveniyorsam Rusya'ya da o kadar güveniyorum", *Dünya Gazetesi*, 19.09.2023.

Croteau, D., ve Hoynes, W. (2001). *The business of media: Corporate media and the public interest*. Pine Forge Press, California

Dreijmanis, J.(2007). *Max Weber's Complete Writings on Academic and Political Vocations*. Algora Publishing, New York

Dickinson, R. (2013). "Weber's sociology of the press and journalism: continuities in contemporary sociologies of journalists and the media ". *Max Weber Studies*, 13(2), 197–215.

Garrido Rebolledo, V. (2007). "Turquía y/en el proceso de construcción europea". *Monografías del Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional*. 11-68

"Erdogan aprovecha la buena relación con España para pedirle avances con la UE" *El Confidencial*, 13.07.2023

Erkoç, S. (2024). "Bir Savaşı Anlatmak: Kralın ve Şairin Gözünden İnabahtı Savaşı". *Erdem* (86): 47–62

Ekman M (2015). "Online Islamophobia and the politics of fear, manufacturing the green scare". *Ethnic and Racial Studies* 38(11): 1986–2000

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. Routledge, London

Fernández Liesa, C. R., Valle de Frutos, S. ve Menor Sendra, J., (2010), Libertad de información en la comunidad internacional: a propósito de la crisis de las viñetas, Encuentro de civilizaciones y libertad de expresión, Madrid.

García, R. A. (2018). "La libertad de expresión en colisión con la libertad religiosa: propuestas de consenso". *Anuario de derecho canónico : revista de la Facultad de Derecho Canónico integrada en la UCV* (6): 269-296.

Habermas, J. (2009) *Jay, Europa!* Trotta Kitabevi, Madrid

Hall, S ve. J. Curran, M. Gurevitch ve J. Woollacot (ed) (1981). "La cultura, los medios de comunicación y el «efecto ideológico»". *Sociedad y comunicación de masas*. 357-392.

- Hertz R. ve Leuffen D. (2011) “Too big to run? Analysing the impact of enlargement on the speed of EU decision-making” *European Union Politics*, 12. (2): 193–215
- Janks, H. (1997). “Critical Discourse Analysis as a Research Tool”. *Discourse*, 18(3): 329- 342.
- Kaplan, L. S. (2004). *NATO Divided, NATO United: The Evolution of an Alliance (1st ed.)*. Praeger.
- Karis, T. (2013). *Mediendiskurs Islam*. Springer, Wiesbaden.
- Laurence, J ve Burchardt, M. ve Michalowski, I. (2015). *After Integration: Islam, Conviviality and Contentious Politics in Europe*. Springer, Viena
- “La batalla de Lepanto, la derrota que hundió la flota turca por su soberbia (y su deficiente pólvora)” *El País*. 27.01.2024.
- López Garrido, D. (2009). “España y Turquía: dos países y un destino”. *Afkar. Instituto Europeo del Mediterráneo*.
- Martín Algarra, M. ve Rodríguez Polo, X.R. (2008) "Medios y democracia: la teoría de la Responsabilidad social". *Revista de Comunicación*, (7): 154-166.
- Melisse, J. (1990). “Cooperación y competencia: relaciones entre Gran Bretaña y los Estados Unidos durante la Guerra Fría” *Revista de Estudios Políticos (Nueva Época)* (68): 227- 250
- Merrill, D. (2006). “The Truman Doctrine: Containing Communism and Modernity. *Presidential Studies Quarterly*”, 36(1): 27–37.
- Mourenza, A. (2021). “Erdogan destituye al gobernador del Banco central turco tras una subida de los tipos de interés.” *El País*, 20.03.2021
- Mothes, C. (2017). “Biased objectivity: An experiment on information preferences of journalists and citizens”. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 94(4): 1073-1095.
- Nsereko, N., (2012) *Secularism and Religious Freedom—Conflict or Partnership?*. Fides et Libertas. International Religious Liberty Association.
- Núñez de Prado, S. ve Rodríguez Abengózar, J. (2016). “El inicio de las negociaciones entre Turquía y la unión europea: de la esperanza al bloqueo (2005-2006)”. *La Albolafia: Revista de Humanidades y Cultura* (8): 97-112
- Öksüz, O (2008). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde resmi söylem karşısında sivil toplum söylemi: 1990 sonrasına eleştirel bir bakış*. Yayınlanmış doktora tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Paas (2011). “Post-Christian, Post-Christendom, and Post-Modern Europe: Towards the Interaction of Missiology and the Social Sciences”. *Mission Studies*, 28(1), 3-25.

Park, W. (2000). "Turkey's European Union candidacy: From Luxembourg to Helsinki - to Ankara?" *Mediterranean Politics*, 5(3):31–53.

Pastor, P. S. (2023). Situación macrofinanciera de Turquía. Boletín Económico, 2023/T1.

Penagos Forero, M. F., ve Ramírez Castro, J. H. (2009). "¿Qué pasó con la constitución europea?: Razones que pudieron conducir a su no ratificación". *Revista Auctoritas Prudentium*, (2): 1-15

Petzina, D., Stolper, W. F., ve Hudson, M. (1981). "The Origin of the European Coal and Steel Community: Economic Forces and Political Interests". *Zeitschrift Für Die Gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 137(3), 450–468.

Pizarro, T.M. (2020). "Breve genealogía del Análisis Crítico del Discurso ante el estudio de las desigualdades sociales". *Refracción, Revista sobre lingüística materialista*(3), 35-43

Priban, J. (2005). European Union Constitution-Making, Political Identity and Central European Reflections. *European Law Journal*, 11 (2): 135-153

Prutsch (2017). *Avrupa Kimliği, Avrupa Parlamentosu, Yapısal ve Uyum Politikaları Tematik Bölümü*. CULT Komisyonu için Araştırma. Brüksel.

Richards, C. J., ve Schmidt, R. (2002). *Longman dictionary of language teaching & applied linguistics*. London: Pearson Education

Rodríguez, A., Begega, S. G., ve Balbona, D. L. (2016) "Austeridad y ajustes sociales en el Sur de Europa. La fragmentación del modelo de bienestar Mediterráneo". *RES. Revista Española de Sociología*, 25(2): 261-272.

Rofii, M. (2016). "The Impact of Islamophobia and Turkophobia on Turkey's Candidature of European Union: Old Issue But Still Relevant". Conference: Racism, Nationalism and Xenophobia. March 2016, University of Finance and Management, Warsaw, Poland.

Saiz J.M. (2007). *La visión cristiana de los padres de Europa. Discussion Papers*, 14. Schuman, R. (1963) Pour l'Europe, Nagel, Paris.

Serra, F.O. (1988). "Antecedentes de la Unión Europea Occidental". *Cuadernos de estrategia del Ministerio de Defensa de España* (5)

Schain, M. A. (2001). *The Marshall Plan : fifty years after*. Palgrave Macmillan US.

Stephen, M. (1997). The Cyprus question. British-Northern Cyprus Parliamentary Group.

Stiernstrom. (2005). "The Relationship Between Community Law and National Law".

Jean Monnet/Robert Schuman Papers, 5(33)

Tabakoğlu, H.S (2008). “XVIII. Yüzyılın Sonunda Osmanlı-İspanya İlişkileri: İlk İspanyol Daimi Elçisi Don Juan De Bouligny Örneği”. *Journal of Turkish Studies*, 7 (3).

Tabakoğlu, H.S (2010). *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İspanya ilişkileri*. Dergah Yayınları

Taufiq, F.; Hakim, L., ve Irham, L. (2022). “Islamophobia and Turkey’s Accession to the European Union (EU): Dilemma and Challenge”. 8th International Dirasat Islamiyah Conference on The Phenomenon of Islamophobia: Ideology and Strategy 27-28 September 2022. Universitas Islam Negeri Syarif Hidayatullah, Jakarta, Indonesia.

Ünyay Açıkgöz, F. (2017) “Osmanlı-İspanya barışını güçlendiren diplomatik hediyeler (1783-1787)”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7(2):141-159.

Vallejo Fernández-Cela (2001). “La caída del Imperio Otomano y la fundación de la República Turca, una visión española”. *Cuadernos de Historia de las Relaciones Internacionales*.(3): 11-39

“La lira turca se descalabra una semana después de que el nuevo gobierno asuma el poder” *ELMUNDO*. 08.06.2023.

Voltaire (1763) *Traité Sur La Tolérance*, s. 199

Van Leeuwen, T (2006). “Critical Discourse Analysis”. *Encyclopedia of Language & Linguistics*, (2): 290-94.

Villafañe, E. S. (1971). “Secularización y secularismo en el mundo actual” *Revista de Estudios Políticos* (180): 141-160. [https:// 12/9137rep180145.pdf](https://12/9137rep180145.pdf). (erişim tarihi:23 11.2023)

Van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin, & H. Hamilton (Eds.), *Handbook of discourse analysis*. Oxford: *Blackwell*. 352-371

Van Dijk, T. A., (2016). “Análisis Crítico del Discurso”. *Revista Austral de Ciencias Sociales*, (30): 203-222

Villalgorido Pujalte, B., ve Hernández Pedreño, M. (2020). “El rol de Europa del Este en el principio de cohesión de la Unión Europea. Hacia una incompleta integración”. *Áreas. Revista Internacional de Ciencias Sociales*, (40): 19–36.

Warner, G. (1974). “The Truman Doctrine and the Marshall Plan.” *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)*, 50 (1): 82–92.

Wodak, R. ve Meyer, Mi. (2009). “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology 1”. *Methods of Critical Discourse Analysis*. World Bank (2014). Evaluation of the EU - TURKEY Customs Union. Report No. 85830-TR. 24-87. Washington D.C.

Zarragoitia, M.A. (2009). “Previsiones sobre el principio de subsidiariedad y su

impacto en el ámbito regional”. En Guillot, J.D. (Ed). El Tratado de Lisboa y los cambios en la organización Institucional de la Unión Europea. Cuadernos europeos de Deusto, 40, 19-41.

“15 yıllık Türkiye-AB müzakereleri niye bitmiyor?” *VOA Türkçe*. 03.10.2020.

İnternet Kaynakları

ARTICLE 19. (2022, October). “Turkey: Press Freedom Groups Condemn Disinformation bill”. <https://censorship/>. (erişim tarihi:15.11.2023).

Anastas, K. (2023, 21 agosto). “Turkey’s tilt: Erdogan, deteriorating democracy, and the West’s role”. Harvard Political Review. <https://harvardpolitics.com/turkeys-tilt-erdogan/> (erişim tarihi:30.11.2023).

Avrupa Birliği Başkanlığı. “Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi”. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2230> (erişim tarihi:13.12.2023)

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2230> (erişim tarihi:03.12.2023)

Centre virtuel de la connaissance sur l’Europe. “The attitude of the USSR towards the EEC. Historical events in the European Integration Proces (1945–2009)” <https://d4686a3e68ff/764f60f3-16f5-49eb-88d7-563261414d9c>. (erişim tarihi: 27.11.2023)

“Chronology: Poland clashes with EU over judicial reforms, rule of law”. U.S. REUTERS .04.07.2018. <https://idUSKBN1JU25U>. (erişim tarihi:27. 11.2023)

Chislett, W. (2009). España y Turquía: una relación incipiente (ARI). Real Instituto Elcano. <https://ari/>. (erişim tarihi:10.05.2024)

Comisión Independiente para Turquía (2004). Turquía en Europa: ¿Más que una promesa? (September 2004). British Council and the Open Society Institute, Brussels, Belgium. https://6393fcd57f28/spanish_0.pdf. (erişim tarihi:13.12.2023)

Consolidated version of the European Union Treaty. Official Journal of the European Union. 26/10/2012 pp. 13–390. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF.(erişim tarihi:03.12.2023)

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - Part One- Principles - Title I - Categories and areas of Union competence (OJ C 202, 7.6.2016, p.50). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>. (erişim tarihi:03.12.2023)

Council of Europe. (2023). “The founding fathers”. <https://us/founding-fathers> (erişim tarihi:20.11.2023)

“Cumhurbaşkanı Erdoğan: Batı’ya ne kadar güveniyorsam Rusya’ya da o kadar güveniyorum”. Dünya Gazetesi, 19.09.2023. [https:// erdogan-batiya-ne-kadar-guveniyorsam-rusyaya-da-o-kadar-guveniyorum-haberi-705261](https://erdogan-batiya-ne-kadar-guveniyorsam-rusyaya-da-o-kadar-guveniyorum-haberi-705261). (erişim tarihi:30.11.2023)

Çoskun, A. (2022). “Turkey’s New Disinformation Law Affects More Than Meets the Eye”. Observatoire de la Turquie contemporaine. [https:// new-disinformation-law-affects-more-than-meets-the-eye-carnegie-endowment-alper-coskun/](https://new-disinformation-law-affects-more-than-meets-the-eye-carnegie-endowment-alper-coskun/)

Coşkun, A. (2023).“Rapprochement between Greece and Türkiye: seemingly impossible, yet not unimaginable”. Georgetown Journal of International Affairs. <https://gjia.georgetown.edu/2023/05/13/rapprochement-between-greece-and-turkiye-seemingly-impossible-yet-not-unimaginable/>. (erişim tarihi:05.11.2023)

Delage, F. (1997). “50 años de la Doctrina Truman”. <https://> (erişim tarihi: 12.06.2024).

Dış İlişkiler, İnsan Hakları, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Komitesi, AB Parlamentosu. (2004). “Türkiye'nin katılım yönünde kaydettiği ilerlemeye ilişkin Komisyon'un 2003 Düzenli Raporuhakkında. A5- 0204/2004” <https://> (erişim tarihi:13.12.2023)

Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast) OJ L 180,

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Ana Maria ZAFRA ARROYO
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	
Lisans Diploması	Gazetecilik. Malaga Üniversitesi (İspanya)
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	
Dönem Proje Konusu	
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Devam ediyor
Yüksek Lisans Tez Konusu	Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinin İspanyol Basınında Temsili
Doktora Diploması	
Doktora Tez Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, İspanyolca
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Kültürlerarası iletişim, eleştirel iletişim kuramları, Avrupa bağlamı ve Türkiye üzerine araştırmalar	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	